Муқəддəс Китап

Инжил 5-қисим

«Расулларниң паалийəтлири»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәрҗимиси»

Инҗил 5-қисим

«Расулларниң паалийәтлири»

Кириш сөз

«Расулларниң Паалийәтлири»ниң муәллипи расул Павлусниң йеқин һәмраһи болған тевип Луқа еди. Китапниң намидин көрүнүп туридуки, бу китапни Мәсиһниң әршкә көтирилип Өзигә етиқат бағлиғанларға Муқәддәс Роһни әвәткинидин тартип дәсләпки җамаәтниң оттуз нәччә жиллиқ мусаписиғичә болған тарихидин талланма, дейишкә болиду. Униңда хуш хәвәрниң авалқи тарқитилиш йоли вә җамаәтниң өсүп кеңийиш җәрияни хатирилиниду.

Инҗил «Луқа»ға кириш сөзимиздә, «Луқа»ниң вә «Расулларниң паалийәтлири»ниң һәр иккиси Луқа тәрипидин йезилған, бу икки китап әмәлийәттә бир изчил тарихтур, дәп көрсәткән едуқ. «Расулларниң паалийәтлири» (иккинчи китап)ниң бешида биз муну сөзләрни оқуймиз: —

«**И һөрмәтлик Теофилос, мән дәсләп язған баян Әйса Өзи таллиған расулларға Муқәддәс Роһ арқилиқ әмирләрни тапшуруп асманға көтирилгән күнгичә болған униң барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлириниң башланмиси тоғрисида еди**».

Биринчи баян («Луқа») «**асманға көтирилгән күнгичә.... Әйсаниң барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлириниң башланмиси**» тоғрисида болған болса, Луқаниң иккинчи баяни «Әйсаниң барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлириниң давами» тоғрисида болуш керәк, дейиш орунлуқ әмәсму? Бу көзқараш иккинчи баянниң бешидики муну сөзләр арқилиқ испатлиниду: — «**Әйса Өзи таллиған расулларға Муқәддәс Роһ арқилиқ әмирләрни тапшурған...**». Мәсиһниң йәр йүзидики хизмити һаман Муқәддәс Роһқа таянған болуп, асманға көтирилгәндин кейин шүбһисизки, Худаатиниң ирадисигә Муқәддәс Роһ арқилиқ, расуллири вә җамаитиниң вастиси билән әмәл қилиш давамлишиду.

Шуңа бу китапниң исмини «Әйсаниң (давам қилған) паалийәтлири» яки «Муқәддәс Роһниң паалийәтлири» дәп атиған болсақ мувапиқрақ келәтти. Һалбуки, биз җамаәттики 1900 жиллиқ әнъәнигә әгишип китапни «расулларниң паалийәтлири» дәп атидуқ.

Гәрчә әнди «Расулларниң паалийәтлири»ниң сәһипилиридә расуллар һәм җамаәтниң «әмәл қилиши» һәм «тәлим бериши»ни көргинимиз билән «әмәл қилғучи» вә «тәлим бәргүчи» болса уларниң вастиси билән иш көргүчи Мәсиһ Өзидур (Гал.» 20:2ни көрүң). Инҗил, «Юһанна» 16-бапта Мәсиһ Әйса расуллириға Муқәддәс Роһниң келиши вә кәлгүсидики хизмити тоғрилиқ тәлим бериду: —

«**Силәргә ейтидиған йәнә көп сөзлирим бар еди; лекин силәр уларни һазирчә көтирәлмәйсиләр. Лекин У, йәни һәқиқәтниң Роһи кәлгәндә, У силәрни барлиқ һәқиқәткә башлап бариду. Чүнки У Өзлүгидин сөзлимәйду...**» (16:12-14).

«Расулларниң паалийәтлири»

Биз «расулларниң паалийәтлири»дә Мәсиһниң бу сөзиниң әмәлгә ашурулушиниң бир қисмини көрәләймиз. Муһим бир мисал алайли, Әйса расуллириға ниҗатлиқ сөз-каламини «ят әлликләр»гә («таипиләргә») йәткүзүш керәклигини бир нәччә қетим очуқ ейтқини билән (мәсилән «Мат.» 28:19, вә мошу китапниң бешида — «**Силәр... Йерусалим, пүтүн Йәһудийә вә Самарийә өлкилири, җаһанниң чәтлиригичә Маңа гувачи болисиләр**») бу сөзләр расулларниң қулақлириға пәқәт кирмигән.

Бизгә нисбәтән Йәһудийларниң көңлидин Йәһудий әмәсләр («ят әлликләр»)гә орун беришниң толиму тәслигини бәлким тәсәввур қилиш қийин болиду. Уларниң көзқаришида өзлиридин башқа пүткүл дуния бутпәрәсликкә чөмүп кәткән, дайим һарам йемәкләрдин булғинидиғанлар болуп, һәқиқий Худаға ибадәт қилидиған Йәһудийларға дүшмән еди. Йәһудий хәлқи көп қетим ят империйәләр тәрипидин бесивелинған, һәтта вәтинидин айрилип сүргүн қилинған, зиянкәшликләргә учриған. Әйса Мәсиһ йәр йүзидә хизмәт қилғанда, шундақла «Расулларниң паалийәтлири»ниң вақтидиму вәтини болған Пәләстин өз һөкүмранлиғи астида әмәс, бәлки улар нәпрәтлинидиған Римлиқларниң қол астида еди. Йәһудий болмиған бир киши билән һәмдәстихан олтиришни өз хәлқигә хаинлиқ қилғанға баравәр дәп қарилатти. Лекин «Расулларниң паалийәтлири»дә Рәб расуллири вә җамаитидикиләрниң «ят әлликләр»гә көңлидин орун бериши үчүн, уларниң ич-бағрини кәң қилғанлиғини көримиз. Улар Йәһудий әмәсләргә ниҗатлиқни (Мәсиһниң қурбанлиғиға вә тирилгәнлигигә етиқат бағлаш арқилиқ Худаниң кәчүрүмигә вә йеңи һаятқа муйәссәр болушни) сөзләп йәткүзүш керәк болупла қалмай, Йәһудий әмәсләрни Мәсиһниң тени болған җамаәтниң айрилмас бир қисми, өзлири билән бу ишта ака-ука, һәдә-сиңил, шерик сүпитидә қобул қилиши керәк еди. Расул Павлусниң «Әф.» 2:11-22дики бу иш тоғрилиқ сөзлирини көрүң.

Униң үстигә, «Расулларниң паалийәтлири»дә Мәсиһдә болған ниҗатлиқниң хәвири авал Йәһудийларға қайта-қайта сунулған болсиму, уларниң көпинчисиниң уни рәт қилғанлиғини көримиз. Уни қобул қилип, гуналиридин ваз кечип йеңи һаятқа еришкүчиләр болса көпинчиси Йәһудийлар нәпрәтлинидиған бутпәрәс «ят әлликләр»дин еди. «Римлиқларға» 9-11-бапларни көрүң.

Мана бу, Рәбниң җамаитигә «тәлим беришиниң давами»дин бир мисалдур. Тилға елишқа тегишлик йәнә бири болса Мәсиһниң шәхси вә Худалиқ тәбиити тоғрилиқ еди (Униң Муқәддәс Роһиниң тәлим беридиғанлиғи тоғрилиқ сөзлирини «Юһ.» 16:14дин көрүң).

Ушбу китапниң бизгә үгитидиған муһим ишлардин бири шуки, әрләрму, аялларму Муқәддәс Роһ билән зич мунасивәт бағлиши мутләқ керәктур. «Расулларниң паалийәтлири»дә көрүнгән етиқатчилар болса «төрт баян»да көрүнгән, Муқәддәс Роһ келиштин илгәрки шу кишиләр әмәс. «Расулларниң паалийәтлири»дә көрүнгән расул Петрус «төрт баян»да көрүнгән расул Петрус әмәс. «Төрт баян»да көрүнгән Петрус ишәшсиз, башбаштақ, өзигә қаттиқ тәммәна қойидиған амма Худаниң муһәббитигә, қудритигә вә Худаниң рисқ беридиғанлиғиға нисбәтән ишәши аҗиз, арисалди киши еди. У Рәбби болған Мәсиһдин үч қетим танған Петрусдур. Бирақ «Расулларниң паалийәтлири»дә болса пүтүнләй башқичә бир Петрусни көримиз. У Исраилниң каттивашлири алдида җүрәклик билән сахтипәзлигини әйипләйду, лекин униңда қилчиликму бурунқи по етиш адити көрүлмәйду. У өлүмдин қорқмайдиған, кәмтәр, иман-ишәшкә толған, итаәтмән, тәлим-тәрбийә қобул қилалайдиған, дана кишидур.

Әнди бу чоң өзгириш нәдин болған? Қисқиси, у Муқәддәс Роһқа чөмүлдүрүлгән, «қайтидин туғулған» еди. Асман-зиминда Муқәддәс Роһтин башқа адәмни мошундақ өзгәртәләйдиған һеч қандақ күч йоқтур. Һәқиқий һаятлиқ, роһий һаятлиқ болуши үчүн әр болсун аял болсун йәр йүзидикиләрниң һәммиси Муқәддәс Роһқа чөмүлдүрүлүши керәк.

«Расулларниң паалийәтлири»дә Мәсиһниң жамаитидә һәқиқий сөзлигүчи, йетәклигүчи вә жамаәт ишлирини башқурғучиниң бирәр адәм әмәс, бәлки Муқәддәс Роһ екәнлигини көримиз. Биз шуниңдәк Худаниң һәқиқий жамаити болса адәмләр башқуридиған, бирәр мәркизи чоң баш штабқа яки «мудирийәт кеңәшмиси»гә егә қандақтур бир тәшкилат әмәслигини көримиз; расул Павлус биз үчүн «1Кор.» 12:12-31дә еник тәсвирлигәндәк жамаәт бир тәндур. Униң беши Мәсиһ әрштә туриду, йәр йүзидики һәр бир етиқатчи болса униң тенигә тәвә әзасидур. Һәр бир әзаси өз алаһидә хизмити бар болған, йетәкчиликни адәмдин әмәс, бәлки беваситә һалда беши болған Мәсиһтин алиду. «Расулларниң паалийәтлири» болса буниң һәқиқәтлигини көрситиду.

Шуңа мәзкур китап бирәр «жамаәт ишлириға қолланма» болуш мәхситидә әмәс, бәлки һәр бир етиқатчиға баш билән болидиған әшу беваситә шәрәплик алақини издәшкә, шундақла Муқәддәс Роһниң йетәкчилигидә меңишқа интилишкә риғбәт-түрткә болуш мәхситидә йезилғандур. Һәр бир әза башниң йетәкчилиги билән маңғанда, ундақта барлиқ «тән» әзалириниң «паалийәтлири» инсанниң алдин планлиши билән болмисиму, лекин бир-биригә әжайип маслишиду. Бу китаптин биз күткән бәзи ишларни тапалмиғанлиғимиздин бәлким һәйран қелишимиз мүмкин. Мәсилән, китапта инсанларниң ойлап чиққан һеч қандақ әқил-планлири, һеч иқтисадий планлар (Инжилда, Худаниң хизмитидә болғанларниң иқтисадий һажәтлири бәк аз тилға елиниду), һеч қандақ мәхсус беналар («черкав» қатарлиқлар), көзгә көрүнгән һеч қандақ алаһидә «тәрбийә курслири» тоғрисида баянлар йоқтур — лекин бу тарих хатириләнгән мәзгил хуш хәвәр аллиқачан Явропа, Африқа вә Асиядики жирақ йәрләргә тарқалған вә шу йәрләрдә етиқатчи жамаәтләр барлиққа кәлгән мәзгил еди. Мана бу, Худаниң Өзи қилғанлиридин ибарәттур. Әрләр болсун, аяллар болсун, кишиләр Униңға қулақ селиш вә шәртсиз итаәт қилишқа тәйяр турса мундақ нәтижә чиқмай қалмайду.

Мәзмун: —

1. Жамаәтниң «туғулуш»и вә өсүши (1-5-баплар)
2. Жамаәтниң зиянкәшликләргә учриши вә кеңийиши (жүмлидин хуш хәвәрниң Самарийәликләргә вә Африқилиқларға жакалинишқа башлиниши) (6-8-баплар)
3. Павлусниң Мәсиһкә етиқат қилиши вә хуш хәвәр тарқитиши (9-бап, 1-31-айәтләр)
4. Расул Петрусниң хуш хәвәр жакалаш хизмити, жүмлидин «ят әлликләр»гә жакалашқа «ишикни чоң ечиши» (9:32-айәттин 12:25-айәткичә)
5. Расул Павлусниң биринчи қетимлиқ хизмәт сәпири (13-14-баплар)
6. Расуллар билән йетәкчиләрниң Йерусалимдики кеңәшмиси (15-бап, 1-35-айәтләр)
7. Расул Павлусниң иккинчи қетимлиқ хизмәт сәпири (15:36тин 18:22-айәткичә)
8. Расул Павлусниң үчинчи қетимлиқ хизмәт сәпири (18:23тин 21:14-айәткичә)
9. Расул Павлусниң Йерусалимға бериши вә қолға елиниши (21:51-26-бап)
10. Расул Павлусниң римға сәпири (27-28-баплар)

••••••••

Расулларниң паалийәтлири

Муқәддимә

1 [1-2]И һөрмәтлик Теофилос, мән дәсләп язған баян Әйса өзи таллиған расулларға
Муқәддәс Роһ арқилиқ әмирләрни тапшуруп асманға көтирилгән күнгичә болған
униң барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлириниң башланмиси тоғрисида еди.
[3]У азап-оқубәтләрни тартқандин кейин, уларға көп испатлар билән өзиниң тирик екән-
лигини көрсәткән; у уларға қириқ күн ичидә көрүнгән болуп, Худаниң падишалиғиға
аит ишлар тоғрилиқ сөзләп бәргән; [4]вә улар билән жәм қилинғанда мундақ әмир қил-
ди: — «Йерусалимдин айрилмай, силәр мәндин аңлиған, Атиниң вәдисини күтүңлар.
[5]Чүнки Йәһия суда чөмүлдүргән, лекин силәр болсаңлар көп күнләр өтмәй Муқәддәс
Роһта чөмүлдүрүлисиләр».

Әйсаниң асманға көтирилиши

[6]Расуллар униң билән жәм қилинғанда, униңдин: — И Рәб, сән мошу вақитта Исраилниң
падишалиғини әслигә кәлтүрмәкчимусән? — дәп сорашқа башлиди.
[7]У уларға мундақ деди:
— Ата Өз һоқуқиға асасән бекиткән вақит-пәйтләрни силәрниң билиш несивәңлар йоқ.
[8]Бирақ Муқәддәс Роһ үстүңларға чүшкәндә силәр күч-қудрәткә егә болисиләр, Йерусалим,
пүтүн Йәһудийә вә Самарийә бойичә һәм жаһанниң чәтлиригичә маңа гувачи болисиләр.
[9]У бу сөзләрни қилип болуп, улар қарап турғанда көтирилди, бир парчә булут уни ариға
алди-дә, у уларниң нәзиридин ғайип болди. [10]У асманға көтирилгәндә, улар көзлирини
көккә тикип қарашқанда, мана туюқсиз уларниң йенида ақ кийим кийгән икки адәм
пәйда болуп:
[11]— Әй Галилийәликләр, немишкә өрә турғиниңларчә асманға қарап қалдиңлар? Силәр
силәрдин айрилип әршкә көтирилгән шу Әйсаниң асманға қандақ көтирилгинини көр-
гән болсаңлар, йәнә шу һалда қайтип келиду, — деди.

1:1-2 **«...мән дәсләп язған баян Әйса өзи таллиған расулларға Муқәддәс Роһ арқилиқ әмирләрни тапшуруп асманға көтирилгән күнгичә болған униң барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлириниң башланмиси тоғрисида еди»** — демәк, «Луқа» дегән китапта ««униң барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлириниң башланмиси» хатирлиниду; «Расулларниң паалийәтлири»дә болса Әйсаниң «барлиқ әмәллири һәм барлиқ тәлим беришлири»ниң давами хатирлиниду.

1:1-2 Луқа 1:1-3; Мар. 16:19; Луқа 9:51; Юһ. 20:21; Әф. 2:17; 1Тим. 3:16.

1:3 Мар. 16:14; Юһ. 20:19; 21:1; 1Кор. 15:5.

1:4 **«Атиниң вәдиси»** — Муқәддәс Роһ, әлвәттә.

1:4 Луқа 24:48, 49; Юһ. 14:26; 15:26; 16:7.

1:5 Йәш. 44:3; Йо. 2:27-29; Мат. 3:11; Мар. 1:8; Луқа 3:16; Юһ. 1:26; Рос. 2:4; 11:15, 16; 19:4.

1:6 **«мошу вақитта Исраилниң падишалиғини әслигә кәлтүрмәкчимусән?»** — яки «мошу вақитта падишалиқни Исраилға қайтурамсән?».

1:6 Мат. 24:3.

1:7 **«Ата Өз һоқуқиға асасән бекиткән вақит-пәйтләрни силәрниң билиш несивәңлар йоқ»** — «ата» мошу йәрдә Худани көрситиду.

1:7 Мат. 24:36.

1:8 Йәш. 2:3; Луқа 24:48; Юһ. 15:27; Рос. 2:4,32; Әз.11:23; Зәк.4:14

1:9 Мар. 16:19; Луқа 24:51.

1:10 **«уларниң йенида ақ кийим кийгән икки адәм пәйда болуп...»** — бу «адәмләр» пәриштиләр болса керәк.

1:10 Мат. 28:3.

1:11 **«Силәр силәрдин айрилип әршкә көтирилгән шу Әйсаниң асманға қандақ көтирилгинини көргән болсаңлар, йәнә шу һалда қайтип келиду»** — «Дан.» 7:13-14, «Зәк.» 14:1-3ни көрүң.

1:11 Дан. 7:13; Зәк. 14:4; Мат. 24:30; Мар. 13:26; Луқа 21:27; 1Тес. 1:10; 2Тес. 1:10; Вәһ. 1:7.

Йәһуданиң орниға Маттиясниң таллиниши

[12] Андин улар Йерусалимға йеқин, униңдин бир чақиримчә жирақлиқтики Зәйтун
теғидин Йерусалимға қайтип кәлди. [13] Улар шәһәргә кирип, өзлири туруватқан өйниң
үстүнки қәвитидики бир өйгә чиқти. Шу йәрдә Петрус, Юһанна, Яқуп, Андирияс, Фи-
лип, Томас, Бартоломай, Матта, Алфайниң оғли Яқуп, «милләтпәрвәр» Симон вә йәнә
бир Яқупниң оғли Йәһуда бар еди. [14] Булар бир жан бир дил болуп үзүлдүрмәй берилип
дуа-тилавәт қилишти; бу ишта бир йәргә жәм болғанлардин бир қанчә аял, жүмлидин
Әйсаниң аниси Мәрйәм һәмдә Әйсаниң инилириму бар еди.
[15] Шу күнләрниң биридә, Петрус қериндашлар оттурисида өрә туруп (жәм болушқанлар
бир йүз жигирмигә йеқин еди) мундақ деди:
[16] — Қериндашлар, Әйсани тутқанларға йол башлиғучи болған Йәһуда һәққидә Муқәддәс
Роһниң бурун Давут арқилиқ алдин-ала ейтқан муқәддәс язмилардики сөзлири әмәлгә
ешиши муқәррәр еди. [17] Чүнки Йәһудаму аримиздин бири һесапланған вә Худаниң бу
хизмитидин несиви бар еди [18] (у қилған қәбиһликниң инъамидин еришкән пулға бир
парчә йәр сетивалған еди, у шу йәрдә бешичилап жиқилип, үчәй-қерини чувулуп кәтти;
[19] бу иш пүткүл Йерусалимдикиләргә мәлум болуп, улар у йәрни өз тили билән «Һақәл-
дәма» дәп атаشти. Буниң мәнаси «қан төкүлгән йәр» дегәнликтур). [20] Чүнки Зәбурда
Йәһудаға қаритилған муну сөзләр пүтүлгән: —
«Униң туралғуси чөлгә айлансун,
Униңда һеч турғучи болмисун!»
Вә: —
«Униң йетәкчилик орниға башқа бириси чиқсун!».
[21-22] Шуниң үчүн, Рәб Әйсаниң тирилгәнлигигә биз билән тәң гувалиқ бериши үчүн,
бир кишини таллишимиз керәк. Бу киши Әйса аримизда жүргән күнләрдә, Йәһия
пәйғәмбәрдин чөмүлдүрүшни қобул қилған күндин башлап таки асманға көтирилгән
күнгичә биз билән баштин-ахир биллә болған кишиләрдин болуши керәк, — деди.
[23] Шуниң билән улар Йүсүп (йәнә Барсабас дәпму аталған, йәнә бир исми Юстус) билән
Маттияс дегән икки кишини бекитип, мундақ дуа қилишти:
[24-25] — Сән, и һәммә адәмниң қәлбини билгүчи Пәрвәрдигар! Йәһуда тейилип бу хизмәт
вә расуллуқтин мәһрум болуп өзигә хас болған йәргә кәтти. Әнди у ташлап қойған
хизмәт вә расуллуқниң несивисигә егә болушқа бу иккиләндин қайсисини таллиған-
лиғиңни көрсәткәйсән!

1:12 **«униңдин бир чақиримчә жирақлиқтики Зәйтун теғи...»** — грек тилида «униңдин шабат күнлүк бир сәпәр жирақлиқтики Зәйтун теғи...)».
1:13 **«Шу йәрдә Петрус, Юһанна, Яқуп, Андирияс, Филип, Томас, Бартоломай, Матта, Алфайниң оғли Яқуп, «милләтпәрвәр» Симон вә йәнә бир Яқупниң оғли Йәһуда бар еди»** — грек тилида «Шу йәрдә Петрус билән Юһанна вә Яқуп билән Андирияс, Филип вә Томас, Бартоломай вә Матта, Алфайниң оғли Яқуп вә «милләтпәрвәр» Симон вә йәнә бир Яқупниң оғли Йәһуда бар еди».
1:14 Мат. 13:55.
1:16 **«Давут арқилиқ алдин-ала ейтқан...»** — грек тилида «Давутниң ағзи арқилиқ алдин-ала ейтқан...».
1:16 Зәб. 40:10; Мат. 26:23, 47; Мар. 14:43; Юһ. 13:18; 18:3.
1:17 Мат. 10:4; Мар. 3:19; Луқа 6:16.
1:18 2Сам. 17:23; Мат. 27:5.
1:19 Мат. 27:8.
1:20 **«Униң туралғуси чөлгә айлансун, униңда һеч турғучи болмисун!»** — «Зәб.» 68:26. **«Униң йетәкчилик орниға башқа бириси чиқсун!»** — «Зәб.» 107:8.
1:20 Зәб. 68:26; 108:8
1:21-22 **«Рәб Әйсаниң тирилгәнлигигә биз билән тәң гувалиқ бериши үчүн, бир кишини таллишимиз керәк»** — демәк, Йәһуданиң орниға «гувақлақ бериш» үчүн.
1:21-22 Рос. 6:3.
1:23 Рос. 6:6.
1:24-25 1Сам. 16:17; 1Тар. 28:9; 29:17; Зәб. 7:10; Йәр. 11:20; 17:10; 20:12; Рос. 15:8; Вәһ. 2:23.

[26] Андин улар бу икки кишигә чәк ташливиди, чәк Маттиясқа чиқти. Шуниң билән у он бир расул билән бир қатардин орун алған һесапланди.

Муқәддәс Роһниң етиқатчиларға келиши

2 [1] Әнди «орма һейт» күнининиң вақти-саити тошқанда, буларниң һәммиси Йерусалимда бир йәргә жәм болған еди. [2] Асмандин туюқсиз күчлүк шамал соққандәк бир аваз
аңлинип, улар олтириватқан өйни бир алди. [3] От ялқунидәк тиллар уларға көрүнүп,
уларниң һәр бириниң үстигә тарқилип қонди. [4] Уларниң һәммиси Муқәддәс Роһқа
толдурулуп, Роһ уларға сөз ата қилиши билән улар намәлум тилларда сөзлигили турди.
[5] У чағда, асман астидики барлиқ әлләрдин кәлгән нурғун ихласмән Йәһудий әрләрму
Йерусалимда туруватқан еди. [6] Әнди етиқатчиларниң бу авази аңлинип, топ-топ адәмләр шу йәргә жәм болушти һәмдә етиқатчиларниң өзлири турушлуқ жайдики тилларда сөзлишиватқанлиғини аңлап, теңиркап келишти. [7] Улар һәйран болуп тәәжҗүплинип:
— Қараңлар, сөзлишиватқанларниң һәммиси Галилийәликләрғу? [8] Қандақларчә уларниң бизниң ана жутимиздики тиллиримизда сөзлишиватқанлиғини аңлаватқандимиз? [9] Аримизда Партиялар, Медиалар, Еламлар, шундақла Месопотамийә, Йәһудийә,
Кападокия, Понтус, Асия, [10-11] Фригийә һәм Памфилийә, Мисир, Ливийәниң Куринигә йеқин жайлиридин кәлгәнләр, шуниңдәк мошу йәрдә мусапир болуп туруватқан Рим шәһиридин кәлгәнләр — Йәһудийлар болсун, Тәврат етиқадиға киргәнләр болсун, Кретлар вә Әрәбләр болсун, һәммимиз уларниң Худаниң қилған улуқ әмәллирини бизниң ана тиллиримизда сөзләватқанлиғини аңлаватимиз! — дейишти.
[12] Улар һаң-таң келип алақзадилик билән бир-биригә:
— Бу зади қандақ ишту? — дейишти.
[13] Амма бәзиләр:
— Булар йеңи шарап билән убданла мәс болуп қапту! — дәп мәсқирә қилишти.

Петрусниң чүшәндүрүши, Әйса Мәсиһни жар қилиши

[14] Амма Петрус қалған он бирәйлән билән орнидин туруп, авазини көтирип көпчиликкә мундақ деди:
— Әй Йәһудийәдикиләр вә Йерусалимда барлиқ туруватқанлар! Бу иш силәргә мәлум болғайки, сөзлиримгә қулақ селиңлар! [15] Булар силәр ойлиғандәк мәс әмәс, чүнки һазир
пәқәт әтигән саат тоққуз болди. [16] Әмәлийәттә бу дәл Йоел пәйғәмбәр арқилиқ алдин-ала ейтилған шу иштур:

1:26 **«андин улар бу икки кишигә чәк ташливиди, чәк Маттиясқа чиқти. Шуниң билән у он бир расул билән бир қатардин орун алған һесапланди»** — «он иккинчи расул» дегән тема тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.
2:1 **««орма һейт» күнининиң вақти-саити тошқанда,..»** — яки «орма һейт күни әмәлгә ашурулғанда,...». Бу тәрҗимә тоғра болса «орма һейт күни»ниң өзи бирхил бешарәт яки «бешарәтлик рәсим» болиду. «Лавийлар»дики «қошумчә сөз»имиздики «һейтлар» тоғрилиқ мәзмунни көрүң.
–«Орма һейт» — «өтүп кетиш һейти»дин кейинки әллигинчи күни келидиған һейт, шуңлашқа бәзи вақитларда грек тилида «Әллигинчи күндики һейт» («пентекост») дәп атилиду (бәлким Майниң беши әтрапида).
2:1 Лав. 23:15; Қан. 16:9; Рос. 1:14.
2:4 Мат. 3:11; Мар. 1:8; 16:17; Луқа 3:16; Юһ. 14:26; 15:26; 16:13; Рос. 10:46; 11:15; 19:6.
2:5 **«У чағда, асман астидики барлиқ әлләрдин кәлгән нурғун ихласмән Йәһудий әрләрму Йерусалимда туруватқан еди»** — мошу әрләр бәлким һейтни тәбрикләшкә кәлгән еди.
2:6 **«Әнди етиқатчиларниң бу авази аңлинип, топ-топ адәмләр шу йәргә жәм болушти...»** — «аваз» дегән сөз тоғрилиқ үч чүшәнчә бар: (1) 2-айәттә тилға елинған «асмандин (чүшкән)... аваз»; (2) тәрҗимимиздәк, барлиқ етиқатчилар намәлум тил билән Худани мәдһийәлигән чоң авази; (3) грек тилида бәзи вақитта «аваз» дегән сөз «хәвәр»ни билдүргәчкә, мошу йәрдики «аваз» «нурғун адәмләрниң туюқсиз көп тилларда сөзлисишиватқанлиғи тоғрисидики хәвәр»ни билдүрүшиму мүмкин.
2:15 **«һазир пәқәт әтигән саат тоққуз болди»** — Йәһудийларниң вақит өлчими бойичә «күнниң үчинчи саити».

[17] — «Худа мундақ деди:
«Мән ахирқи күнләрдә Өз Роһумни барлиқ әт егилири үстигә қуйимән;
Силәрниң оғул-қизлириңлар вәһийлик бешарәт йәткүзиду,
Силәрниң жигитлириңлар ғайипанә аламәт көрүнүшләрни көриду;
Силәрниң қерилириңлар аламәт чүшләрни көриду;
[18] Бәрһәқ, шу күнләрдә қуллирим үстигиму, дедәклирим үстигиму Роһумни қуйимән,
улар бешарәт йәткүзиду.
[19] Мән жуқурида асманларда карамәт ишлар, төвәндә, зиминда мөҗизилик аламәтләрни,
Қан, от, ис-түтәк түврүклирини көрситимән.
[20] Рәбниң улуқ һәм карамәт-шәрәплик күни болмиғичә,
Қуяш қараңғулуққа,
Ай қанға айландурулиду.
[21] Һәм шу чағда шундақ әмәлгә ашурулидуки,
Рәбниң намини чақирип нида қилғанларниң һәммиси қутқузулиду».

[22] Әй Исраиллар, мошу сөзләрни аңлаңлар. Насарәтлик Әйса болса, Худа араңларда у арқилиқ көрсәткән қудрәтлик әмәлләр, карамәтләр вә мөҗизилик аламәтләр билән силәргә тәстиқлиған бир зат — бу ишлар һәммиңларға мәлум — [23] у киши Худаниң бекиткән мәхсити вә алдин-ала билиши бойичә сатқунлуққа учрап тутуп берилгәндин кейин, силәр уни Тәврат қанунисиз жүргән адәмләрниң қоли арқилиқ крестләп өлтүргүздүңлар. [24] Лекин Худа уни өлүмниң азапларниң илкидин азат қилип қайта тирилдүрди. Чүнки өлүмниң уни тутқун қилиши һәргиз мүмкин әмәс. [25] Давут Зәбурда у тоғрилиқ мундақ алдин-ала ейтқан:
«Мән Пәрвәрдигарни һәрдайим көз алдимда көрүп келиватимән;
У оң йенимда болғачқа,
Мән һәргиз тәврәнмәймән.
[26] Шуңа мениң қәлбим хошалланди,
Мениң тилим шатлинип яйриди;
Мениң теним үмүт-арзу ичидә туриду;
[27] Чүнки Сән җенимни тәһтисарада қалдурмайсән,
Шундақла Сениң Муқәддәс Болғучуңға чиришләрни көргүзмәйсән.
[28] Сән маңа һаят йоллирини көрсәткәнсән;
Һозуруң билән мени шат-хорамлиққа толуп ташқузисән».

2:17 **«Мән ахирқи күнләрдә өз Роһумни барлиқ әт егилири үстигә қуйимән»** — «ахирқи күнләр» яки «ахир заман» адәттә Инҗил дәврини өзини көрситиду; демәк, Мәсиһниң биринчи қетим дунияға келишидин тартип иккинчи қетим келишигичә болған вақитни көрситиду. «Роһумни» грек тилида мошу йәрдә «Роһумдин» дегән сөз билән ипадилиниду.

2:17 **Йәш. 44:3; Әз. 11:19; 36:27; Йо. 2:27-29; Зәк. 12:10; Луқа 2:36; Юһ. 7:3; Рос. 10:45; 21:9.**

2:18 **«шу күнләрдә қуллирим үстигиму, дедәклирим үстигиму Роһумни қуйимән...»** — «Роһумни» грек тилида мошу йәрдә «Роһумдин» дегән сөз билән ипадилиниду.

2:20 **Йо. 2:10, 31; 3:15; Йәш. 13:10; 24:23; Ам. 8:9; Мат. 24:29; Вәһ. 6:12-13**

2:21 **«...һәм шу чағда шундақ әмәлгә ашурулидуки, Рәбниң намини чақирип нида қилғанларниң һәммиси қутқузулиду»** — (17-21-айәт) «Йо.» 2:28-32ни көрүң.

2:21 **Йо. 2:30-32; Рим. 10:13.**

2:23 **«Тәврат қанунисиз жүргән адәмләр»...** — мошу йәрдә ят әлликләр, болупму римлиқларни көрситиду.

2:23 **Рос. 4:28; 5:30.**

2:24 **Рос. 10:40.**

2:25 **Зәб. 15:8-11.**

2:28 **«...Сән маңа һаят йоллирини көрсәткәнсән; һозуруң билән мени шат-хорамлиққа толуп ташқузисән».»** — (25-28-айәт) «Зәб.» 15:8-11ни көрүң.

2:28 **Зәб. 15:8-11.**

29 Қериндашлар, мән атимиз падиша Давут тоғрилиқ һеч иккиләнмәй шуни ейтимәнки,
у өлди вә униң қәбир бүгүнки күнгичә аримизда бар. 30 Әнди у пәйғәмбәр болуп, Худа-
ниң униң тәхтигә олтиришқа өз пуштидин бирәйләнни турғузушқа қәсәм билән вәдә
бәргәнлигини биләтти. 31 У Мәсиһниң өлгәндин кейин тирилдүрүлидиғинини алдин-а-
ла көрүп йәткән вә бу мунасивәт билән Мәсиһниң тәһтисарада қалдурулмайдиғинини
вә тениниң чиримәйдиғинини тилға алған. 32 Худа дәл бу Әйсани өлүмдин тирилдүрди,
вә һәммимиз бу ишниң гувачилиримиз. 33 У Худаниң оң йенида шан-шәрәп ичидә ол-
тарғузулуп, шундақла Ата вәдә қилған Муқәддәс Роһни қобул қилип, һазир көрүватқан
һәм аңлаватқанлириңларни төкүп бизләргә чүшәрди. 34-35 Чүнки Давут өзи әршкә
чиққан әмәс; лекин у муну сөзләрни Зәбурда ейтқан: —
«Пәрвәрдигар мениң Рәббимгә ейттики: —
«Мән сениң дүшмәнлириңни тәхтипәриң қилмиғичә,
Мениң оң йенимда олтарғин!»».
36 Шуниң үчүн, пүткүл Исраил җамәтидикиләр шуни қәтъий билсунки, Худа силәр кре-
стлигән дәл ушбу Әйсани һәм Рәб һәм Мәсиһ қилип тиклиди!».
37 Бу сөзләр аңлиғанларниң жүригигә санчилғандәк қаттиқ тәккән болуп улар Петрус вә
башқа расуллардин:
— И қериндашлар, ундақта биз немә қилишимиз керәк? — дәп сорашти.
38 Петрус уларға: — Товва қилиңлар, һәр бириңлар Әйса Мәсиһниң намида гунали-
риңларниң кәчүрүм қилиниши үчүн чөмүлдүрүшни қобул қилиңлар вә шундақ қил-
саңлар Худаниң илтипати болған Муқәддәс Роһ силәргә ата қилиниду. 39 Чүнки бу вәдә
силәргә вә силәрниң балилириңларға, жирақта туруватқанларниң һәммисигә, йәни
Пәрвәрдигар Худайимиз өзигә чақирғанларниң һәммисигә ата қилиниду.
40 Петрус йәнә нурғун башқа сөзләр билән уларни агаһландуруп уларға:
— Силәр өзәңларни бу иплас дәвирдин қутқузуңлар! — дәп жекилиди. 41 Шуниң билән
униң сөзини қобул қилғанлар чөмүлдүрүлүшти. Шу күни җамаәткә қошулғанлар үч
миңчә киши еди. 42 Улар өзлирини изчил һалда расулларниң тәлимигә, етиқатчиларниң
бирлик-һәмдәмлигигә, нанни уштушқа вә дуаларға беғишлиди.

Етиқатчилар арисидики енақлиқ

43 Вә қорқунуч уларниң һәр бириниң үстигә чүшти вә расулларниң вастиси билән
нурғун карамәтләр вә мөҗизилик аламәтләр йүз бәрди. 44 Пүтүн етиқатчилар давамлиқ

2:29 1Пад. 2:10; Рос. 13:36.
2:30 **«өз пуштидин бирәйлән...»** — грек тилида «униң чатириқидин чиққандин бирәйлән...».
2:30 2Сам. 7:12; Зәб. 131:11; Луқа 1:32; Рос. 13:23; Рим. 1:3; 2Тим. 2:8.
2:31 Зәб. 15:10; Рос. 13:35.
2:32 Юһ. 15:27; Рос. 1:8.
2:33 **«шундақла Ата вәдә қилған Муқәддәс Роһни қобул қилип,...»** — яки «шундақла Атидин Муқәддәс Роһ ата қилиш вәдисини тапшурувелип,...».
2:33 Рос. 1:4; 5:31; 10:45; Фил. 2:9.
2:34-35 **«Пәрвәрдигар мениң Рәббимгә ейттики: — «Мән сениң дүшмәнлириңни тәхтипәриң қилмиғичә, Мениң оң йенимда олтарғин!»»** — «Зәб.» 119:1.
2:34-35 Зәб. 109:1; 1Кор. 15:25; Әф. 1:20; Ибр. 1:13.
2:37 Зәк. 12:10; Луқа 3:10; Рос. 9:6; 16:30.
2:39 **«бу вәдә силәргә вә силәрниң балилириңларға, жирақта туруватқанларниң һәммисигә, йәни Пәрвәрдигар Худайимиз өзигә чақирғанларниң һәммисигә ата қилиниду»** — «бу вәдә» Муқәддәс Роһни көрситиду.
2:39 Йо. 2:30-32; Әф. 2:13.
2:42 **«етиқатчиларниң бирлик-һәмдәмлиги»** — бу алаһидә мәнада болуп, грек тилида «ортақлиқ» дегән сөз билән ипадилиниду. Бу сөз һәм Худа билән болған алақини, һәм етиқатчиларниң бир-бири билән болған зич алақисини вә Худаниң шапаитидин ортақ несивә болушни билдүриду. **«нан уштуш»** — шүбһисизки, уларниң Әйсаниң өлүмини хатириләш үчүн нан уштушини көрситиду («Мат.» 26:26-28, «1Кор.» 11-бап, 17-34ни көрүң).
2:43 Мар. 16:17; Рос. 5:12.

җәм болуп биллә яшап, барлиғини ортақ тутушти.
[45] Улар мал-мүлүклирини сетип, пулини һәр кимниң еһтияҗиға қарап һәммисигә тәқ-
сим қилишатти. [46] Улар һәр күни ибадәтхана һойлисиға бир нийәттә җәм болушатти,
өй-өйләрдә хошал-хорамлиқ вә ақ көңүллүк билән ортақ ғизалинишип, нанни уштуп
йейишип, [47] Худаға мәдһийә оқушатти; улар пүткүл халайиқниң иззитигә сазавәр бол-
ди. Рәб һәр күни қутқузулуватқанларни җамаәткә қошатти.

Петрус билән Юһаннаниң токур адәмни сақайтиши

3 [1] Бир күни ибадәтханида дуа қилинидиған вақитта, йәни чүштин кейин саат үчтә,
Петрус билән Юһаннаму ибадәтханиға чиқип барған еди. [2] Шу пәйттә бир туғма
токур адәмму бу йәргә елип келиниватқан еди. Һәр күни, кишиләр уни ибадәтханиға
киргәнләрдин сәдиқә тилисун дәп, ибадәтханидики «Гөзәл дәрваза» алдиға әкелип
қоятти. [3] У Петрус билән Юһаннаниң ибадәтханиға кирип кетиватқинини көрүп,
улардин сәдиқә тилиди. [4] Петрус билән Юһанна униңға нәзирини салди. Петрус униңға:
— Бизгә қара! — деди.
[5] У улардин бир нәрсә күтүп, көзлирини үзмәй қарап туратти. [6] Бирақ Петрус униңға:
— Мәндә алтун яки күмүч йоқ; лекин қолумда барини саңа берәй. Насарәтлик Әйса Мә-
сиһниң нами билән, орнуңдин туруп маң! — девиди, [7] уни оң қолидин тартип, йөләп
турғузди. У адәмниң пут вә ошуқ беғишлири шуан күчләндүрүлүп, [8] орнидин дәс туруп
меңишқа башлиди. У меңип вә сәкрәп, Худаға мәдһийә оқуған һалда улар билән бил-
лә ибадәтхана һойлисиға кирди. [9] Барлиқ халайиқ униң меңип Худаға мәдһийә оқуған-
лиғини көрүп [10] униң ибадәтханидики «гөзәл дәрваза» алдида сәдиқә тиләп олтири-
диған һелиқи адәм екәнлигини тонуп, униңда йүз бәргинигә һәйрануһәс болуп даң
қетип келишти.

Петрусниң ибадәтханида ейтқан сөзлири

[11] Сақайған киши Петрус билән Юһаннаға чиң есилип турувалғанда, һәйран болушқан
барлиқ хәлиқ уларниң йениға ибадәтханидики «Сулайман пешайвини» дегән йәргә жү-
гүрүп келишти. [12] Бу әһвални көргән Петрус халайиққа мундақ деди:
— И Исраиллар! Бу ишқа неманчә һәйран болисиләр? Биз худди өз күч-кудритимиз
яки ихласмәнлигимизгә тайинип бу адәмни маңдурғандәк бизгә неманчә тикилип
қарайсиләр? [13] Әмәлийәттә болса, ата-бовилиримизниң Худаси, йәни Ибраһим, Исһақ
вә Яқупниң Худаси Өз хизмәткари болған Әйсани шан-шәрәп билән улуқлиған. Бирақ
силәр болсаңлар уни римлиқларға тутуп бәрдиңлар; андин валий Пилатус уни қоюп
беришни һөкүм қилғандин кейин, силәр Пилатусниң алдида униңдин тенип рәт қи-
лиштиңлар. [14] Мана силәр Муқәддәс вә Һәққаний Болғучидин тенип, уни рәт қилип

2:44 Қан. 15:4; Рос. 4:32.
2:45 Йәш. 58:7; Рос. 4:35.
2:46 **«улар һәр күни ... ақ көңүллүк билән ортақ ғизалинишип, нанни уштуп йейишип,...»** — 2:42дики изаһатни көрүң.
2:47 **«...Рәб һәр күни қутқузулуватқанларни җамаәткә қошатти»** — яки «...Рәб һәр күни қутқузулуватқанларни уларниң арисиға қошатти».
2:47 Рос. 5:14; 11:21.
3:1 **«саат үчтә»** — ибранийларниң вақти бойичә «саат тоққузда».
3:2 Юһ. 9:8; Рос. 14:8.
3:6 Рос. 4:10.
3:13 **«ата-бовилиримизниң Худаси, йәни Ибраһим, Исһақ вә Яқупниң Худаси өз хизмәткари болған Әйсани шан-шәрәп билән улуқлиған»** — Мәсиһниң «Пәрвәрдигарниң хизмәткари» яки «Пәрвәрдигарниң қули» сүпити екәнлиги тоғрилиқ бешарәтләр «Йәш.» 42:1-18, 49-бап, 50:3-11, 52:13-53:12дә көрүлиду.
3:13 Мис. 3:6,15; Мат. 27:20; Мар. 15:11; Луқа 23:18; Юһ. 18:40.

Пилатустин униң орниға бир қатилни қоюп беришни тәләп қилдиңлар. [15] Шундақ қи-
лип, һаятлиқни барлиққа Кәлтүргүчини өлтүрдүңлар! Бирақ Худа уни өлүмдин тирил-
дүрди, биз мана униңға гувачидурмиз. [16] Мана униң намиға қилған етиқат арқилиқ,
униң нами силәр көрүватқан вә тонуйдиған бу адәмгә дәрман киргүзди; униң арқилиқ
болған етиқат у кишини көз алдиңларда сәллимаза сақ-саламәт қилди.
[17] Әнди қериндашлар, силәрниң вә шуниңдәк силәрниң башлиқлириңларниңму бу
ишни ғәпләттә қилғанлиғиңларни билимән. [18] Лекин Худа барлиқ пәйғәмбәрләрниң
ағзи билән алдин-ала җакалиғанлирини, йәни униң Мәсиһиниң азап-оқубәт тарти-
диғанлиғини шу йол билән әмәлгә ашурди. [19] Шуниң үчүн гунайиңларниң өчүрүвети-
лиши үчүн һазир товва қилип йоллириңлардин бурулуңлар! Шундақ қилғанда, инсан-
ларниң җенини йеңиландуридиған пәсил-күнләр Пәрвәрдигарниң һозуридин чиқип
келиду [20] вә у силәр үчүн алдин тикләнгән Мәсиһ, йәни Әйсани қешиңларға қайтидин
әвәтиду. [21] Һазирчә болса, Худаниң дәсләптики заманлардин тартип муқәддәс пәйғәм-
бәрлириниң ағзи билән ейтқинидәк, һәммә мәвҗудатлар йеңилинидиған вақит кәлми-
гичә, әршләр уни қобул қилип, униңға макан болиду. [22] Муса дәрвәқә мундақ дегән еди:
— «Пәрвәрдигар Худайиңлар өз қериндашлириңлар арисидин маңа охшаш бир пәйғәм-
бәр турғузиду. Униң силәргә ейтқан барлиқ сөзлирини аңлап, униңға толуқ итаәт қили-
шиңлар керәк! [23] Чүнки бу пәйғәмбәрниң сөзини аңлимайдиғанларниң һәр бири хәлиқ
қатаридин үзүп ташлиниду».
[24] Дәрвәқә, Самуил пәйғәмбәр вә униңдин кейин келип бешарәтләрни йәткүзгән пәйғәм-
бәрләрниң һәммиси бу күнләр тоғрисида алдин-ала ейтқан. [25] Силәр бу пәйғәмбәрләр-
ниң пәрзәнтлирисиләр вә Худа ата-боваңлар билән түзгән әһдиниң пәрзәнтлиридур-
силәр — бу әһдә бойичә Худа Ибраһимға: «Сениң нәслиң арқилиқ йәр йүзидики барлиқ
аилә-җамәтләргә бәхит-бәрикәт ата қилиниду» дәп вәдә бәргән. [26] Шуңа Худа һәр би-
риңларни өз рәзилликлириңлардин қайтуруп, силәргә бәхит-бәрикәт ата қилиш үчүн,
хизмәткари Әйсани турғузуп, уни авал силәргә әвәтти.

Петрус билән Юһаннаниң алий кеңәшмидә сорақ қилиниши

4 [1] Петрус билән Юһанна халайиққа гәп қиливатқанда, каһинлар, ибадәтхана
қаравуллириниң башлиғи вә Садуқийлар уларниң йениға келип қалди. [2] Улар
расулларниң халайиққа тәлим бериши, җүмлидин «Әйсаниң вастиси билән өлгәнләр
тирилдүрүлиду» дәп җакалиғини үчүн интайин әсәбийләшти . [3] Улар уларни тутқун

3:14 Луқа 23:18.
3:15 **«Худа уни өлүмдин тирилдүрди»** — грек тилида: «Худа уни өлгәнләрдин тирилдүрди».
3:15 Рос. 1:8; 2:32.
3:18 Йәш. 50:6; 53:5; Луқа 24:27.
3:19 Рос. 2:38.
3:22 Қан. 18:15-16, 19; Юһ. 1:46; Рос. 7:37.
3:23 **«...Чүнки бу пәйғәмбәрниң сөзини аңлимайдиғанларниң һәр бири хәлиқ қатаридин үзүп ташлиниду»** — (22-23-айәт) «Қан.» 18:15-19). Бу бешарәт Әйса Мәсиһни көрситиду, әлвәттә. У тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.
3:25 Яр. 22:18; Гал. 3:8.
3:26 **«Шуңа Худа һәр бириңларни өз рәзилликлириңлардин қайтуруп, силәргә бәхит-бәрикәт ата қилиш үчүн, хизмәткари Әйсани турғузуп, уни авал силәргә әвәтти»** — «... уни (Әйсани)... **авал** силәргә әвәтти» — демәк, Худа Ибраһим билән түзгән әһдиси бойичә Ибраһимниң нәсли болған Әйсани «йәр йүзидики барлиқ әлләргә бәхит-бәрикәт ата қилиниши үчүн» әвәткәндә, уни барлиқ әлләргә әвәтиштин авал Өз Йәһудий хәлқигә әвәтти.
4:1 **«Садуқийлар»** — Йәһудийларниң бир мәзһипи. Улар тоғрилиқ «тәбирләр»ни көрүң.
4:2 **«Улар расулларниң... «Әйсаниң вастиси билән өлгәнләр тирилдүрүлиду» дәп җакалиғини үчүн интайин әсәбийләшти»** — «әсәбийләшти» яки «ғәзәпләнди». «Өлгәнләр тирилдүрүлиду» дегән гәп Садуқийларни интайин ғәзәпләндүргән болса керәк, чүнки улар бу нуқтиға қәтъий ишәнмәйтти.

қилип, әтисигичә түрмигә солап қойди, чүнки кәч кирип қалған еди. [4] Лекин жар
қилинған сөз-каламни аңлиғанларниң көпи етиқат қилди; шуниң билән етиқат қилған
әрләрниң санила бәш миңға йәтти.
[5] Әтиси, Йәһудийларниң кеңәшмисидики башлиқлар, ақсақаллар вә Тәврат устазлири Йе-
русалимда топланди.[6] Уларниң арисида баш каһин Аннас, Қаяфас, Юһанна, Искәндәр вә баш
каһинниң башқа җәмәтидикиләр бар еди.[7] Улар Петрус билән Юһаннани арисиға турғузуп:
— Силәр бу ишни қайси күч-қудрәткә тайинип яки кимниң нами билән қилдиңлар? —
дәп сориди.
[8] Петрус Муқәддәс Роһқа толдурулған һалда уларға мундақ деди:
Хәлиқниң һөкүмранлири вә Исраилниң ақсақаллири![9] Әгәр биз бүгүн бу токур адәмгә
көрсәткән яхши әмәл һәм униң қандақ сақайтилғанлиғи сәвәплик сораққа тартилған
болсақ, [10] силәр вә пүткүл Исраил хәлқи шуни билсунки, силәр крестлигән, амма Худа
өлүмдин тирилдүргән Насарәтлик Әйса Мәсиһниң нами билән, униң күч-қудрити арқи-
лиқ бу киши мошу йәрдә алдиңларда пүтүнләй сақ-саламәт туриду!
[11] Бу Әйса болса, муқәддәс язмиларда пүтүлгәндәк, дәл силәр тамчилар етиварсиз дәп
ташливәткән, бирақ бүҗәк теши болуп тикләнгән таштур. [12] Униңдин башқа һеч кимдә
ниҗатлиқ йоқ, чүнки пүткүл асман астида инсанлар арисиға тәғдим қилинған, Әйсадин
башқа бизни қутқузидиған һеч қандақ бир нам йоқтур.
[13] Петрус билән Юһаннаниң бу җүръитини көргән һөкүмранлар уларниң оқумиған адәт-
тики адәмләрдин екәнлигини билип, һәйран болушти; уларниң бурун Әйса билән биллә
болғанлиғиниму билди. [14] Униң үстигә, сақайған һелиқи адәмниң уларниң йенида ту-
руватқанлиғини көрүп, улар һеч қандақ гәп яндуралмиди. [15] Шуниң билән һөкүмранлар
уларни кеңәшмидин чиқишқа буйруди. Андин бир-бири билән мәслиһәтлишип:
[16] — Буларни қандақ қилимиз? Чүнки уларниң вастиси билән хелә көрүнәрлик мөҗи-
зилик бир аламәт йүз бәргәнлиги пүткүл Йерусалимдикиләргә аян болди вә биз уни
инкар қилишқа амалсизмиз. [17] Лекин бу ишниң хәлиқ ичидә техиму кәң йейилип кәт-
мәслиги үчүн, уларға бундин кейин бу адәмниң намида һеч кимгә һеч немә демәсликкә
агаһ-тәһдид салайли! — дейишти.
[18] Шуниң билән уларни чақиртип, бундин кейин Әйсаниң намида һеч сөзлимәслик яки
тәлим бәрмәсликни қәтъий буйруди. [19] Лекин Петрус билән Юһанна:
— Худаниң алдида силәргә итаәт қилиш тоғриму яки Худағиму, буниңға өзәңлар бир
немә дәңлар! [20] Амма биз болсақ, көргән вә аңлиғанлиримизни ейтмай туралмаймиз! —
дәп җавап бәрди.
[21] Һөкүмранлар болса халайиқтин қорқуп, уларни җазалашқа лайиқ сәвәп тапалмай,
уларға техиму тәһдид селип, қоюп бәрди. Чүнки халайиқ болған вақиә түпәйлидин Ху-
дани улуқлиған еди. [22] Чүнки бу сақайтилиш мөҗизилик аламити көрситилгән киши-
ниң йеши қириқтин ашқан еди.

4:3 **«Улар уларни тутқун қилип, әтисигичә түрмигә солап қойди...»** — «уларни» — Петрус, Юһанна вә уларға есилип чиң тутқан, сақайтилған токур кишини көрситиду (9-, 10-, 14-айәтни көрүң).
4:7 Мис. 2:14; Мат. 21:23; Рос. 7:27.
4:11 **«Бу Әйса болса, муқәддәс язмиларда пүтүлгәндәк, дәл силәр тамчилар етиварсиз дәп ташливәткән, бирақ бүҗәк теши болуп тикләнгән таштур»** — «Зәб.» 117:2.
4:11 Зәб. 117:22; Йәш. 28:16; Мат. 21:42; Мар. 12:10; Луқа 20:17; Рим. 9:33; 1Пет. 2:7.
4:12 Мат. 1:21; Рос. 10:43; 1Тим. 2:5.
4:13 **«уларниң оқумиған адәттики адәмләрдин екәнлиги...»** — «оқумиған» пүтүнләй саватсиз дегәнлик әмәс, пәқәт (уларниң көзқаришида) Тәвратқа шәрһ беришкә салаһийити йоқлуғини көрситиду. «Адәттики» «һеч алаһидә тәбийә көрмигән» дегән мәнада.
4:16 Юһ. 11:47.
4:19 Рос. 5:29.
4:21 Рос. 3:7, 8; 5:26.

Җамаәтниң бир қәлбдә, бир роһта дуа қилиши

23 Улар қоюп берилгәндин кейин, өз һәмраһлириниң йениға қайтип келип, баш каһин-
лар вә ақсақалларниң қилған сөзлирини баштин-ахир көпчиликкә уқтурди. 24 Улар
буни аңлиғанда, авазини бир нийәт бир дил билән Худаға көтирип мундақ нида қилди:
— И Егимиз, Сән асман-зимин, деңиз-океанларни вә улардики барлиқ мәвҗудатлар-
ни яратқан Худадурсән. 25 Сән Муқәддәс Роһ билән хизмәткариң болған Давутниң ағзи
арқилиқ мундақ дегәнғу:
«Әлләр немишкә чуқан салиду?
Немә үчүн бекардин-бекар сүйқәст ойлайду?
26 Дунниядики падишалар сәп тартип,
Әмәлдарлар жиғилишип,
Пәрвәрдигар вә Униң Мәсиһи билән қаршилишқа җәм болушти».
27 — Чүнки дәрвәқә дәл бу шәһәрдә Һерод һәм Понтиус Пилатус, ят әлликләр һәм Исра-
ил хәлиқлири бирлишип, Сән мәсиһлигән муқәддәс хизмәткариң Әйсаға қарши чиқип
топланған еди, 28 шуниң билән күч-қудритиң вә ирадәң бойичә Сән бурунла неминиң
әмәлгә ашурулушини бекиткән болсаң, улар шуларни қилған.
29 Әнди и Пәрвәрдигар, уларниң селиватқан тәһдидлирини көргәйсән, қуллириңни
сөз-каламиңни толуқ җүрәклик билән сөзләп йәткүзидиған қилғайсән; 30 кесәлләр-
ни сақайтишқа қолуңни узитип, муқәддәс хизмәткариң Әйсаниң намида мөҗизилик
аламәтләр вә карамәтләрни яратқайсән.
31 Уларниң дуаси аяқлашқанда, улар турған йәр тәвринип кәтти. Улар һәммиси Муқәд-
дәс Роһқа толдурулуп, Худаниң сөз-каламини җүрәклик сөзләп йәткүзүшкә башлиди.

Етиқатчиларниң пул-маллирини ортақ қилиши

32 Топ-топ етиқатчилар бир җан-бир дил, бир мәхсәттә еди. Һеч ким өзигә тәәллуқ
пул-мелини «өзәмниң» демәйтти, бәлки һәммисигә ортақ еди. 33 Расуллар зор күч-қу-
дрәт билән Рәб Әйсаниң тирилгәнлигигә гувалиқ берәтти. Худаниң зор меһри-шәпқити
уларниң һәммисиниң үстигә қонди. 34 Уларниң арисидикиләрниң һеч немигә һаҗити
чүшмәйтти. Чүнки йәр-зимин, өй-җай егидарлири болғанлар уларни сетип, пулини
елип келип 35 расулларниң айиғи алдиға қоятти; андин һәр кимниң еһтияҗиға қарап
тәқсим қилинатти.

4:23 **«өз һәмраһлириниң йениға қайтип келип...»** — «өз һәмраһлири» өз өйидикиләрни әмәс, бәлки җамаәттикиләрни көрситиду, әлвәттә.
4:23 Рос. 12:12.
4:24 Мис. 20:11
4:25 **«Сән Муқәддәс Роһ билән хизмәткариң болған Давутниң ағзи арқилиқ мундақ дегәнғу ...»** — бәзи кона көчүрүлмиләрдә «Муқәддәс Роһ билән» дегән сөз тепилмайду.
4:25 Зәб. 2:1.
4:26 **«...Дунниядики падишалар сәп тартип, әмәлдарлар жиғилишип, Пәрвәрдигар вә Униң Мәсиһи билән қаршилишқа җәм болушти»** — (25-26-айәт) «Зәб.» 2:1-2.
4:26 Зәб. 2:1, 2.
4:27 Мат. 26:3; Мар. 14:1; Луқа 22:2; Юһ. 11:47.
4:28 **«күч-қудритиң вә ирадәң бойичә...»** — грек тилида: «қолуң вә ирадәң бойичә...». **«Сән бурунла неминиң әмәлгә ашурулушини бекиткән болсаң, улар шуларни қилған»** — демәк, мошу кишиләрниң Худаға вә Униң Мәсиһигә қарши интайин яман нийити болсиму, уларниң Әйсани өлтүрүвәткәнлиги бәрибир Худа Өзиниң карамәт планини әмәлгә ашуруш үчүн еди.
4:30 Мар. 16:17.
4:31 Рос. 16:26.
4:32 Рос. 2:44; 1Пет. 3:8.
4:35 Йәш. 58:7.

[36] Уларниң ичидә Лавий қәбилисидин болған, Сипруста туғулған Йүсүп исимлиқ бириси бар еди (расуллар уни Барнабас, йәни «Риғбәтләндүргүчи оғул бала» дәп атиған);
[37] униңму бир парчә етизи бар еди; у шу йолда уни сетип, пулини елип расулларниң айиғи алдиға тапшурди.

##Анания билән Сафира

5 [1] Әнди Ананияс исимлиқ йәнә бир адәмму аяли Сафира билән бир парчә йерини
сатти. [2] Ананияс пулниң бир қисмини өзигә қалдурди, йәни бир қисмини елип
келип, расулларниң айиғи алдиға қойди. Аялиму буниңдин толуқ хәвәрдар еди.
[3] Бирақ Петрус униңға:
— Ананияс, немишкә қәлбиңни Шәйтанниң илкигә тапшуруп, Муқәддәс Роһқа ялған ейтип,
йәр сатқан пулниң бир қисмини өзәңгә қалдурдуң? [4] Йәр сетилмиғанда, сениңки әмәсми-
ди? Сетилғандин кейин, пулму өз ихтияриңда болмамти? Шундақ туруқлуқ, немишкә қәл-
биңдә бу ишни нийәт қилдиң? Сән инсанларға әмәс, бәлки Худаға ялған ейттиң! — деди.
[5] Ананияс бу сөзләрни аңлиған һаман жиқилип җан үзди. Бу ишни аңлиғучиларни қат-
тиқ қорқунуч басти. [6] Әнди яш жигитләр орнидин туруп җәсәтни кепәнләп, сиртқа апи-
рип дәпнә қилди.
[7] Тәхминән үч саәттин кейин, Ананияснiң аяли кирип кәлди; бирақ у болған вақиәдин
хәвәрсиз еди. [8] Петрус униңдин:
— Маңа ейтқин, силәр йәрни мошу пулға саттиңларму? — дәп сориди.
— Шундақ, мошунчилик пулға саттуқ, — дәп җавап бәрди у.
[9] Петрус:
— Силәр немә үчүн Муқәддәс Роһни синашқа тил бириктүрдүңлар? Қара, ериңни дәпнә
қилип кәлгәнләрниң путлири ишик түвидә туриду, улар сениму әкетиду! — деди.
[10] Уму шуан униң аяқлири алдиға жиқилип, җан бәрди. Һелиқи яш жигитләр кирип,
униң өлгәнлигини көрди; улар униму елип берип ериниң йениға дәпнә қилди. [11] Пүтүн
җамаәтни, шундақла бу ишни аңлиғанларниң һәр бирини қаттиқ қорқунуч басти.

Расуллар көрсәткән мөҗизиләр

[12] Расулларниң қоли арқилиқ хәлиқ ичидә нурғун мөҗизилик аламәтләр вә карамәт-
ләр көрситилди. (Барлиқ етиқатчилар бир нийәттә болуп ибадәтханидики «Сулайман
пешайвини»да дайим җәм болатти. [13] Бирақ башқа кишиләр уларға қошулушқа җүръ-
әт қилалмайтти; амма халайиқ уларни интайин һөрмәтләйтти. [14] Шундақтиму, етиқат
қилғучилар барғансери көпийип, һәм әрләр һәм аяллар топ-топ болуп Рәбгә қошулғили
турди). [15] Шуниң билән кишиләр һәтта Петрус өтүп кетиватқанда һечболмиғанда униң
сайиси болсиму үстигә чүшсун дәп, кесәлләрни кочиларға елип чиқип көрпә вә зәмбил-
ләргә ятқузуп қоятти.

4:36 **«уларниң ичидә Лавий қәбилисидин болған, Сипруста туғулған Йүсүп исимлиқ бириси бар еди... Барнабас.. дәп атиған»** — Барнабас Лавийлиқ болғачқа, бәлким ибадәтханида ишлигән еди.

5:1 **«Ананияс исимлиқ йәнә бир адәм...»** — «Ананияс» бәлким ибраний тилидики «Һанания» дегәнниң грек тилидики шәкли болуши мүмкин.

5:2 **«Ананияс пулниң бир қисмини өзигә қалдурди, йәни бир қисмини елип келип, расулларниң айиғи алдиға қойди. Аялиму буниңдин толуқ хәвәрдар еди»** — бу ишқа қариғанда, уларниң мәхсити өзлириниң сехийлиғини көз-көз қилип: «Мана биз башқиларға охшаш һәммә нәрсимизни Худаниң йолиға бeғишлидуқ» дегән болсиму, лекин улар йәр сатқан пулниң бир қисмини йәр сатқан пулниң һәммиси, дәп ялған ейтқан еди.

5:3 **«немишкә қәлбиңни Шәйтанниң илкигә тапшуруп,...?»** — грек тилида «немишкә Шәйтан қәлбиңни толдурғанки...?» дегән сөзләр билән ипадилиниду.

5:12 Мар. 16:17; Рос. 2:43.

[16] Йәнә топ-топ кишиләр Йерусалим әтрапидики шәһәр-йезилардин кесәлләрни вә на-
пак роһлар чаплишивалған кишиләрни елип келәтти. Уларниң һәммиси сақийип қай-
тишатти.

Расулларниң зиянкәшликкә учриши

[17] Баш каһин вә униң тәрәпдарлири, йәни Садуқий мәзһәпидикиләр қозғилип бу ишларға
ғәзәплинип, [18] расулларни тутқун қилип, қамақханиға қамиди. [19] Лекин шу кечә, Рәбниң
бир пәриштиси қамақханиниң дәрвазилирини ечип, расулларни елип чиқип, уларға:
[20] — Силәр ибадәтхана һойлисиға кирип, халайиққа бу һаятлиқ тоғрисидики һәммә
сөзләрни җакалаңлар — дәп тапилиди.
[21] Расуллар бу сөзни аңлап, таң атқанда ибадәтхана һойлисиға кирип, кишиләргә тәлим
беришкә башлиди.
Баш каһин вә униң тәрәпдарлири кәлгәндә, алий кеңәшмидикиләр вә Исраилларниң
барлиқ ақсақаллирини җәм болушқа чақирди. Андин расулларни елип кәлсун дәп қа-
мақханиға адәм әвәтти. [22] Лекин сипаһлар зинданға йетип барғанда, расулларниң у
йәрдә йоқлуғини байқап қайтип берип, кеңәшмидикиләргә:
[23] — Биз барсақ, зиндан мәһкәм тақақлиқ турупту, қаравулларму дәрвазилирида күзәт-
тә турупту. Лекин дәрвазиларни ечип қарисақ, ичидә бирму адәм йоқ! — дәп мәлумат
бәрди.
[24] Бу хәвәрни аңлиған ибадәтханидики мәсъул каһин һәм қаравулларниң башлиғи вә
баш каһинлар: — «Әнди бу иш зади қандақ болуп кетәр?» дейишип алақзадиликкә чөм-
ди. [25] Дәл шу чағда, бир киши кирип:
— Қараңлар, силәр зинданға қамиған адәмләр ибадәтхана һойлисида туруп халайиққа
тәлим бериватидиғу! — дәп хәвәр қилди.
[26] Буниң билән, һелиқи қаравуллар башлиғи сипаһлирини башлап берип, расулларни
елип кәлди. Бирақ улар халайиқ бизни чалма-кесәк қилиши мүмкин дәп қорқуп, уларға
зорлуқ ишләтмиди.
[27] Улар расулларни елип кәлгәндин кейин, уларни кеңәшмидикиләр алдида турғузди.
Баш каһин уларни сорақ қилип:
[28] — Биз әсли силәрни бу намда кишиләргә тәлим бәрмәңлар, дәп қаттиқ агаһландурған
едуқ. Лекин мана, силәр йәнә шу тәлимиңлар билән пүткүл Йерусалимни қаплидиңлар
һәмдә бу кишиниң қан қәрзини бизгә артмақчи болуватисиләр! — деди.
[29] Лекин Петрус вә башқа расуллар җавап берип мундақ деди:
— Инсанға әмәс, Худаға итаәт қилиш керәк! [30] Силәр тутуп яғачқа есип өлтүргән Әйсани,
ата-бовимизниң Худаси тирилдүрди. [31] Худа Исраил хәлқини товва қилишқа вә гуна-
лириниң кәчүрүлишикә муйәссәр қилиш үчүн, уни улуқлап Йетәкчи һәм Қутқазғучи
сүпитидә Өзиниң оң йениға көтирип олтарғузди. [32] Биз бу ишларға гувачилармиз; шун-

---

5:16 Мар. 16:17; Рос. 8:7; 16:18; 19:12.
5:18 **«расулларни тутқун қилип, қамақханиға қамиди»** — мошу йәрдики «қамақхана» грек тилида «аммивий түрмә» дегән сөз билән ипадилиниду.
5:19 Рос. 12:7; 16:26.
5:26 Мат. 21:26; Рос. 4:21.
5:28 **«силәр...бу кишиниң қан қәрзини бизгә артмақчи болуватисиләр!»** — қизиқ иш шуки, Йәһудий ақсақаллириниң тили «Әйса» дейишкә қәтъий бармайду.
5:28 Рос. 4:18.
5:29 Рос. 4:19.
5:30 **«...яғачқа есип өлтүргән Әйса»** — грек тилида «...дәрәққә есип өлтүргән Әйса».
5:30 Қан. 21:23; Рос. 3:15; 10:39; 13:29; 1Пет. 2:24.
5:31 Рос. 2:33; 3:15; Фил. 2:9.

дақла Худа Өзигә итаәт қилғучиларға ата қилған Муқәддәс Роһму бу ишларға гувачидур.
33 Улар бу сөзләрни аңлап қәлбигә санчилғандәк болуп расулларни өлтүрүшкә мәс-
лиһәтләшти. 34 Лекин кеңәшмә ичидә пүтүн хәлиқниң һөрмитигә сазавәр болған Пәри-
сий мәзһипидики Гамалийәл исимлиқ бир Тәврат өлимаси бар еди. У орнидин туруп:
— Уларни бирдәм сиртқа чиқирип туруңлар, — дәп буйруди.
35 Андин у кеңәшмидикиләргә мундақ деди:
— Әй Исраиллар, силәр бу кишиләрни бир тәрәп қилишта өзәңларға еһтият қилиңлар!
36 Илгири, һелиқи Тәвдас исимлиқ өзини чоң тутуп оттуриға чиққан еди. Униңға тәх-
минән төрт йүз адәм қошулди. Бирақ у өзи өлтүрүлди вә барлиқ әгәшкүчилири тарқи-
лип кетип, униң иши йоққа чиқти. 37 Андин кейин нопус тизимлаш күнлиридә, Га-
лилийәлик Йәһудаму баш көтирип чиқип, бир топ кишини топлап өзигә әгәштүргән.
Уму йоқитилип, барлиқ әгәшкүчилириму тарқитиветилгән. 38 Әнди силәргә нәсиһитим
шуки: Бу кишиләр билән кариңлар болмисун! Уларни ихтияриға қоюп бериңлар. Чүн-
ки әгәр бу еқим яки бу иш пәқәт инсандин кәлгән болса, җәзмән йоққа чиқиду. 39 Ле-
кин әгәр Худадин болса, силәр уларни йоқиталмайсиләр! Һәтта өзәңлар Худаға һуҗум
қилғучилар болуп чиқисиләр!
40 Алий кеңәшмидикикиләр несиһәтни қобул қилди; улар расулларни чақиртип кирип,
уларни қамчилитип, уларға һәргиз Әйсаниң намида сөзлимәсликни агаһландурди. Ан-
дин уларни қоюп бәрди. 41 Расуллар әнди кеңәшминиң оттурисидин чиқип, өзлириниң
мубарәк нам үчүн хорлуқ азави чекишкә лайиқ көрүлгәнлигидин шатланди. 42 Улар йә-
нила һәр күни ибадәтхана һойлисида вә өймуөй берип тәлим бериштин вә «Әйса — Мә-
сиһдур!» дегән хуш хәвәрни җакалаштин һеч тохтимиди.

Җамаәтниң әмәлий хизмәтлиригә талланған йәттә киши

6 1 Шу күнләрдә, мухлисларниң сани барғансери көпийип, грекчә сөзләйдиған
Йәһудийлар йәрлик ибраний қериндашларға: — Күндилик озуқ-түлүк тәқсим
қилиништа аримиздики тул аяллар етиварға елинмиди, дәп наразилиқ билдүрүшти.
2 Шуңа, он иккилән пүткүл мухлисларни чақирип жиғип, уларға мундақ деди:
— Бизниң Худаниң сөз-каламини йәткүзүш хизмитини ташлап қоюп, озуқ-түлүк тәқ-
сим қилиш билән болуп кетишимиз тоғра болмайду. 3 Шуниң үчүн, и қериндашлар,
араңлардики нам-абройи бар, Муқәддәс Роһқа вә даналиққа толған йәттә кишини илғап
талланлар, вә биз уларни бу ишқа мәсъул қилимиз. 4 Биз болсақ, өзимизни дуа қилиш
вә сөз-каламниң хизмитидә болушқа беғишлаймиз.

5:32 Юһ. 15:27; Рос. 2:4.
5:36 **«бирақ у өзи өлтүрүлди...»** — «у ... өлтүрүлди» — шүбһисизки, у римлиқ күчләр тәрипидин өлтүрүлду. Тәвдасниң исияни Рим империйәсигә қарши болған болса керәк.
5:36 Рос. 21:38.
5:38 Пәнд. 21:30; Йәш. 8:10; Мат. 15:13.
5:39 Рос. 9:5; 23:9.
5:41 **«.. өзлириниң мубарәк нам үчүн хорлуқ азави чекишкә лайиқ көрүлгәнлигидин шатланди»** — мошу йәрдә «мубарәк нам» грек тилида пәқәт «нам» дегән биләнла ипадилиниду. Чүнки шу чағдики етиқатчилар үчүн пүткүл дунияда пәқәт бирла «нам», йәни Әйсаниң нами мәвҗут еди.
5:41 Мат. 5:12.
5:42 **«вә «Әйса — Мәсиһдур!» дегән хуш хәвәрни җакалаш...»** — яки «вә хуш хәвәр болған Әйса Мәсиһни җакалаш...».
6:1 **«грекчә сөзләйдиған Йәһудийлар»** — грек тилида «грекләштүрүлгәнләр». **«йәрлик ибраний қериндашлар»** — демәк, ибраний тилида сөзләйдиған етиқатчилар.
6:2 **«озуқ-түлүк тәқсим қилиш билән болуп кетишимиз тоғра болмайду»** — «озуқ-түлүк тәқсим қилиш» грек тилида «дәстиханларда күтүш» дегән сөз билән ипадилиниду.
6:2 Мис. 18:17.
6:3 Қан. 1:13; Рос. 1:21; 16:2; 1Тим. 3:7.

[5] Бу мәслиһәт халайиқниң һәммисини хуш қилди. Шуниң билән улар иман-ишәшкә вә
роһқа толған Истипан исимлиқ бир адәмни таллиди, вә йәнә Филип, Прокорус, Ника-
нор, Тимон, Парменас һәмдә бурун Тәврат етиқадиға киргән Антакялиқ Николасни тал-
лап, [6] уларни расулларниң алдиға елип чиқти. Расуллар уларниң бу хизмәтни қилиши
үчүн қоллирини уларниң үстигә тәккүзүп туруп, дуа қилишти.
[7] Вә Худаниң сөз-калами давамлиқ тарқалди; Йерусалимдики мухлисларниң саниму
барғансери зор дәриҗидә көпәйди. Нурғун каһинларму Мәсиһ етиқадиға итаәт қи-
лишқа киришиватати.

Истипанниң тутқун қилиниши

[8] Вә Истипан Худаниң меһри-шәпқити вә күч-қудритигә толған болуп, хәлиқ ичидә ка-
рамәтләр вә зор мөҗизилик аламәтләрни көрсәтти. [9] Бирақ «Қуллуқтин чиққан һөрләр»
дәп аталған синагогтики бәзиләр, йәни Курини вә Искәндәрийә шәһәрлири вә Кили-
кийә һәм Асия өлкилиридин кәлгән бәзи Йәһудийлар Истипанға қарши чиқип, униң
билән муназирә қилишқа башлиди. [10] Лекин улар у сөз қилғанда униңда болған даналиқ
вә роһқа тақабил турушқа амалсиз қалди. [11] Буниң билән улар бәзи адәмләрниң ағзини
майлап:
— Биз бу адәмниң Муса вә Худаға қарита күпүрлүк сөзлигәнлигини аңлидуқ, — дегәнни
уларниң ағзиға салди.
[12] Улар мошундақ қилип халайиқни, ақсақалларни вә Тәврат устазлирини қутратти; ан-
дин Истипанниң алдини тосуп уни тутқун қилип, алий кеңәшмигә елип барди. [13] Улар
сахта гувачиларни оттуриға чиқирип мундақ дегүзди:
— Бу адәм бу муқәддәс җайға вә Тәврат қануниға қарши сөзләрни қилиштин тохтимай-
ду. [14] Чүнки биз униң һелиқи Насарәтлик Әйса тоғрилиқ: «У бу җайни вәйран қилиду вә
Муса пәйғәмбәр бизгә тапшурған әнъәниви қаидә-йосунлиримизни өзгәртиду!» дегән-
лигини аңлидуқ.
[15] Кеңәшмидә олтарғанларниң һәммиси Истипанға көз тикип қариғинида, униң чирай-
иниң пәриштиниңкидәк пақирақ екәнлигини көрди.

Истипанниң гувалиғи

7 [1] Баш каһин Истипандин:
— Буларниң ейтқанлири растму? — дәп сориди.
[2] Истипан мундақ җавап бәрди:
— Қериндашлар вә ата-бовилар, сөзүмгә қулақ селиңлар! Атимиз Ибраһим техи Месопо-
тамийә районида туруватқанда, йәни Һаран шәһиригә көчүп маканлишиштин илгири,
шан-шәрәпниң Егиси Худа униңға аян болуп: [3] «Сән өз жутуң вә уруқ-җәмәтиңдин айри-

6:5 Рос. 11:24; 21:8.
6:6 **«Истипан исимлиқ бир адәм... йәнә Филип, Прокорус, Никанор, Тимон, Парменас һәмдә бурун Тәврат етиқадиға киргән Антакялиқ Николасни таллап, уларни расулларниң алдиға елип чиқти»** — қизиқ йери шуки, таллանғанларниң һәммисиниң исимлиридин «грекләшкән Йәһудийлар» екәнлиги билинип туратти.
6:6 Рос. 1:23; 8:17; 13:3; 1Тим. 4:14; 5:22; 2Тим. 1:6.
6:7 **«Нурғун каһинларму Мәсиһ етиқадиға итаәт қилишқа киришиватати»** — «Мәсиһ етиқадиға» грек тилида пәқәт «етиқатқа» дейилиду.
6:7 Рос. 19:20.
6:10 Мис. 4:12; Йәш. 54:17; Луқа 21:15.
6:11 Мат. 26:59.
6:13 **«бу адәм бу муқәддәс җайға вә Тәврат қануниға қарши сөзләрни қилиштин тохтимайду»** — «муқәддәс җай» ибадәтханини көрситиду.
6:14 **«У бу җайни вәйран қилиду»** — «бу җай» бәлким муқәддәс ибадәтханини көрситиду (12-айәтни көрүң).

лип чиқип, Мән саңа көрситидиған зиминға барғин» дегән еди. [4] Буниң билән у Калдийләрниң зиминини ташлап, Һаран шәһиригә берип олтирақлашти. Атиси өлгәндин кейин, Худа уни бу зиминға, йәни силәр һазир туруватқан зиминға йөткәп кәлди. [5] У вақитта, Худа униңға бу зиминдин мирас бәрмиди, һәтта униңқа тәвә пут қойғидәкму бир йәр бәрмигән еди. Гәрчә у техичә пәрзәнт көрмигән болсиму, Худа бу зиминни униңға вә униң нәслигә егилиги болуш үчүн беришкә вәдә қилди. [6] Андин Худа униңға мундақ деди: «Сениң нәсиллириң яқа жутта мусапир болуп туриду, шу жуттикиләр уларни қул қилип төрт йүз жил хорлайду. [7] Бирақ уларни қуллуққа салған әлни жазалаймән», деди Худа, «вә униңдин кейин, нәсиллириң у йәрдин чиқип, бу йәрдә Мениң ибадәт-хизмитимдә болиду».

[8] Кейин Худа Ибраһим билән бәлгүси хәтнә болған әһдини түзгән, шуниң билән Исһақ униңдин төрәлди; Ибраһим уни сәккизинчи күни хәтнә қилди; шундақ қилип Исһақтин Яқуп төрәлди, Яқуптин он икки «қәбилә атиси» төрәлди.

[9] Кейин, «қәбилә атилири» иниси Йүсүпкә һәсәт қилип, уни Мисирға қуллуққа сетивәтти. Лекин Худа униң билән биллә болуп, [10] уни барлиқ җәбир-җапалардин қутқузуп, уни Мисир падишаси Пирәвнниң нәзиридә илтипатқа егә қилип, униңға данишмәнлик ата қилди. Падиша уни Мисирға баш вәзир, ордисиға баш ғоҗидар қилди. [11] Кейин, еғир ачарчилиқ пүткүл Мисир вә Қанаан йәрлирини бесип, зор қийинчилиқ болди. Ата-бовилиримиз озуқ-түлүк тапалмиди. [12] Яқуп әнди Мисирда ашлиқ барлиғини аңлиған болуп, оғуллирини, йәни ата-бовилиримизни у йәргә биринчи қетим әвәтти. [13] Иккинчи қетим барғанда, Йүсүп акилириға өзини ашкарилиди. Шуниң билән Йүсүпниң җәмәтидикиләр Пирәвн падишаға мәлум болди. [14] Андин Йүсүп атиси Яқупниң алдиға хәвәр йәткүзүп, уни пүтүн аилә-җәмәти билән, җәмий йәтмиш бәш кишини Мисирға өзигә чақирди. [15] Шуниң билән Яқуп Мисирға чүшти вә шу йәрдә өлди; кейин униңдин болған ата-бовилиримизму шу йәрдә өлди. [16] Уларниң җәсәтлири кейин Шәкәм шәһиригә қайтурулуп, Ибраһим бурун Һаморниң оғуллиридин мәлум пулға сетивалған, Шәкәмдики бир йәрликкә қоюлди.

7:3 Яр. 12:1.

7:4 «буниң билән у Калдийләрниң зиминини ташлап,..» — «Калдийиликләрниң зимини» «Уз» дегән жутни көрситиду («Яр.» 11:31, 12:1ни көрүң).

7:5 Яр. 12:7; 13:15.

7:6 Яр. 15:13-14,16; Мис. 12:40; Гал. 3:17.

7:7 «...бирақ уларни қуллуққа салған әлни жазалаймән... вә униңдин кейин, нәсиллириң у йәрдин чиқип, бу йәрдә Мениң ибадәт-хизмитимдә болиду» — «Яр.» 15:13-14.

7:7 Яр. 15:16; Мис. 3:12.

7:8 «Кейин Худа Ибраһим билән бәлгүси хәтнә болған әһдини түзгән..» — «Яр.» 17:10-14. **«он икки «қәбилә атиси»»** — Исраил хәлқининг он икки қәбилисиниң әҗдатлирини көрситиду.

7:8 Яр. 21:2; 25:24; 29:32; 30:5; 35:23.

7:9 «кейин, «қәбилә атилири» иниси Йүсүпкә һәсәт қилип, уни Мисирға қуллуққа сетивәтти. Лекин Худа униң билән биллә болуп, ...» — шу вақитта «қәбилә атилири» (Йүсүптин башқа) онәйлән еди. Мошу вақиәни «Яр.» 37-баптин көрүң.

7:9 Яр. 37:4,28; Зәб. 104:17

7:10 Яр. 41:40.

7:11 Яр. 41:54; Зәб. 104:16.

7:12 «Яқуп әнди Мисирда ашлиқ барлиғини аңлиған болуп, ... ата-бовилиримизни у йәргә биринчи қетим әвәтти» — «биринчи қетим әвәтти» — биринчи қетим улар укиси Йүсүпни тоналмиди (он нәччә жил өткән еди). «Яр.» 42-бапни көрүң.

7:12 Яр. 42:1.

7:13 «Иккинчи қетим барғанда, Йүсүп акилириға өзини ашкарилиди» — «Яр.» 43-45-бапни көрүң.

7:13 Яр. 45:4.

7:14 «Андин Йүсүп атиси Яқупниң алдиға хәвәр йәткүзүп,... Мисирға өзигә чақирди» — «Яр.» 46-бапни көрүң.

7:15 Яр. 46:5; 49:33.

7:16 «уларниң җәсәтлири кейин ... Шәкәмдики бир йәрликкә қоюлди» — «Яр.» 49:29-32ни көрүң. Истипан мошу йәрдә бу ишларниң тәпсилатлирини бәк қисқартиветиду.

7:16 Яр. 23:16; 50:13; Мис. 13:19; Йә. 24:32.

[17] Лекин Худа Ибраһимға әсли қилған вәдиниң вақти йеқинлашқанда, Мисирда ту-
руватқан Исраил хәлқиниң нопуси хелә көпәйгән еди. [18] У вақитта, Йүсүптин хәви-
ри болмиған йеңи бир падиша Мисирда тәхткә чиқти. [19] Бу падиша қовмимизға һей-
лә-микирләр билән муамилә қилип, ата-бовилиримизни езип хорлиди, һәтта уларни
өз бовақлирини һаят қалдурмаслиғи үчүн ташливетишкә мәҗбур қилди. [20] Муса мана
шу чағларда туғулған еди. У Худаниң алдида алаһидә йеқимлиқ бала болуп, атисиниң
өйидә үч ай беқилди. [21] Кейин у сиртқа қоюп қоюлғанда, Пирәвнниң қизи уни судин
елип, өз оғли қилип чоң қилди. [22] Муса Мисирлиқларниң барлиқ билим-һекмити билән
тәрбийилинип, сөздә вә әмәлдә интайин қабилийәтлик адәм болуп чиқти.
[23] Лекин униң туғулғиниға қириқ жил тошқанда, өз қериндашлири болған Исраиллар-
ниң һалиға йетиш нийитигә кәлди. [24] У улардин бириниң увал қилинип бозәк қили-
ниватқанлиғини көрүп, уни қоғдап, харланған киши үчүн интиқам елип харлиғучи
Мисирлиқни өлтүрди. [25] Чүнки у өз қериндашлирини: — Худа мениң қолум арқилиқ
бизгә қутқузуш йолини ачқан дәп чүшинидиғу, дәп ойлиған еди. Лекин улар буни
чүшәнмиди. [26] Әтиси, Муса уларниң арисидики бир уруш-җедәлни көрүп, арисиға ки-
рип яраштурмақчи болуп: Силәр қериндаш туруп, немишкә бир-бириңларға йолсизлиқ
қиливатисиләр? — деди.
[27] Бирақ қериндишини йолсиз бозәк қилған киши уни чәткә иштириветип: — Ким сени
бизгә баш һәм сорақчи болсун дәпту?! [28] Мениму түнүгүнки Мисирлиқни өлтүргәндәк
өлтүрмәкчимусән? — деди. [29] Муса бу сөзни аңлап қорқуп, Мисирдин қечип Мидиян зи-
миниға берип, у йәрдә мусапир болуп туруп қалди. У шу йәрдә икки оғул пәрзәнт көрди.
[30] Қириқ жил тошқандин кейин, Синай теғиниң йенидики чөлдә, көйүватқан бир
чатқаллиқниң от ялқунида бир пәриштә униңға көрүнди. [31] Бу ғайипанә көрүнүшни
көргән Муса униңға интайин һәйран болуп қалди; буниң қандақ иш екәнлигини биләй
дәп йеқинрақ барғанда Пәрвәрдигарниң авази аңлинип: [32] «Мән сениң ата-бовилириң-
ниң Худаси, йәни Ибраһим, Исһақ вә Яқупниң Худасидурмән» деди. Муса қорқунучта
титрәп, қарашқиму җүръәт қилалмиди. [33] Пәрвәрдигар униңға йәнә: — Айиғиңни се-
ливәт; чүнки сән туруватқан йәр муқәддәстур. [34] Мән дәрһәқиқәт Мисирда туруватқан
хәлқимниң харлиниватқанлиғини көрдүм, уларниң налә-пәрядлирини аңлидим. Шуңа
мән уларни елип чиққили чүштүм. Әнди барғин, мән сени Мисирға әвәтәй!» деди.

7:17 **«Худа Ибраһимға әсли қилған вәдиниң вақти йеқинлашқанда...»** — «Худа қилған вәдә» болса Худаниң «Сениң нәсиллириң у йәрдин чиқип, бу йәрдә Мениң ибадәт-хизмитимдә болиду» дегән вәдиси (7-айәтни көрүң).
7:17 Мис. 1:7; Зәб. 104:24.
7:18 Мис. 1:8
7:20 **«Муса...Худаниң алдида алаһидә йеқимлиқ бала...»** — Мусаниң роһий җәһәттики бәзибир алаһидилигини көрситиду («Мис» 2:2).
7:20 Мис. 2:2; 6:19; Чөл. 26:59; 1Тар. 23:13; Ибр. 11:23.
7:21 **«Кейин у сиртқа қоюп қоюлғанда...»** — мошу йәрдики «сиртқа қоюп қоюш» дегән ибарә 19-айәттә: (һаят қалдурмаслиғи үчүн) «**ташливетиш**» дәп тәрҗимә қилиниду. Амма Мусаниң ата-анисниң боваққа (Мусаға) болған барлиқ муамилиси, җүмлидин «сиртқа қоюш»и иман-ишәш билән болди. «Ибр.» 11:23ни , «Мис.» 2-бапни көрүң. **«Пирәвнниң қизи уни судин елип...»** — «Мис.» 2-бапни көрүң.
7:23 **«өз қериндашлири болған Исраилларниң һалиға йетиш...»** — грек тилида «өз қериндашлири болған Исраилларни йоқлаш...».
7:23 Мис. 2:11-15.
7:27 Мат. 21:23; Рос. 7:35; 4:7.
7:28 Мис. 2:14.
7:29 **«Муса бу сөзни аңлап қорқуп, Мисирдин қечип Мидиян зиминиға берип,..»** — униң қорқидиғанлиғиниң сәвәви Мисирлиқниң өлтүрүлгәнлигиниң ашкариланғанлиғи болуши керәк. Лекин ахирда униң Мисирни ташлап кетиши қорқунучтин әмәс, бәлки имандин еди (йәнә «Мис.» 2-бапни, «Ибр.» 11:27ни көрүң).
7:30 Мис. 3:2
7:32 Мис. 3:6; Мат. 22:32; Ибр. 11:16.
7:33 Мис. 3:5, 7, 8, 10; Йә. 5:15.
7:34 Мис. 3:2-10.

35 Мана һелиқи кишиләр: «Ким сени бизгә баш һәм сорақчи болсун дәпту!?» дәп рәт
қилған дәл мошу Мусани, Худа униңға чатқаллиқта көрүнгән пәриштиниң қоли билән
Исраилларға һәм баш һәм қутқазғучи болушқа әвәтти. 36 Әнә шу Муса хәлиққә йетәкчи-
лик қилип, уларни Мисирдин чиқарди һәмдә Мисир зиминида, Қизил деңизниң бойи-
да вә қириқ жилни өткүзгән чөлдә карамәтләрни вә мөҗизилик аламәтләрни көрсәт-
ти. 37 Әнә шу Муса өзи Исраилларға: «Худа қериндашлириңлар арисидин маңа охшаш
бир пәйғәмбәрни тикләйду» дегән еди. 38 Чөл-баявандики җамаәткә һәмраһ болған,
Синай теғида өзигә сөз қилған пәриштә билән биллә болған, ата-бовилиримиз билән
биллә болған һәмраһ дәл әнә шу еди; һаятлиқ бәхш йәткүзидиған вәһийләрни бизгә
йәткүзүш үчүн қобул қилғучи болған дәл әнә шу еди; 39 шундақ болсиму, ата-бовили-
римиз униңға итаәт қилишни халимай, уни чәткә қеқип, көңлидә Мисирға қайтишни
арзу қилди; 40 шуңа улар Һарунға: — «Бизгә йол башлайдиған илаһларни ясап бәргин!
Чүнки бизни Мисир зиминидин елип чиққан һелиқи Мусаниң немә болуп кәткәнлиги-
ни биләлмидуқ» деди. 41 Шуниң билән шу күнләрдә улар мозай шәклидә бир бут ясап,
бу мәбудқа атап қурбанлиқ сунди. Шундақ қилип улар өз қоллири билән ясиған бир
нәрсини хошал-хорамлиқ билән тәбрикләшкә киришти. 42 Лекин Худа улардин йүзини
өрүп, уларни асмандики юлтуз қошунлириға чоқунушқа қоюп бәрди. Шуниң билән пәй-
ғәмбәрләрниң муқәддәс язмисида пүтүлгәдәк, Худа уларни мундақ әйиплиди: —
«Силәр чөл-баяванда болған қириқ жил җәриянида қилған қурбанлиқ-һәдийәләрни
һәқиқәтән Маңа елип кәлгәнмусиләр, и Исраил җәмәти? 43 Бәрһәқ, силәр чоқунуш үчүн
ясиған мәбудлар, йәни «Молоқ»ниң чедири һәм бутуң болған «Рәмфан»ниң юлтуз бәл-
гүсини көтирип маңдиңлар; әнди Мән силәрни әсир қилип Бабилдин жирақққа сүргүн
қилдуримән».
44 Ата-бовилиримиз чөлдин кәзгән вақтида, «һөкүм-гувалиқ» чедири уларниң оттури-
сида тикләнгән еди; у дәл Мусаға сөз-калам Йәткүзгүчиниң буйруғинидәк, көрситилгән
өрнәк бойичә ясалған еди. 45 Шу ибадәт чедирини ата-бовилиримиз илгиридикиләр-
динму егидарчилиғиға тапшуруп, Йәшуаниң йетәкчилигидә, Худа уларниң алдиди-
ла қоғлиған әлләрниң зиминлирини бесивалғинида, уни бу йәргә елип кәлгән; чедир
шундақла падиша Давутниң заманиғичә турған. 46 Давут Худаниң шапаитигә еришип,

---

7:36 «...шу Муса хәлиққә йетәкчилик қилип, уларни Мисирдин чиқарди һәмдә Мисир зиминида, Қизил деңизниң бойида вә қириқ жилни өткүзгән чөлдә карамәтләрни вә мөҗизилик аламәтләрни көрсәтти» — бу ишлар «Мисирдин чиқиш» һәм «Чөл-баявандики сәпәр»дики улуқ темадур.
7:36 Мис. 7; 8; 9; 10; 11; 13; 14; 16:1; Қан. 1:3.
7:37 «Худа қериндашлириңлар арисидин маңа охшаш бир пәйғәмбәрни тикләйду» — «Қан.» 18:15.
7:37 Қан. 18:15,18; Юһ. 1:46; Рос. 3:22; Мат. 17:5.
7:38 Мис. 19:3; Гал. 3:19.
7:40 «шуңа улар Һарунға...» — Һарун Мусаниң акиси. **«шуңа *халайиқ* Һарунға: — «Бизгә йол башлайдиған илаһларни ясап бәргин! Чүнки бизни Мисир зиминидин елип чиққан һелиқи Мусаниң немә болуп кәткәнлигини биләлмидуқ» деди»** — бу вақиә Муса пәйғәмбәр Синай теғидин техи чүшмигән вақитта болған еди («Мис.» 32-бап).
7:40 Мис. 32:1,23.
7:42 Ам. 5:25.
7:43 «... Бәрһәқ, силәр чоқунуш үчүн ясиған мәбудлар, йәни «Молоқ»ниң чедири һәм бутуң болған «Рәмфан»ниң юлтуз бәлгүсини көтирип маңдиңлар; әнди Мән силәрни әсир қилип Бабилдин жирақққа сүргүн қилдуримән» — «Ам.» 5:25-27.
7:43 Ам. 5:26,27.
7:44 ««һөкүм-гувалиқ» чедири» — йәни «ибадәт чедири»; «Мис.» 16:34 вә изаһатини көрүң. **«у дәл Мусаға сөз-калам Йәткүзгүчиниң буйруғинидәк, көрситилгән өрнәк бойичә ясалған еди»** — «сөз-калам Йәткүзгүчи» — Худаниң Өзи, әлвәттә.
7:44 Мис. 25:40; Ибр. 8:5.
7:45 «кейин Йәшуаниң йетәкчилигидә...» —Йәни Йәшуа пәйғәмбәрниң йетәкчилигидә.
7:45 Йә. 3:14.

Яқупниң Худаси үчүн бир муқим макан селишқа иҗазәт сориған. [47] Бирақ кейин, Худа
үчүн ибадәтхана салған Давут әмәс, әмәлийәттә Сулайман болди. [48] Һалбуки, һәмми-
дин Алий Болғучи инсанниң қоллири билән ясиған маканларда турмайду; худди пәй-
ғәмбәр мундақ дегинидәк: —
[49] «Асманлар Мениң тәхтим,
Зимин болса аяқлиримға тәхтипәрдур,
Әнди Маңа қандақ өй-имарәт ясимақчисиләр?
Маңа қандақ йәр арамгаһ болалайду?
[50] Буларниң һәммисини Мениң қолум яратқан әмәсмиди?»
[51] — Әй, бойни қаттиқ, җүриги вә қулиқи хәтнисиз болғанлар! Силәр Муқәддәс Роһ билән
дайим қаршилишисиләр; силәр ата-бовилириңлар немә қилған болса, шуни охшаш
қиливатисиләр! [52] Пәйғәмбәрләрдин зади қайсисиға ата-бовилириңлар зиянкәшлик
қилип бақмиған? Шундақ қилип улар «Һәққаний Болғучи»ниң келидиғанлиғини ал-
дин җакалиғучиларни өлтүрүшкән. Әнди у өзи һазир кәлгәндә, силәр униңға сатқун-
луқ қилғучи вә қатил болуп чиқтиңлар, [53] И силәр Тәврат қанунини пәриштиләрниң
әмри-тапилиғанлири билән тапшурувелип туруп, униңға әмәл қилмиғучилар!»

Истипанниң чалма-кесәк қилиниши

[54] Истипанниң бу сөзлирини аңлиған алий кеңәшмидикиләр җүригигә хәнҗәр сан-
чилғандәк болуп, униңға чишлирини ғучурлатти. [55] Лекин у болса Муқәддәс Роһқа
толған, көзлирини көккә тикип, Худаниң җуласини, шундақла униң оң йенида Әйсаниң
турғанлиғини көрүп, [56] — Қараңлар! Асманлар ечилип, Инсаноғлиниң Худаниң оң йени-
да турғанлиғини көрүватимән! — деди.
[57] Улар буниңға қулақлирини қоллири билән етивелип, авазини қаттиқ көтирип вақи-
ришип бирликтә униңға йопурулуп келивиди, [58] уни шәһәрниң сиртиға иштирип
чиқирип, чалма-кесәк қилишқа башлиди. Уни әрз қилған гувачилар уни чалма-кесәк
қилиштин авал чапанлирини Саул исимлиқ бир яшниң пути алдида қоюп қоюшти.
[59] Улар Истипанни чалма-кесәк қилғинида у:
— И Рәб Әйса, мениң роһумни қобул қилғайсән! — дәп нида қилди.
[60] Андин у тизлинип туруп қаттиқ аваз билән:

7:46 «Яқупниң Худаси үчүн бир муқим макан селишқа иҗазәт сориған» — грек тилида «Яқупниң Худаси үчүн бир муқим макан тепишқа иҗазәт сориған» («2Сам.» 7-бапни көрүң).
7:46 1Сам. 16:1; 2Сам. 7:2; 1Тар. 17:1; Зәб. 88:20-22; 131:5; Рос. 13:22.
7:47 «Бирақ кейин, Худа үчүн ибадәтхана салған Давут әмәс, әмәлийәттә Сулайман болди» — «1Пад.» 5-6-бапни көрүң.
7:47 1Пад. 6:1; 1Тар. 17:12.
7:48 1Пад. 8:27; Рос. 17:24.
7:49 2Тар. 6:33; Йәш. 66:1, 2; Мат. 5:34; 23:22.
7:50 «Асманлар мениң тәхтим, зимин болса аяқлиримға тәхтипәрдур, әнди Маңа қандақ өй-имарәт ясимақчисиләр? Маңа қандақ йәр арамгаһ болалайду? Буларниң һәммисини Мениң қолум яратқан әмәсмиди?» — «Йәш.» 66:1-2.
7:50 Йәш. 66:1-2; Яр. 1:4.
7:51 Нәһ. 9:16,17; Йәр. 6:1.
7:52 «шундақ қилип улар «Һәққаний Болғучи»ниң келидиғанлиғини алдин җакалиғучиларни өлтүрүшкән. Әнди у өзи һазир кәлгәндә, силәр униңға сатқунлуқ қилғучи вә қатил болуп чиқтиңлар,...» — «Һәққаний Болғучи» Әйсани көрситиду.
7:53 Мис. 19:3; 24:3; Юһ. 7:19; Гал. 3:19; Ибр. 2:2.
7:58 «Уни әрз қилған гувачилар уни чалма-кесәк қилиштин авал чапанлирини Саул исимлиқ бир яшниң пути алдида қоюп қоюшти» — Тәврат қануни бойичә бириси өлүмгә мәһкүм болса униңға әрз қилған гувачилар биринчи болуп таш етиши керәк еди («Қан.» 17:7).
7:58 1Пад. 21:13; Луқа 4:29.
7:59 Зәб. 30:6; Луқа 23:46.

— И Рәб, бу гунаниң һесавини улардин алмиғайсән, — деди. У бу сөзни қилип болупла
җан үзүп ухлап кәтти.

Саулниң етиқатчиларға зиянкәшлик қилиши

8 [1] Истипанниң өлтүрүлүшини Саулму қоллайтти. Шу күндин башлап, Йерусалимдики
җамаәткә қаритилған дәһшәтлик зиянкәшлик қозғалди. Расуллардин башқа барлиқ
җамаәттикиләр Йәһудийә вә Самарийәниң һәр қайси жутлириға тарқилип кетишти.
[2] Бәзи ихласмән кишиләр Истипанни дәпнә қилип, униңға қаттиқ жиға-зеғәларни
көтиришти. [3] Лекин Саул җамаәткә вәйранчилиқ селип, өймуөй ахтуруп, әр-аялға
қаримай уларни сөрәп чиқип зинданға ташлиди.

Хуш хәвәрниң Самарийә өлкисигә йетип бериши

[4] Әнди тарқилип кәткәнләр тарқалған жутларда кезип сөз-каламниң хуш хәвирини җака-
лиди. [5] Уларниң ичидин Филип болса Самарийәниң мәлум бир шәһиригә берип, йәрлик
кишиләргә Мәсиһни җакалиди.[6] Топ-топ кишиләр уни аңлап һәмдә у көрсәткән мөҗи-
зилик аламәтләрни көрүп, бир җан бир дили билән униң сөзлиригә қулақ салди.[7] Чүн-
ки напак роһлар болса, чаплишивалған кишиләрдин қаттиқ вақириғиничә чиқип кәтти.
Нурғун паләч, токурларму сақайтилди; [8] зор шат-хорамлиқ шу шәһәрни қаплиди.
[9] У шәһәрдә әсли җадугәр-сеһиргәрлик билән шуғуллиниватқан Симон исимлиқ бир
адәм бар еди; у шу йол билән пүткүл Самарийәдикиләрни һаң-таң қалдуруп, өзини қал-
тис зат көрсәтмәкчи болуп кәлгән еди. [10] Пеқирдин тартип амбалғичә уларниң һәмми-
си униңға ихлас қилип қарайтти вә «Худаниң улуқ күч-қудрити мана шу!» дейишәтти.
[11] Халайиқ униңға шундақ ихлас қилиши униң узундин бери җадугәр-сеһиргәрлиги
билән уларни һаң-таң қалдуруп кәлгәнлиги түпәйлидин еди. [12] Лекин әнди Филип Ху-
даниң падишалиғи вә Әйса Мәсиһниң нами тоғрисидики хуш хәвәрни җакалиғинида
улар униң сөзлиригә ишәнди вә әрләр болсун, аяллар болсун чөмүлдүрүшни қобул қил-
ди. [13] Симон өзиму ишәнди. У чөмүлдүрүлгән болуп, һемишә Филипниң йенида жүрди
һәмдә Филип көрситиватқан мөҗизилик аламәтләр вә қудрәтлик ишларға қарап, ин-
тайин һәйран болди.
[14] Йерусалимдики расуллар Самарийәликләрниң Худаниң сөзини қобул қилғанлиғини
аңлап, Петрус билән Юһаннани уларға әвәтти; [15] иккилән у йәргә чүшүши биләнла, улар-
ни Муқәддәс Роһниң ата қилинғучиси болсун дәп дуа қилди. [16] Чүнки Муқәддәс Роһ техи
уларниң һеч қайсисиға чүшмигән еди; улар пәқәт Рәб Әйсаниң нами билән чөмүлдүрүл-
гән еди. [17] Петрус билән Юһанна уларниң үстигә қолини тәккүзүши билән, Муқәддәс Роһ
уларға ата қилинди. [18] Лекин Симон Муқәддәс Роһниң расулларниң қолини тәккүзүп

7:60 Мат. 5:44; Луқа 23:34; 1Кор. 4:12.
8:1 Рос. 11:19; 22:20.
8:2 Яр. 23:2; 50:10; 2Сам. 3:31
8:3 Рос. 9:1; 22:4; 26:9; 1Кор. 15:9; Гал. 1:13; 1Тим. 1:13.
8:4 Мат. 10:23; Рос. 11:19.
8:7 Мар. 16:17; Рос. 5:16; 16:18; 19:11.
8:9 Рос. 13:6.
8:17 **«Петрус билән Юһанна уларниң үстигә қолини тәккүзүши билән, Муқәддәс Роһ уларға ата қилинди»** — бу чоң иш еди. Әслидә Йәһудийлар вә Самарийәликләр бир-биригә бәк өч еди, һеч қандақ барди-кәлди қилмайтти. Самарийәликләр Муқәддәс Роһни қобул қилиши үчүн Филип («йерим грек»)ниң қолини әмәс, бәлки сап икки Йәһудийниң қолини уларға тәккүзүшини кәмтәрлик билән қобул қилиши керәк еди. Сап икки Йәһудийму һазир өзини төвән тутуп, қоллирини «напак Самарийәликләр»ниң бешиға қоюши керәк. «Юһанна» 4-бап, «Матта»ниң «қошумчә сөз»идики 16:19 тоғрилиқ изаһатимизни вә «Гал.» 3:28ни көрүң.
8:17 Рос. 6:6; 13:3; 19:6; 1Тим. 4:14; 5:22; 2Тим. 1:6.

қоюши билән ата қилинғанлиғини көрүп, уларға пул тәңләп:
[19] — Бу күч-қудрәттин маңиму бериңларки, мәнму һәр кимниң үстигә қоллиримни тәккүзсәм, униңға Муқәддәс Роһ ата қилинсун, — деди.
[20] Лекин Петрус униңға мундақ җавап бәрди:
— Худаниң бу илтипатини пулға сетивалғили болиду, дәп ойлиғиниң үчүн, пулуң сән билән тәң һалакәткә барсун! [21] Сениң бу ишта һеч һәссәң яки несивәң йоқтур! Чүнки сениң нийитиң Худа алдида дурус әмәс! [22] Шуңа, бу рәзиллигиңдин товва қилип, Рәбтин, мүмкин болса көңлүмдики бу нийитим кәчүрүм қилинғай, дәп өтүн! [23] Чүнки сениң аччиқ һәсәткә толуп, һәққанийсизлиқниң асаритида екәнлигиң маңа мәлум.
[24] Симон уларға:
— Мән үчүн Рәбдин өтүнүңларки, силәр ейтқан ишлардин һеч бири бешимға кәлмигәй! — деди.
[25] Петрус билән Юһанна йәнә шу йәрдә агаһ-гувалиқ берип Рәбниң сөз-каламини йәткүзгәндин кейин, Самарийәниң нурғун йеза-кәнтлиригә берип хуш хәвәр йәткүзгәч, Йерусалимға қайтип кәтти.

Филип вә Ефиопийилик әмәлдар

[26] Шу вақитта, Худаниң бир пәриштиси Филипқа:
— Орнуңдин туруп җәнупқа қарап Йерусалимдин Газа шәһиригә маңидиған йол билән маң! — деди (шу йол чөлдики йолдур). [27-28] Шуңа Филип орнидин туруп йолға чиқти. Вә мана, йолда Ефиопийә аял падишаси Кандасниң бир әмәлдари, пүткүл ғәзнигә мәсъул Ефиопийәлик ағват вәзир туратти. У Йерусалимға Худаға ибадәт қилғили барған еди; һазир қайтиш йолида өзиниң җәң һарвусида олтирип, Йәшая пәйғәмбәрниң язмисини оқувататти.[29] Роһ Филипқа:
— Бу һарвуниң йениға берип униңға йеқинлашқин, — деди.
[30] Филип жүгүрүп берип, вәзирниң Йәшая пәйғәмбәрниң язмисидин оқуватқанлирини аңлап, униңдин:
— Оқуватқиниңизни чүшиниватамсиз? — дәп сориди.
[31] Вәзир униңға:
— Бири маңа чүшәндүрүп бәрмисә, мән қандақму чүшинәләймән?! — дәп, Филипни һарвусиға чиқип йенида олтиришқа өтүнди.
[32] У оқуватқан язма қисми болса:

«У гоя боғузлашқа йетиләп меңилған қойдәк боғузлашқа елип меңилди,
Қирқиғучи алдида үн-тинсиз ятқан қозидәк, у задила еғиз ачмиди.[33] У хорлиниду, у һәқ сорақтин мәһрум болди,
Әнди униң әвладини кимму баян қилалисун?!
Чүнки һаяти йәр йүзидин елип кетилди».
[34] Ағват Филиптин:
— Дәп бәрсиңиз, пәйғәмбәрниң бу сөзи кимгә қаритип ейтилған? Өзигиму яки башқа бирисигиму? — дәп сориди.

8:20 Мат. 10:8.
8:24 **«Симон уларға: — Мән үчүн Рәбдин өтүнүңларки, силәр ейтқан ишлардин һеч бири бешимға кәлмигәй! — деди»** — бәзи қедимки тарихий хатириләр бойичә, Симон кейин хуш хәвәргә әшәддий дүшмән болуп чиққан.
8:29 **«Роһ Филипқа: ... — деди»** — «Роһ» — Муқәддәс Роһ, әлвәттә. **«Бу һарвуниң йениға берип униңға йеқинлашқин»** — грек тилида «Берип өзәңни бу һарвуға қошқин».
8:33 **«.... У хорлиниду, у һәқ сорақтин мәһрум болди, әнди униң әвладини кимму баян қилалисун?! Чүнки һаяти йәр йүзидин елип кетилди»** — «Йәш.» 53:7-8.
8:33 Йәш. 53:7, 8.

35 Филип ағзини ечип шу язминиң шу қисмидин башлап, униңға Әйса тоғрисидики хуш
хәвәрни жақалап бәрди. 36-37 Улар йолда кетиветип, су бар бир йәргә кәлгәндә, ағват:
— Мана бу йәрдә су бар екән. Мошу йәрдила чөмүлдүрүлүшүмгә қандақ тосалғу бар? —
деди.
38 У һарвуни тохтитишни буйруди. Филип вә ағват иккиси биллә суға чүшүп, уни чөмүл-
дүрди. 39 Улар судин чиққанда, Рәбниң Роһи Филипни көтирип елип кәтти. Ағват уни
қайта көрмиди, амма у шатлинип йолини давамлаштурди. 40 Филип болса Ашдод шәһи-
ридә пәйда болди; у шу жутни кезип, шу йәрдин Қәйсәрийә шәһиригә кәлгичә болған
һәммә шәһәрләрдә хуш хәвәр жақалиди.

Саулниң Әйсаға етиқат қилиши

9 1 Амма шу чағлар Саул һәр нәпәсидә Рәбниң мухлислириға техичә изчил
қирғинчилиқ тәһдидлири селиватқан пәйт еди. У Баш каһинниң алдиға берип,
2 Дәмәшқ шәһиридики синагогларға тәвсийә хети йезип беришни сориди. Шундақ
болғанда, у Дәмәшқтә Мәсиһ йолидикиләрдин бирәрсини, мәйли әр болсун, аял болсун
тепивалсила, бағлап тутқун қилип, Йерусалимға елип келишкә рухсәт болатти.
3 Саул йолға чиқип, Дәмәшқ шәһиригә йеқинлашқанда, туюқсиз асмандин күчлүк бир
нур чүшүп, униң әтрапини йорутувәтти. 4 У йәргә жиқилди вә өзигә:
— Саул, Саул! Маңа немишкә зиянкәшлик қилисән? — дегән бир авазни аңлиди.
5 — И Рәб, сән кимсән? — дәп сориди у.
Аваз: — Мән сән зиянкәшлик қиливатқан Әйсадурмән. 6 Орнуңдин тур, шәһәргә кир,
немә қилишиң керәклиги саңа ейтип берилиду» — деди.
7 Униң билән биллә маңған адәмләр авазни аңлисиму, һеч кимни көрәлмигәчкә, шу
йәрдә үн чиқиралмай турупла қалди. 8 Саул йәрдин туруп, көзлирини ечип қариди, ле-
кин һеч нәрсини көрәлмиди. Һәмраһлири уни қолидин йетиләп Дәмәшққә елип кир-
ди. 9 У үч күнгичә көзи көрмәс болуп нә йемиди нә ичмиди.
10 Дәмәшқтә Ананияс исимлиқ мәлум бир мухлис бар еди. Рәб униңға бир ғайипанә
көрүнүштә көрүнүп уни:
— Ананияс! — дәп чақирди.

8:35 **«униңға Әйса тоғрисидики хуш хәвәрни жақалап бәрди»** — грек тилида: «У униңға Әйсани хуш хәвәр дәп жақалап бәрди».
8:35 Луқа 24:45.
8:36-37 Рос. 10:47.
8:40 **«Филип болса Ашдод шәһиридә пәйда болди»** — «Ашдод шәһири» грек тилида «Азотус шәһири».
9:1 **«Саул һәр нәпәсидә Рәбниң мухлислириға техичә изчил қирғинчилиқ тәһдидлири селиватқан пәйт еди»** — грек тилида «Саулниң һәр нәпәслири Рәбниң мухлислириға техичә изчил қирғинчилиқ тәһдидлири болуп,...».
9:1 Рос. 8:3; 22:4; 26:9; 1Кор. 15:9; Гал. 1:13; 1Тим. 1:13.
9:2 **«Мәсиһ йолидикиләр»** — мошу йәрдә грек тилида пәқәт ««йол»дикиләр» дейилиду (чүнки етиқатниң пәқәт бирла йоли бардур). **«Дәмәшқ шәһиридики синагогларға тәвсийә хети йезип беришни сориди. Шундақ болғанда, у Дәмәшқтә Мәсиһ йолидикиләрдин бирәрсини... тепивалсила, бағлап тутқун қилип, Йерусалимға елип келишкә рухсәт болатти»** — Саул тутмақчи болғанлар Мәсиһгә етиқат қилған Йәһудийларла еди (униң Йәһудий әмәсләрниң Мәсиһкә етиқат қилишидин һеч хәвири болмиса керәк).
–Дәмәшқтики синагоглар Дәмәшқ шәһирини башқурмиған, әлвәттә. Лекин шәһәрдә Йәһудийларниң тәсири хелә күчлүк болғачқа (23-айәтни көрүң) Саул Йәһудий ишәнгүчиләрни тутмақчи болса, уларниң ярдимини яки рухситини соримиса болмайтти.
9:3 Рос. 22:6; 26:31; 1Кор. 15:8; 2Кор. 12:2.
9:4 **«Саул, Саул!»** — адәмниң исмини икки қетим чақириш болса рәбниң униңға болған чоңқур меһир-муһәббитини вә өзигә толиму әзиз екәнлигини көрситиду.
9:5 Рос. 5:39.
9:6 Луқа 3:10; Рос. 2:37; 16:30.
9:7 Дан. 10:7.

— Мана мән, и Рәб, — дәп жавап бәрди у.
[11] Рәб униңға:
— Сән дәрһал «Түз» дәп аталған кочиға берип, Йәһуданиң өйидин Тарсуслуқ Саул исим-
лиқ бирини сорап тап; чүнки мана, у дуа-тилавәт қиливатиду. [12] У дуа қиливатқинида,
ғайипанә көрүнүштә Ананияс исимлиқ бир кишиниң келип, көзини көридиған қилиш
үчүн үстигә қолини тәккүзгәнлигини көрди, — деди.
[13] Ананияс:
— И Рәб, мән бу адәмниң хәвирини нурғун кишиләрдин аңлидим, у Йерусалимдики
муқәддәс бәндилириңгә шунчә көп зиян-зәхмәт йәткүзгән! [14] Һазир у мошу йәрдә на-
миңға нида қилғанларниң һәммисини тутуп бағлаш үчүн баш каһинлардин һоқуқ апту
— деди.
[15] Лекин Рәб униңға:
— Баривәр! Чүнки у намимни әлләрниң вә уларниң падишалириниң һәм Исраилларниң
алдида аян қилиш үчүн өзәмгә алаһидә таллиған бир әсваптур. [16] Чүнки мән униңға на-
мим үчүн қанчилик азап-оқубәтләрни тартишиниң муқәррәр екәнлигини аян қилимән,
— деди.
[17] Буниң билән Ананияс берип, шу өйгә кирди; у қоллирини Саулниң үстигә тәккүзүп
униңға:
— Қериндаш Саул, Рәб, йәни бу йәргә келиватқан йолуңда саңа көрүнгән Әйса, көзли-
риңни көрәләйдиған болсун дәп вә сениң Муқәддәс Роһқа толдурулушуң үчүн мени
шәхсән өзи әвәтти, — девиди, [18] Саулниң көзлиридин худди белиқ қасириғидәк болған
бир нәрсиләр чүшүп, көзлири ечилип көрәләйдиған болди. У орнидин туруп, чөмүл-
дүрүшни қобул қилди. [19] У ғизаланғандин кейин, қувәтлинип мағдурға кирди.

Саулниң Дәмәшқтә хуш хәвәр жакалиши

[20] Саул Дәмәшқтики мухлисларниң йенида бир нәччә күн турди вә вақитни өткүзмәй
синагогларға кирип, «У киши Худаниң Оғлидур» дәп Әйсани жакалашқа башлиди. [21] Уни
аңлиғанлар сөзлиридин интайин һәйран болушуп:
— Бу адәм Йерусалимда бу намға нида қилғучиларни қаттиқ вәйран қилған һелиқи
адәм әмәсму? Бу йәргиму мошундақларни бағлап баш каһинларға тутуп бериш мәхси-
тидә кәлгәнмиду? — дейишти.
[22] Лекин Саулниң қайил қилиш күчи барғансери ешип, Әйсаниң Мәсиһ екәнлигини ис-
патлап Дәмәшқтики Йәһудийларни паракәндичиликкә чөмдүрди.
[23] Көп күнләрдин кейин, Йәһудийлар Саулни йоқатмаққа қәст қилмақчи болди. [24] Ле-
кин Саул уларниң сүйқәстидин хәвәр тапти; уни тутуп өлтүрүш үчүн улар кечә-күндүз

9:11 Рос. 21:39; 22:3.
9:13 **«у Йерусалимдики муқәддәс бәндилириңгә шунчә көп зиян-зәхмәт йәткүзгән!»** — Инжилда «муқәддәс бәндиләр» дегән ибарә көп йәрләрдә ишлитилгән. У грекчидә «муқәддәсләр» дәп ипадилиниду. «Тәбирләр»дә ейтқинимиздәк, «муқәддәс» дегән сөз «Худаға аталған», «Худаға хас», «Худаға мәхсус айрилған» дегән мәнании билдүриду.
9:13 Рос. 9:1; 1Кор. 15:9; Гал. 1:13; 1Тим. 1:13.
9:15 **«... у намимни әлләрниң вә уларниң падишалириниң һәм Исраилларниң алдида аян қилиш үчүн...»** — грек тилида «... у намимни әлләрниң вә уларниң падишалириниң һәм Исраилларниң алдида көтириш үчүн...».
–«Әлләр» — ят әлләр, Йәһудий әмәсләр.
9:15 Рос. 13:2; 22:21; Рим. 1:1; Гал. 1:15; 2:8; Әф. 3:8; 1Тим. 2:7; 2Тим. 1:1.
9:16 Рос. 21:11; 2Кор. 11:23.
9:17 Рос. 22:12.
9:22 **«Саулниң қайил қилиш күчи барғансери ешип,..»** — яки, «Саул барғансери күчләндүрүлүп,...». **«Дәмәшқтики Йәһудийларни паракәндичиликкә чөмдүрди»** — яки «Дәмәшқтики Йәһудийларни буни рәт қилишқа амалсиз қалдурди».

шәһәрниң қовуқлирида пайлап жүрди. [25] Лекин мухлислар бир күни кечидә уни чоң
севәткә олтарғузуп, сепил камаридин чүшәрди.

Саул Йерусалимда

[26] Саул Йерусалимға йетип берип, у йәрдики мухлисларға қошулмақчи болди, лекин
уларниң һәммиси униң мухлис екәнлигигә ишәнмәй, униңдин қоркти. [27] Бирақ Бар-
набас уни елип берип, расуллар билән көрүштүрди. У уларға Саулниң Дәмәшқниң йо-
лида Рәбни қандақ көргәнлигини, Рәбниңму униңға гәп қилғанлиғини чүшәндүрди вә
униң Дәмәшқтә Әйсаниң намида қандақ жүръәтлик билән сөз-калам йәткүзгәнлигини
уқтурди. [28] Буниң билән, Саул Йерусалимда расуллар билән биллә очуқ-ашкарә жүрүп,
жүрәклик һалда Рәбниң намида сөз-калам йәткүзәтти. [29] У йәнә грекчә сөзлишидиған
Йәһудийлар биләнму сөзлишип муназирилишәтти; нәтижиси, улар униңға қәст қил-
мақчи болди. [30] Қериндашлар бу иштин хәвәр тепип, уни Қәйсәрийә шәһиригә елип бе-
рип, андин у йәрдин Тарсус дегән шәһәргә йолға салди.
[31] У чағда, пүткүл Йәһудийә, Галилийә вә Самарийәдики җамаәтләр бир мәзгил течлиққа
еришип, етиқатта қурулди; Рәбниң қорқунучида меңип, Муқәддәс Роһниң риғбәт-тәсәл-
лиси билән уларниң санлириму барғансери көпәймәктә еди.

Петрус Лидда вә Йоппа шәһәрлиридә ратқан мөҗизиләр

[32] Шу вақитларда шундақ болдики, Петрус һәр қайси җайларни арилап жүргәндә, Лид-
да шәһиридики муқәддәс бәндиләрниму йоқлашқа чүшти. [33] У йәрдә у Әнеяс исимлиқ
бир адәмни учратти. Бу адәм паләч болуп, орун тутуп ятқили сәккиз жил болған екән.
[34] Петрус униңға:
— Әнеяс, Әйса, йәни Мәсиһ болғучи сени сақайтиду. Орнуңдин туруп, палисиңни
жиғиштур! — деди.
У дәрһал орнидин турди. [35] Әнеясни көргән Лидда шәһиридики вә Шарон районидикиләрниң һәммиси товва қилип Рәбгә бағланди.
[36] Йоппа шәһиридә болса Табита исимлиқ бир аял мухлис бар еди (униң исми грекчидә
«Доркас» еди). У һәрдайим яхши әмәлләр вә хәйр-сахавәтлик ишларға бериләтти. [37] Шу
күнләрдә шундақ болдики, у кесәл болуп, өлүп кәтти. Кишиләр җәсәтни жуюп, үстүнки
қәвәттики бир өйгә ятқузуп қойди. [38] Йоппа шәһири Лидда шәһиригә йеқин болғачқа,
Йоппадики мухлислар Петрусниң Лиддада екәнлигини аңлап, униң алдиға икки адәм
әвәтти. Улар: «Һаял болмай йенимизға кәлсәң!» — дәп йелинди. [39] Петрус орнидин туруп
улар билән биллә Йоппаға барди. Йоппаға йетип келиши билән улар уни үстүнки қәвәт-
тики өйгә башлап чиқти. Барлиқ тул аяллар Петрусниң әтрапиға олишип, жиға-зерә
қилишип униңға Доркасниң улар билән биллә болған вақтида өзлиригә тикип бәргән

9:24 2Кор. 11:32.
9:25 **«уни ... сепил камаридин чүшәрди»** — яки, «уни... күнгүридин чүшәрди». «2Кор.» 11:33ниму көрүң.
9:25 Йә. 2:15; 1Сам. 19:12.
9:26 **«Саул Йерусалимға йетип берип...»** — 9:23 вә 9:26 оттурисида үч йил өткән еди. «Гал.» 1:15-18ни көрүң.
9:26 Рос. 22:17.
9:27 Рос. 11:25.
9:28 **«Саул Йерусалимда расуллар билән биллә очуқ-ашкарә жүрүп...»** — грек тилида «Саул Йерусалимда расуллар билән биллә кирип-чиқип...».
9:31 **«у чағда...»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «шуниң билән...» яки «шуңа...».
9:33 **«орун тутуп...»** — грек тилида «палас тутуп...».
9:35 **«...Шарон районидикиләрниң һәммиси товва қилип Рәбгә бағланди»** — грек тилида «Шарон районидикиләрниң һәммиси (өз йолидин) бурулуп Рәбгә бағланди».
9:36 **«Йоппа шәһири»** — крек тилида исми «Йоппа». Һазирқи исми «Жаффа» яки «Хайфа». **«...Табита....Доркас...»** — «Табита» ибраний тилида, «Доркас» грек тилида «җәрән» дегән мәнада.

көйнәк-кийимлирини көрситишти.
[40] Лекин Петрус һәммәйләнни чиқириветип, тизлинип олтирип дуа қилди. Андин у жәсәткә қарап:
— Табита, орнуңдин тур! — деди.
Табита көзини ечип, Петрусни көрүп, орнида олтарди.
[41] Петрус униңға қолини узитип уни йөләп турғузди вә муқәддәс бәндиләр билән тул
аялларни чақирип, Доркасни уларға тирик тапшуруп бәрди. [42] Бу хәвәр пүткүл Йоппаға
тарқилип, нурғун кишиләр Рәбгә етиқат қилди. [43] Шундақ болдики, Петрус Йоппада Симон исимлиқ бир көнчиниң өйидә узун күнләр турди.

Римлиқ йүз бешиға пәриштиниң көрүнүши

10 [1] Қәйсәрийә шәһиридә Корнилий исимлиқ бир адәм болуп, у Рим қошунидики
«Италийәликләр» қисминиң йүз беши еди. [2] У ихласмән адәм болуп, өзи вә пүткүл
өйидикилири Худадин қорқатти. У мәртлик билән намратларға хәйр-сахавәт қилип,
дайим Худаға дуа-тилавәт қилатти. [3] Бир күни чүштин кейин саат үчләрдә, у ғайипанә
бир көрүнүштә Худаниң бир пәриштисиниң өзиниң йениға кәлгәнлигини очуқ көрди.
Пәриштә уни:
— Корнилий! — дәп чақирди.
[4] Корнилий униңға көзлирини тикип қаттиқ чөчүп:
— Тәхсир, немә иш? — дәп сориди.
Пәриштә униңға:
— Сениң дуалириң вә хәйр-сахавәтлик ишлириң Худа алдиға әсләтмә қурбанлиқтәк берип йәтти. [5] Әнди сән Йоппаға адәм әвәтип, Петрус дәпму атилидиған Симон исимлиқ
адәмни чақиртип кәл. [6] У Симон исимлиқ бир көнчиниң өйидә меһман болуп туруватиду. Симонниң өйи деңиз бойида, — деди.
[7] Униңға сөзлигән пәриштә кәткәндин кейин, Корнилий өйдики хизмәтчиләрдин иккини вә дайим йенида туруп хизмәт қилғучилар ичидики ихласмән бир ләшкәрни чақирди. [8] Барлиқ ишларни чүшәндүргәндин кейин, уларни Йоппаға әвәтти.

Худаниң Петрусқа вәһий бериши

[9] Әтиси улар сәпәр қилип шәһәргә йеқинлашқанда, чүш вақти болуп, Петрус дуа қилиш
үчүн өгүзгә чиқти. [10] Униң қосиғи ечип кетип, бир нәрсә йәй деди. Бирақ улар ғиза тәйярлаватқанда, ғайипанә бир аламәт Петрусни оривалди. [11] У асман ечилип, төрт бүжигидин бағланған һалда йәр йүзигә чүширилүватқан кәң дәстихандәк бир нәрсини көрди.
[12] Дәстиханда һәр хил төрт путлуқ һайванлар, йәр беғирлиғучилар, асмандики учар-қанатларму бар еди. [13] Униңға бир аваз аңланди: —
«Орнуңдин тур, Петрус, улардин союп йә!»
[14] — Яқ, Рәб, һәргиз болмайду! Мән һеч қачан һеч қандақ напак яки һарам нәрсини йегән

9:42 **«Бу хәвәр пүткүл Йоппаға тарқилип...»** — мошу йәрдә «Йоппа» Йоппа (Жаффа) шәһириниң әтрапидики пүткүл йәрләрни көрсәтсә керәк. (һазирқи исми «Хайфа»).
10:2 **«*Корнилий* ихласмән адәм болуп, өзи вә пүткүл өйидикилири Худадин қорқатти...»** — Корнилий бәлким синагогқа қатнашқан «Худадин қорққучи» дәп аталған ят әлликләрдин бири еди. Гәрчә Йәһудийларниң римлиқларға хуши болмисиму, у етиқади түпәйлидин Йәһудий намратларға шундақ хәйрлик ишларни қилатти.
10:3 **«чүштин кейин саат үчләрдә»** — Қанаан (Пәләстин) вақти билән «саат тоққузларда».
10:9 **«чүш вақти»** — ибранийларниң вақти билән «саат алтидә».
10:9 2Пад. 4:33; Мат. 6:6.

әмәсмән! — деди Петрус.
[15] Аваз иккинчи қетим келип униңға:
— Худа һалал дәп паклиғанни сән һарам демә! — дейилди.
[16] Бу иш үч қетим йүз берип, андин дәстихандәк болған шу нәрсә дәрһал асманға елип
чиқип кетилди.
[17] Петрус көргән ғайипанә аламәтниң мәнаси тоғрисида қаймуқуп турғанда, мана Кор-
нилий әвәткән кишиләр Симонниң өйини тепип, дәрваза алдида туратти.
[18] Улар бирисини чақирип, униңдин Петрус дәпму атилидиған Симон дегән бириси бу
йәрдә турамду? — дәп сориди.
[19] Петрус техичә шу ғайипанә аламәтниң мәнаси үстидә ойлиниватқанда, Роһ униңға:
— Мана, сени үч адәм издәп кәлди. [20] Орнуңдин тур, пәскә чүш, һеч иккиләнмәй улар
билән биллә барғин. Чүнки уларни әвәткүчи Мән! — деди.
[21] Петрус пәскә чүшүп, һелиқи адәмләргә:
— Силәр издигән киши мана мән болимән. Бу йәргә келиш сәвәвиңлар немекин? — деди.
[22] Улар жававән: — Һәққаний бир адәм, Худадин қорқидиған, шундақла пүткүл Йәһудий
хәлқи тәриплигән Корнилий исимлиқ римлиқ йүз беши муқәддәс бир пәриштә тәрипи-
дин сизни өйигә чақиртип, сиздин сөз-калам аңлашқа әмир қилинған! — деди.
[23] Шуңа Петрус уларни өйгә тәклип қилип, қондуруп меһман қилди.
Әтиси орнидин туруп у улар билән биллә йолға чиқти. Йоппадики қериндашлардин бә-
зилири уларға һәмраһ болуп маңди. [24] Иккинчи күни, улар Қәйсәрийәгә йетип барди.
Әнди Корнилий туққанлири вә йеқин яр-бурадәрлирини өйигә чақирип, Петрусларни
тәққәзарлиқ билән күтүп туратти. [25] Петрус өйгә киргәндә, Корнилий алдиға чиқип, ай-
иғиға өзини етип сәҗдә қилди. [26] Лекин Петрус дәрһал уни йөләп турғузуп:
— Орнуңдин турғин! Мәнму бир инсан, халас! — деди.
[27] У Корнилий билән гәп қилғач өйгә киривиди, өйниң ичигә жиғилған топ-топ адәм-
ләрни көрди. [28] У уларға:
— Силәргә мәлумки, биз Йәһудийларниң ят әлликләрдин бириси билән барди-кәлди
қилиши яки өйлиригә кириши Тәврат қанун-әқидилиримизгә хилап. Лекин Худа маңа
һеч қандақ адәмни напак яки һарам демәслигим керәклигини аян қилди. [29] Шуниң үчүн
силәр адәм әвәтип мени чақирғанда, һеч рәт қилмай алдиңларға кәлдим. Әнди сорай,
мени немә дәп чақирдиңлар? — деди.
[30] Корнилий мундақ деди:
— Төрт күнниң алдида бүгүнки мошу вақитқичә роза тутқан едим; саат үчләрдә мән
өйдә дуа қиливататтим. Туюқсиз кийимлиридин нур чақнап туридиған бир адәм ал-
димда пәйда болуп өрә турди: [31] «Корнилий! Дуайиң иҗабәт қилинди вә хәйр-сахавәт-
лик ишлириң Худа алдиға әсләтмә қурбанлиқтәк йәтти. [32] Шуңа Йоппаға адәм әвәтип,

10:14 **«Яқ. Рәб, һәргиз болмайду! Мән һеч қачан һеч қандақ напак яки һарам нәрсини йегән әмәсмән!»** — дәстихандики һәр хил һайванлар ичидә Тәврат қануни һарам дәп бекиткән нурғун җаниварлар болса керәк еди.
10:14 Лав. 11:4; Қан. 14:7.
10:15 Мат. 15:11; Рим. 14:17,20; 1Тим. 4:4; Тит. 1:15.
10:18 **«Улар , *йәни Корнилий әвәткән кишиләр* бирисини чақирип, униңдин Петрус дәпму атилидиған Симон дегән бириси бу йәрдә турамду? — дәп сориди»** — 18-21-айәтләрдин қариғанда, дәсләптә һеч ким мошу адәмләрниң соалиға җавап бәрмиди. Йәһудий қериндашлар дәрвазиниң сиртида бир нәччә римлиқларниң, җүмлидин бир римлиқ әскәрниң Петрус тоғрилиқ сораватқанлиғини көрүп, бәлким җавап бериштин бир аз қорққан болуши мумкин еди.
10:19 **«Мана, Роһ униңға: — Мана, сени үч адәм издәп кәлди... деди»** — «Роһ» мошу йәрдә Худаниң Муқәддәс Роһи.
10:26 Рос. 14:14; Вәһ. 19:10; 22:9.
10:28 Мис. 23:32; 34:15; Қан. 7:2; Юһ. 4:9; 18:28; Рос. 11:3; 15:8; Әф. 3:6.
10:30 **«саат үчләрдә»** — ибранийларниң вақти билән «саат тоққузларда». Бәзи кона көчүмиләрдә «роза туттум» дегән сөзләр тепилмайду.
10:31 Мат. 28:3; Мар. 16:5; Луқа 24:4.

Петрус дәпму атилидиған Симон исимлиқ адәмни чақиртип кәл. У деңиз бойида ол-
тирақлуқ Симон исимлиқ бир көнчиниң өйидә меһман болуп туруватиду» деди. [33] Шу-
ниң үчүн, дәрһал өзлирини чақирип келишкә адәм әвәткән едим. Өзлири кулбәмгә ке-
лип яхши қилдила! Әнди биз һәммәйлән Худа өзлиригә әмир қилған барлиқ сөзләрни
аңлаш үчүн Худаниң алдида һазир туруватимиз.

Худа ят әлләргиму нижат ата қилиду

[34-35] Петрус ағзини ечип мундақ деди:
— Бәрһәқ, мән Худани һеч қандақ адәмгә йүз-хатирә қилмайду, дәп чүшинип йәттим;
бәлки һәр әлдин болғанлар ичидә Униңдин қорқидиған вә һәққанийәт жүргүзидиған
киши болсила, Униң алдида мәқбулдур. [36] Худа Исраил хәлқигә йәткүзгән сөз-калам,
йәни Әйса Мәсиһ арқилиқ (у пүткүл мәвжудаларға Рәбдур) енақ-жатирҗәмлик жака-
ланған хуш хәвәр силәргә мәлумғу; [37-38] Силәрниңму Йәһия пәйғәмбәр чөмүлдүрүш
чақириқини йәткүзгәндин тартип, Галилийәдин башлап пүткүл Йәһудийә зиминлири-
да Насарәтлик Әйса тоғрилиқ гувалиқтин — йәни Худаниң қандақ қилип уни Муқәд-
дәс Роһ вә күч-қудрәт билән мәсиһлигәнлиги, шуниң билән у һәммә йәрни кезип, яхши
әмәлләрни қилип, Иблисниң илкидә болғанларниң һәммисини сақайтқанлиғидин
хәвириңлар бардур. Чүнки Худа униң билән биллә еди. [39] Бизму униң һәм Йәһудий-
ларниң зиминида һәм Йерусалимда қилған пүтүн әмәллириниң гувачилири. Улар уни
яғачқа есиши биләнму өлтүрди. [40-41] Бирақ үчинчи күни, Худа уни қайта тирилдүрүп
намайән қилди. Бирақ һәммә кишиләргә әмәс, пәқәт Худа Өзи алди билән таллиған
гувачилар, йәни у өлүмдин тирилгәндин кейин униң билән һәмдәстихан болған биз-
ләрниң аримизда намайән қилди. [42] У бизгә хәлиққә хуш хәвәр йәткүзүшни вә өзиниң
Худа тәрипидин тирикләр вә өлгәнләрниң сорақчиси қилинип тайинланғучи екәнлиги-
ни жақалашни әмир қилди. [43] Барлиқ пәйғәмбәрләр униңға гувалиқ беридуки, һәр ким
униңға етиқат қилған болса униң нами арқилиқ гуналири кәчүрүм қилиниду.
[44] Петрус техи бу сөзләрни қиливатқанда, Муқәддәс Роһ сөз-каламни аңлаватқан һәм-
мә кишигә чүшти. [45] Петрус билән биллә кәлгән хәтнилик болған ишәнгүчиләрниң һәр
бири Муқәддәс Роһниң ят әллардикиләргиму ата қилинип төкүлгәнлигини көрүп бәк
һәйран болушти. [46] Чүнки уларниң карамәт намәлум тилларда сөзлишип Худани улуқ-
лиғанлиғини аңлиди. Шуңа Петрус:
[47] — Мошу кишиләр бизгә охшаш Муқәддәс Роһни қобул қилғучи болған болса, ким улар-
ниң суға чөмүлдүрүшни қобул қилишини тосалисун?! — деди.
[48] Шуниң билән у уларниң Рәбниң намида чөмүлдүрүлүшини буйруди. Андин улар Пе-
трусниң улар билән бир нәччә күн турушини өтүнди.

10:34-35 Қан. 10:17; 2Тар. 19:7; Аюп 34:19; Рим. 2:11; Гал. 2:6; Әф. 6:9; Кол. 3:25; 1Пет. 1:17.
10:36 Йәш. 9:5; 52:7; Юһ. 16:33; Рим. 5:1; Кол. 1:20.
10:37-38 Йәш. 8:23; 9:1; Мат. 4:12; Мар. 1:14,38, 39; Луқа 4:14; Зәб. 44:8; Йәш. 61:1; Луқа 4:18.
10:39 **«Йәһудийларниң зимини»** — Йәһудийә. **«улар уни яғачқа есип өлтүрди»** — грек тилида «улар уни дәрәқтә есип өлтүрди».
10:40-41 **«... униң билән һәмдәстихан болған бизләр...»** — грек тилида «...униң билән йегән вә ичкән бизләр...».
10:40-41 Мар. 16:14; Луқа 24:34; Юһ. 20:19; Рос. 2:24; 1Кор. 15:5.
10:42 Мат. 28:19; Мар. 16:15; Юһ. 15:16; Рос. 17:31.
10:43 Яр. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Қан. 18:15; Зәб. 131:11; Йәш. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Йәр. 23:5; 33:14; Әз. 34:23; 37:24; Дан. 9:24; Мик. 7:20; Рос. 15:9.
10:44 Рос. 8:17.
10:45 **«хәтнилик болған ишәнгүчиләр»** — (Йоппадин кәлгән) Йәһудийларни көрситиду. **«ят әллардикиләргә»** — демәк, Йәһудий әмәсләргә.
10:46 Мар. 16:17; Рос. 2:4.
10:47 Рос. 8:36; 11:17.

Петрусниң «ят әлликләр»ниң чөмүлдүрүлүшини ақлиши

11 1 Расуллар вә пүткүл Йәһудийәдики башқа қериндашлар ят әлликләрниңму
Худаниң сөз-каламини қобул қилғанлиғини аңлиди. 2 Шуңа, Петрус Йерусалимға
қайтқанда, хәтнилик болған ишәнгүчиләр уни әйипкә буйрупː
3 — Сән хәтнә қилинмиған адәмләрниң өйидә меһман болуп, улар билән һәмдәстихан
болдуң?! — деди.
4 Бирақ Петрус пүтүн ишни баштин-ахириғичә уларға бир-бирләп чүшәндүрүп 5 мундақ
деди:
— Йоппа шәһиридә дуа қиливатқинимда, ғайипанә көрүнүш мени оривелип, бир
аламәтни көрдүм. Кәң дәстихандәк бир нәрсә төрт бүҗигидин бағланған һалда асман-
дин чүшүп, мениң йенимда тохтиди. 6 Униңға көз тикип қарисам, ичидә һәр хил төрт
путлуқ һайванлар, явайи һайванатлар, йәр беғирлиғучилар, асмандики учар-қанатлар-
му бар екән. 7 Андин: «Орнуңдин тур Петрус, улардин союп йә!» дегән бир авазни аңли-
дим. 8 Мән: «Яқ Рәб, һәргиз болмайду! Мән һеч качан һәр қандақ напак яки һарам нәрсини
ағзимға алған әмәсмән!» дедим. 9 Бирақ маңа йәнә: «Худа һалал дәп паклиған нәрсини
сән һарам демә!» дегән аваз аңланди. 10 Бу иш үч қетим шундақ тәкрарлинип, ахир бу-
ларниң һәммиси асманға қайтидин тартип кетилди. 11 Мана дәл шу чағда, Қәйсәрийә-
дин мени чақиришқа әвәтилгән үч киши мән турған өйниң алдиға кәлди. 12 Муқәддәс
Роһ мени һеч иккиләнмәй улар билән биллә беришқа буйруди. Мошу алтә қериндаш-
му мән билән биллә барди. Қәйсәрийәгә йетип келип, һелиқи адәмниң өйигә кирдуқ.
13 Бу киши бизгә өзиниң өйидә пайда болуп турған бир пәриштини қандақ көргәнлиги-
ни ейтти. Пәриштә униңға: «сән Йоппаға адәм әвәтип, Петрус дәпму атилидиған Симон
исимлиқ бир адәмни чақиртип кәл, 14 у саңа сени вә пүткүл аиләңгә ниҗатлиқ йәткүзи-
диған бир хәвәрни ейтип бериду» дегән екән.
15 Мән гәпни башлиғинимда, Муқәддәс Роһ худди башта бизниң үстимизгә чүшкини-
дәк, уларғиму чүшти. 16 Шу чағда, Рәбниң сөз-каламини, йәни: «Йәһия кишиләрни суға
чөмүлдүргән, лекин силәр болсаңлар Муқәддәс Роһқа чөмүлдүрүлисиләр» дегинини
есимгә алдим. 17 Шуңа, әгәр Худа әнди мошуларға биз Рәб Әйса Мәсиһкә етиқат қилғи-
нимиздин кейин бизгә бәргән илтипатқа охшаш илтипат ата қилған болса, Худани то-
салғидәк мән зади ким едим?
18 Улар бу сөзләрни аңлиғанда, әйипләштин тохтап, Худаға мәдһийә оқуп:
— Бәрһәқ, Худа әлләргиму һаятлиққа елип баридиған товва қилишни несип қипту! —
дейишти.

11:2 **«Йерусалимға қайтқанда»** — грек тилида «Йерусалимға чиққанда».
11:3 Мис. 23:32; 34:15; Қан. 7:2; Юһ. 18:28.
11:5 Рос. 10:9.
11:8 Лав. 11:4; Қан. 14:7.
11:12 **«һеч иккиләнмәй улар билән биллә бериш...»** — яки «(Йәһудий яки Йәһудий әмәсләрни) һеч айримай улар билән биллә бериш...». **«мошу алтә қериндаш»** — шүбһисизки Йоппа шәһиридин кәлгән алтә қериндашниң шу чағда Петрусниң һәмраһлиғида болғанлиғини көрситиду.
11:12 Рос. 10:19; 15:7.
11:14 **«у саңа сени вә пүткүл аиләңгә ниҗатлиқ йәткүзидиған бир хәвәрни ейтип бериду» дегән екән»** — грек тилида «у саңа сени вә пүткүл аиләңгә қутқузуш васитә болған бир нәччә сөзләрни ейтип бериду».
11:15 **«Муқәддәс Роһ худди башта бизниң үстимизгә чүшкинидәк»** — расул Петрусниң «башта» дегән сөзидин ениқки, у вә башқа етиқатчиларға нисбәтән Муқәддәс Роһниң өзлиригә кәлгәнлиги толуқ бир йеңи башлиниш болған еди.
11:16 Йәш. 44:3; Йо. 2:28-29; Мат. 3:11; Мар. 1:8; Луқа 3:16; Юһ. 1:26; Рос. 1:5; 2:4; 19:4.
11:17 Рос. 15:9.

Антакя шәһиридики етиқатчилар

[19] У чағда, Истипанниң иши билән зиянкәшликкә учрап һәр қайси җайларға тарқилип
кәткәнләр Фәникийә райони, Сипрус арили вә Антакя шәһири қатарлиқ җайларғичә йе-
тип берип, бу җайларда сөз-каламни пәқәт Йәһудийларғила йәткүзәтти. [20] Лекин улар-
дин Сипрус арили вә Курини шәһиридин кәлгән бәзиләр Антакя шәһиригә барғанда, Рәб
Әйсаниң хуш хәвирини Гректәргиму йәткүзди. [21] Рәбниң қоли улар билән биллә болуп,
толиму нурғун кишиләр ишинип товва қилип Рәбгә бағланди.
[22] Бу хәвәр Йерусалимдики җамаәтниң қулиқиға йетип кәлди. Шуниң билән улар
Барнабасни Антакяғичә арилап өтүшкә әвәтти. [23] Барнабас йетип берип, Худаниң
меһри-шәпқитини көрүп, хошал болди. У уларниң һәммисини җан-дилидин қәтъий-
лик билән Рәбгә чиң бағлинишқа риғбәтләндүрди. [24] Чүнки у Муқәддәс Роһқа вә иман-
ишәшкә толдурулған болуп, яхши бир адәм еди. Шуниң билән зор бир топ адәмләр Рәбгә
қошулди.
[25] Шуниң билән Барнабас Тарсус шәһиригә Саулни издәп барди. [26] Уни тепип Антакяға
елип кәлди; шундақ болдики, иккилән җамаәт билән биллә сақ бир жил жиғилип,
нурғун адәмгә тәлим бәрди. Мухлисларниң «Христианлар» дәп тунҗа атилиши Антакя-
дин башланди.
[27] У күнләрдә бәзи пәйғәмбәрләр Йерусалимдин Антакяға чүшүп кәлди. [28] Булардин Ага-
бус исимлиқ бирәйлән оттуриға чиқип, Роһниң вәһийини йәткүзүп, қаттиқ бир ачар-
чилиқниң пүткүл дунияни басидиғанлиғини алдин-ала ейтти (бу ачарчилиқ дәрвәқә
«Клавдиюс Қәйсәр» һөкүм сүргән вақитта йүз бәрди). [29] Буниң билән Антакядики
мухлисларниң һәр бири өз қурбиға қарап пул жиғип, Йәһудийәдә туруватқан қерин-
дашларға ярдәм беришни қарар қилди. [30] Улар бу қарарни ада қилип, сәдиқини Барна-
бас вә Саулниң қоли арқилиқ Йәһудийәдики җамаәт ақсақаллириға йәткүзүп бәрди.

11:19 **«зиянкәшликкә учрап...»** — грек тилида «азап-оқубәтләргә учрап...». **«Сипрус арили вә Антакя шәһири қатарлиқ җайлар...»** — бу Антакя «Сурийәдики Антакя» еди.
11:19 Рос. 8:1, 4.
11:20 **«.. Рәб Әйсаниң хуш хәвирини Грекләргиму йәткүзди»** — «Грекләр» «Йәһудий әмәсләр» еди, әлвәттә.
11:21 **«...товва қилип Рәбгә бағланди»** — грек тилида «...(«өз йолидин») бурулуп Рәбгә бағланди».
11:21 Рос. 2:47; 5:14.
11:22 **«... Шуниң билән улар Барнабасни Антакяғичә арилап өтүшкә әвәтти»** — мәхсити бәлким, әһвални билип бекип, һәқиқий етиқатчилар болса уларни риғбәтләндүрүш еди.
11:23 **«Барнабас ... Худаниң меһри-шәпқитини көрди...»** — бу дегәнликниң бәлким көп җәһәтлири бардур: — (1) адәмләр һәқиқәтән товва қилип рәбгә бағланса бу шүбһисизки, Худаниң меһри-шәпқитиниң зор нәтиҗисидур; (2) Худаниң меһри-шәпқити билән етиқатчиларда һәр хил мевә — муһәббәт, хошаллиқ, хатирҗәмлик қатарлиқлар пәйда болиду; (3) җамаәтниң өсүши вә көпийиши пәқәт Худаниң меһри-шәпқити биләнла болиду.
11:23 Рос. 13:43; 14:22.
11:24 Рос. 4:36; 6:5.
11:25 Рос. 9:27.
11:26 **«мухлисларниң «Христианлар» дәп тунҗа атилиши Антакядин башланди»** — «Христианлар» дегән сөз бәлким авал «хрестос» («ахмақ» дегән мәнада) дегән сөздин кәлгән мәсқирә характеридики сөз болуши мүмкин; лекин ахир берип асасий мәнаси яхши чиқти, йәни «Мәсиһләнгән Қутқазғучиниң (Мәсиһниң) адәмлири» («Мәсиһ» болса ибраний тилида «Машияһ» — грек тилида «Мәсиһләнгән Қутқазғучи»).
11:28 **«Агабус... Роһниң Вәһийи билән ... алдин-ала ейтти»** — «Роһ» мошу йәрдә Муқәддәс Роһ, әлвәттә.
11:28 Рос. 21:10.
11:29 **«Буниң билән Антакядики мухлисларниң һәр бири өз қурбиға қарап пул жиғип, Йәһудийәдә туруватқан қериндашларға ярдәм беришни қарар қилди»** — немишкә улар Йәһудийәдики қериндашларға алаһидә ярдәм әвәтмәкчи? (1) Йәһудий қериндашлар авал Худаниң хизмитини алға сүртүш үчүн көп йәрләрни сетивәткән еди («Рос.» 2-бап); (2) Йерусалим вә Йәһудийә өлкисидә болған зиянкәшлик бәк еғир болғачқа, етиқатчиларниң иқтисадий зийини бәлким аз әмәс еди.
11:30 Рос. 12:25.

Техиму көп зиянкәшликләр

12 1 Шу чағларда, Һерод падиша жамаәттикиләрдин бәзилиригә зиянкәшлик
қилмақчи болуп уларға қол салди. 2 У Юһаннаниң акиси Яқупни қиличлап
өлтүрди. 3 Өзиниң бу қилған ишиниң Йәһудийларға яққанлиғини көрүп, у Петрусниму
тутқун қилдуруди (шу чағда «петир нан һейти» мәзгили еди). 4 Петрусни тутқандин
кейин, уни зинданға ташлап, төрт ләшкәр бир гуруппа қилинған төрт қаравул топиға
тапшурди. Пасха һейттин кейин, Һерод уни халайиқ алдида сорақ қилмақчи еди. 5 Шуңа
Петрус зинданда тутуп келинди. Лекин жамаәт Худаға жан-дил билән униң үчүн дуа
қилишиватати.

Петрусниң зиндандин қутқузулуши

6 Әнди Һерод уни елип чиқип сот қилишниң алдинқи кечиси, Петрус икки зәнжир
билән бағлақлиқ пети, икки қаравулниң оттурисида ухлаватати; ишикниң сиртиди-
му бир нәччә қаравул зинданни күзәт қиливатати. 7 Вә туюқсиз Рәбниң бир пәриштиси
көрүнүп, бир нур камерни йорутти. Пәриштә Петрусниң биқиниға ноқуп:
— Тез тур! — дәп ойғатти. Униң қоллиридики зәнжир шу һаман бошап чүшүп кәтти.
8 Пәриштә униңға:
— Белиңни бағливал! Кәшиңниму кий! — деди. Петрус униң дегинини қилди. Андин у:
— Чапиниңни йепинчақлап кәйнимдин маң! — деди.
9 Петрус униңға әгишип камердин чиқти. Бирақ у пәриштиниң вастиси билән болу-
ватқан бу ишларниң растлиғини билмәй, бәлки бир ғайипанә көрүнүш көрүптимән, дәп
ойлаватати. 10 Улар биринчи вә иккинчи күзәттин өтүп, зинданниң шәһәргә чиқидиған
төмүр дәрвазисиға барғанда, дәрваза улар үчүн өзлүгидин ечилип кәтти. Улар чиқип,
бир кочидин өткәндә, пәриштә туюқсиз униң йенидин кәтти.
11 Шу чағда, Петрус есигә келип, өз-өзигә: «Дәрвәқә әнди Рәб Өз пәриштисини әвәтип,
мени Һеродниң қолидин вә Йәһудий хәлқиниң күткәнлириниң һәммисидин қутқуз-
упту, дәп билдим» — деди.
12 Һәқиқий әһвални чүшинип йәткәндә, у Маркус дәпму атилидиған Юһаннаниң аниси
Мәрйәмниң өйигә барди. У йәрдә нурғун кишиләр жиғилип дуа-тилавәт қиливатати.
13 У дәрвазиниң ишигини қаққанда, Рода исимлиқ бир дедәк авазни аңлап чиқти. 14 У
Петрусниң авазини тонуп, хошаллиғидин ишикни ечишқиму үлгүрмәй жүгүрүп келип,
һәммәйләнгә:
— Петрус дәрваза алдида туриду! — дәп хәвәр қилди.
15 Лекин улар: — Сараң болуп қалдиңғу! — дейишти. Бирақ у: — Раст шундақ, дәп туру-
валди. Улар:
— У униң пәриштиси болса керәк! — дейишти.
16 Бирақ Петрус дәрвазини қеқивәрди. Улар чиқип дәрвазини ечип, униң өзини көр-
гәндә һәммәйлән һаң-таң болушти. 17 Петрус уларға үн чиқармаслиққа қол ишарити
қилип, уларға Рәбниң өзини зиндандин қандақ елип чиққанлиғини ейтип бәрди. Ан-
дин кейин, у:

12:1 **«Һерод падиша»** — бу Һерод «Һерод Агриппа (I)» еди. Һеродлар тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң.
12:2 Мат. 4:21.
12:4 **«Пасха һейт»** — йәни «өтүп кетиш һейти».
12:4 Юһ. 21:18.
12:7 Рос. 5:19; 16:26.
12:15 **«У униң пәриштиси болса керәк»** — улар «өлгән Петрусниң роһи» яки «Петрусни алаһидә қоғдайдиған бир пәриштә» дәп ойлап қалған болуши мүмкин.

— Бу хәвәрни Яқупқа вә қериндашларға йәткүзүп қоюңлар, — дәп, өзи у йәрдин башқа
йәргә кәтти.
18 Таң атқанда, қаравуллар Петрус зади немә болди дәп сарисимигә чүшти. 19 Һерод уни
издәп униң из-деригини тапалмиғачқа, қаравулларни сорақ қилип, уларни өлүмгә
мәһкүм қилишни буйруди. Бу иштин кейин, у Йәһудийәдин чүшүп Қәйсәрийә шәһири-
гә берип шу йәрдә турди.

Һерод Агриппа ханниң өлүми

20 Әслидә Һерод хан билән Тур вә Зидондикиләр арисида қаттиқ жедәл бар еди. Һалбу-
ки, Тур вә Зидондикиләр бирлишип, Һеродниң алдиға кәлди. Униң билән яришивелиш
үчүн улар алди билән ханниң Биластус исимлиқ шәхсий ғожидарини өзлиригә яр-
йөләк болушқа қайил қилған еди. Чүнки бу жуттикиләр ашлиқни ханниң илкидики
жайлардин алатти.
21 Бәлгүләнгән көрүшүш күнидә Һерод шаһанә тонлирини кийип, сорақ тәхтидә олти-
рип, уларға нутуқ сөзлиди. 22 Аңлиған хәлиқ:
— Бу адәмниң авази әмәс, бәлки бир илаһниң авазидур! — дәп вақирашти.
23 Шуан Пәрвәрдигарниң бир пәриштиси ханни урди; чүнки у шан-шәрәпни Худаға беғи-
шлимиди.
Нәтиҗидә, у қурутқа йәм болуп өлди. 24 Амма Худаниң сөз-калами давамлиқ бәрқ уруп
кеңәйди. 25 Барнабас билән Саул Йерусалимда сәдиқилирини тапшуруш хизмитини ада
қилғандин кейин, Антакяға қайтип кәтти. Улар Маркус дәпму атилидиған Юһаннани
биллә елип барди.

Муқәддәс Роһниң Барнабас билән Саулни әвәтиши

13 1 Антакядики җамаәт ичидә бәзи пәйғәмбәрләр вә тәлим бәргүчиләр бар еди.
Улар Барнабас, «Қара» дәпму атилидиған Шимеон, Куринилик Лукиус, Һерод хан
билән биллә чоң болған Манаән вә Сауллар еди. 2 Улар Рәбниң ибадитидә болуп роза
тутуватқан бир мәзгилдә, Муқәддәс Роһ уларға:
— Барнабас билән Саулни Мән уларни қилишқа чақирған хизмәт үчүн Маңа айрип қо-
юңлар, — деди.
3 Шуниң билән, улар йәнә роза тутуп дуа қилғандин кейин, иккиләнниң үстигә қолли-
рини тәккүзүп узитип қойди.

12:17 **«Бу хәвәрни Яқупқа вә қериндашларға йәткүзүп қоюңлар»** — «Яқуп» мошу йәрдә Рәб Әйсаниң иниси болған Яқупни көрситиду.
12:17 Рос. 13:16; 19:33; 21:40.
12:21 **«Һерод... уларға нутуқ сөзлиди»** — яки «Һерод... уларни әйипләп нунуқ сөзлиди». Грек тилида «нутуқ сөзләш» дегән бу сөзниң бәзидә «әйипләш» дегән пурифи бар.
12:24 **«амма Худаниң сөз-калами давамлиқ бәрқ уруп кеңәйди»** — демәк, униңға етиқат қилғучиларниң сани көпәймәктә еди.
12:24 Йәш. 55:11; Рос. 6:7.
13:1 **««қара» дәпму атилидиған Шимеон»** — грек тилида ««негир» дәпму атилидиған Шимеон». «Негир» дегән мәнаси «қара». **«Һерод хан»** — мошу айәттә «хан» грек тилида «тетрарқ» дегән сөз билән ипадилиниду. «Тетрарқ» дегәнниң толуқ мәнаси «(зиминниң) төрттин бир қисми үстидики һаким». «Тетрарқ» дегән мәртивә «валий»дин төвән; шуниң үчүн Һеродлар Понтий Пилатусқа бойсунуши керәк еди.
13:1 Рос. 14:26.
13:2 Мат. 9:38; Рос. 9:15; 22:21; Рим. 1:1; 10:15; Гал. 1:15; 2:8; Әф. 3:8; 1Тим. 2:7; 2Тим. 1:11; Ибр. 5:4.
13:3 Рос. 6:6; 8:15; 19:6.

Барнабас билән Саул Сипруста

[4] Улар Муқәддәс Роһ тәрипидин әвәтилгән болуп, Сәлюкийә шәһиригә берип, у йәрдин
кемигә чиқип Сипрус арилиға қарап йолға чиқти.[5] Саламис шәһиригә йетип келип, улар
Йәһудийларниң синагоглирида Худаниң сөз-каламини йәткүзүшкә башлиди. Юһанна
уларниң ярдәмчиси еди. [6] Улар пүтүн арални арилап чиқип, Пафос шәһиригә кәлди.
Улар у йәрдә Барйәшуа исимлиқ бир киши билән учришип қалди. У сеһиргәр болуп,
сахта пәйғәмбәр болған бир Йәһудий еди. [7] У киши бу аралниң римлиқ валийиси Сер-
гиюс Павлусниң һәмраһи еди. Валий уқумушлуқ бир киши болуп, Барнабас билән Саул-
ни чақиртип, Худаниң сөз-каламини аңлимақчи болди.[8] Лекин һелиқи сеһиргәр (униң
грекчә исми Әлимас болуп, «сеһиргәр» дегән мәнада) уларға қарши чиқип, валийниң
райини етиқаттин қайтурушни урунмақта еди.[9] Бирақ Муқәддәс Роһқа толдурулған
Саул (йәнә «Павлус» дәпму атилиду) һелиқи сеһиргәргә тикилип қарап [10] униңға:
— Әй, қәлбиң һәр хил һейлигәрлик вә алдамчилиқ билән толған Иблисниң оғли, һәммә
һәққанийлиқниң дүшмини! Пәрвәрдигарниң түз йоллирини бурмилашни зади тохтат-
мамсән?! [11] Әнди Рәбниң қоли үстүңгә чүшти! Көзлириң кор болуп, бир мәзгил күнниң
йоруғини көрәлмәйсән! — деди.
Шуан, бир хил туман вә қараңғулуқ уни басти. У йолни силаштуруп, кишиләрдин мени
қолумдин йетиләңлар, дәп илтиҗа қилатти. [12] Йүз бәргән ишни көргән валий Рәбниң
тәлимигә қаттиқ һәйран болуп, Униңға етиқат қилди.

Павлусниң бир синагогта Рәбниң тәлимини бериши

[13] Павлус билән униң һәмраһлири кемигә чиқип, Пафостин Памфилийә өлкисидики
Пәргә шәһиригә барди. У йәрдә Юһанна улардин айрилип Йерусалимға қайтти. [14] Пав-
луслар болса Пәргә шәһиридин чиқип, давамлиқ меңип Писидийә районидики Антакя
шәһиригә берип, шабат күни синагогқа кирди. [15] Тәврат қисимлиридин вә пәйғәмбәр-
ләрниң язмилиридин оқулғандин кейин, синагогниң чоңлири уларни чақиртип:
— Қериндашлар, әгәр халайиққа бирәр несиһәт сөзүңлар болса, ейтиңлар, — деди.
[16] Павлус орнидин туруп, қол ишарити қилип, халайиққа мундақ деди:
— Әй Исраиллар вә Худадин қорққанлар, қулақ селиңлар! [17] Бу Исраил хәлқиниң Худаси
ата-бовилиримизни таллиди; улар Мисирда мусапир болуп яшиған вақитларда улар-
ни улуқ қилди, Өзиниң егиз көтәргән билиги билән уларни Мисирдин қутқузуп чиқти.
[18] У чөлдә уларға тәхминән қириқ жил ғәмхорлуқ қилди. [19] андин Қанаан зиминидики
йәттә әлни йоқитип, уларниң зиминлирини уларға мирас қилип бәрди. [20] Бу ишларға
алди-кәйни болуп тәхминән төрт йүз әллик жил кәтти. Кейин, таки Самуил пәйғәмбәр
оттуриға чиққичә, у уларға батур һакимларни тикләп бәрди. [21] Андин улар бизгә бир

13:5 **«Юһанна уларниң ярдәмчиси еди»** — йәни Маркус дәпму аталған Юһанна.
13:5 Рос. 12:25.
13:6 Рос. 8:9; 19:13.
13:9 **«Саул йәнә «Павлус» дәпму атилиду...»** — «Павлус» латинчә исим болуп, мәнаси бәлким «кичик». Саул Муқәддәс Роһ тәрипидин Йәһудий әмәсләрниң хизмитидә болушқа чақирилғачқа, у мошу йәрдин башлап өзи үчүн бу латинчә исим ишлитишкә башлайду.
13:13 **«У йәрдә Юһанна улардин айрилип Йерусалимға қайтти»** — мошу «Юһанна» болса Юһанна Маркус еди.
13:13 Рос. 15:38.
13:16 **«Әй Исраиллар вә Худадин қорққанлар... »** — «Худадин қорққанлар» дегән турақлиқ ибарә Тәврат етиқадида болған «ят әлликләр» (Йәһудий әмәсләр)ни көрситиду. Хәтнә қобул қилмиған болсиму, уларға синагогқа қатнишишқа рухсәт берилгән .
13:16 Рос. 12:17; 19:33; 21:40.
13:17 Мис. 1:1.
13:18 Мис. 16:35; Чөл. 14:34; Зәб. 94:10.
13:19 Йә. 14:2.
13:20 Һак. 2:16; 3:9.

падишани бәрсикән, дәп Самуил пәйғәмбәрдин тилиди. Шуниң билән Худа уларға Би-
нямин қәбилисидин Киш исимлиқ адәмниң оғли Саулни тикләп бәрди. У қириқ жил
һөкүм сүрди. 22 Бирақ Худа Саулни сәлтәнитидин чүширип, уларға Давутни падиша қи-
лип турғузуп бәрди. Худа униң һәққидә гувалиқ берип: «Көңлүмдикидәк бир адәмни,
йәни Йәссәниң оғли Давутни таптим. У Мениң толуқ ирадәмгә әмәл қилиду», — деди.
23 Өзи вәдә қилғандәк Худа бу адәмниң нәслидин Исраил хәлқигә бир Қутқазғучи тикләп
бәрди — у болса Әйсаниң өзидур!
24 У хәлиқниң оттурисиға чиқиштин алввал, Йәһия пәйғәмбәр чиқип, барлиқ Исраил
хәлқини товва қилишни билдүридиған чөмүлдүрүшни қобул қилиңлар, дәп жакали-
ди. 25 Йәһия пәйғәмбәр вәзипини тамамлиғанда, халайиққа мундақ дегән еди: «Силәр
мени ким дәп билисиләр? Мән силәр күткән зат әмәсмән. Бирақ мана, мәндин кейин
бириси келиду, мән һәтта униң аяқ кәшлирини йешишкиму лайиқ әмәсмән!» 26 Әй
қериндашлар, Ибраһимниң җәмәтиниң нәсиллири вә араңлардики Худадин қорққан-
лар, бу ниҗатлиқниң сөз-калами силәргә әвәтилди! 27 Йерусалимда турушатқанлар
вә уларниң һакимлири Әйсани тонумай, униң үстидин гунакар дәп һөкүм чиқарғи-
ни билән, һәр шабат күни оқулидиған пәйғәмбәрләрниң алдин-ала ейтқан сөзлири-
ни әмәлгә ашурди. 28 Гәрчә улар униңдин өлүм җазасиға һөкүм қилишқа тегишлик
бирәр гуна тапалмиған болсиму, валий Пилатустин йәнила уни өлүмгә мәһкүм қи-
лишни өтүнди. 29 Улар бу ишларни қилип муқәддәс язмиларда униң һәққидә алдин
пүтүлгәнләрниң һәммисини өзлири билмигән һалда әмәлгә ашурғандин кейин, униң
җәситини кресттин чүширип, бир қәбиргә қойди. 30 Лекин Худа уни өлүмдин тирил-
дүрди! 31 Тирилгәндин кейин, у бурун өзи билән Галилийәдин Йерусалимғичә әги-
шип кәлгәнләргә көп күнләр ичидә нәччә қетим көрүнүп турди. Бу кишиләр һазир
Исраил хәлқигә униң гувачилири болуватиду.
32-33 Бизму ата-бовилиримизға қилинған вәдиниң хуш хәвирини силәргә һазир жа-
калаймиз — Худа Әйсани аримизда тикләп, бу вәдини уларниң әвлатлири болған
бизләргә әмәлгә ашурди. Бу һәқтә Зәбурниң иккинчи күйидә алдин-ала мундақ
пүтүлгән: «Сән Мениң Оғлум, Өзәм сени бүгүнки күнидә туғдурдум». 34 Әндиликтә
Худаниң Әйсаға чиришни қайта көргүзмәй өлүмдин тирилдүридиғанлиғи һәққидә у
муқәддәс язмиларда мундақ алдин-ала ейтқан: «Давутқа вәдә қилған меһри-шәпқәт-

---

13:21 1Сам. 8:5; 9:15; 10:15; Һош. 13:11.
13:22 1Сам. 13:14; 16:12; Зәб. 88:20-30; Рос. 7:45.
13:24 Мат. 3:1; Мар. 1:2; Луқа 3:2; Юһ. 3:23.
13:25 **«Мән силәр күткән зат әмәсмән»** — грек тилида: «Мән «у» әмәсмән» яки «Мән «шу зат» әмәсмән».
13:25 Мат. 3:11; Юһ. 1:20.
13:26 **«... Ибраһимниң җәмәтиниң нәсиллири вә араңлардики Худадин қорққанлар...»** — «Худадин қорққанлар» — 16-айәт вә изаһатниң көрүң.
13:26 Мат. 10:6; Рос. 3:26; 13:46.
13:27 **«Йерусалимда туруватқанлар вә уларниң һакимлири Әйсани тонумай...»** — грек тилида: «Йерусалимда туруватқанлар вә уларниң һакимлири уни тонумай...».
13:27 Юһ. 16:3; Рос. 3:17; 1Кор. 2:8; 1Тим. 1:13.
13:28 Мат. 27:20; Мар. 15:11; Луқа 23:18; Юһ. 19:6.
13:30 Мат. 28:6; Мар. 16:6; Луқа 24:6.
13:31 Мар. 16:14; Юһ. 20:19; 21:1; Рос. 1:3; 1Кор. 15:5.
13:32-33 **«Сән Мениң Оғлум, Өзәм сени бүгүнки күнидә туғдурдум»** — «Зәб.» 2:7. Бәзи алимлар, бу бешарәттики «тикләш» дегән сөз униң өлүмдин тирилдүрүлгәнлигини көрситиду, дәп «тирилдүрүп» дәп тәрҗимә қилиду. Лекин униң тирилишини көрситидиған бешарәтләрни нәқил кәлтүридиған айәтләр 34-35-айәтләрдур. Шуңа Зәбурдики бу бешарәт («Зәб.» 2:7) униң пак қиз Мәрйәмдин туғулушини көрситиду, дәп қараймиз.
13:32-33 Яр. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Қан. 18:15; 2Сам. 7:12; Зәб. 131:11; Йәш. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Йәр. 23:5; 33:14; Әз. 34:23; 37:24; Дан. 9:24,25; Зәб. 2:7.

ләрни силәргә ата қилимән!» 35 Шуңа йәнә бу һәқтә йәнә бир айәттә: — «И Худа, Сениң
муқәддәс Болғучуңға тенининң чиришини көргүзмәйсән».
36 Чүнки Давут дәрвәқә Худаниң ирадиси бойичә өз дәври үчүн хизмәт қилип, өз ата-бо-
вилириға қошулуп өлүмдә ухлап униң тени чирип кәткән еди. 37 Лекин Худа өлүмдин
тирилдүргүчи болса чиришни һеч көрмиди.
38 Әнди шуңа силәр шуни билишиңлар керәкки, и қериндашлар, һазир гуналардин
кәчүрүм қилиниш йоли дәл шу киши арқилиқ силәргә җакалиниватиду. 39 Муса пәйғәм-
бәргә чүширилгән Тәврат қануни билән силәр халас болалмайватқан ишлардин униңға
етиқат қилғучилар у арқилиқ халас қилинип һәққаний қилиниду! 40 Шуңа, пәйғәмбәр-
ләр алдин-ала ейтқан шу балаю-апәт бешиңларға чүшмәслиги үчүн еһтият қилиңлар! —
41 «Қараңлар, и мазақ қилғучилар, һәйрануһәс болуп һалак болуңлар!
Чүнки силәрниң күнлириңларда бир иш қилимәнки,
Уни бириси силәргә елан қилсиму силәр шу ишқа һәргиз ишәнмәйсиләр!»

42 Павлус билән Барнабас синагогдин чиқиватқанда, җамаәт уларға келәрки шабат күни
бу ишлар һәққидә йәнә сөзләшни йелинди. 43 Синагогтики җамаәт тарқалғанда, нурғун
Йәһудийлар вә Худадин қорққан Тәвратқа етиқат қилған Йәһудий әмәсләрму Павлус
билән Барнабасқа әгәшти. Иккиси уларға сөз қилип, уларни Худаниң меһри-шәпқитидә
чиң турушқа дәвәт қилди.
44 Кейинки шабат күни, пүтүн шәһәр хәлқи дегидәк Худаниң сөз-каламини аңлиғили
келишти. 45 Бирақ бундақ топ-топ адәмләрни көргән Йәһудийлар һәсәткә чөмүп, Пав-
лусниң сөзлиригә қарши тәтүр гәп қилип, униңға төһмәт қилди. 46 Әнди Павлус билән
Барнабас техиму җүрәклик һалда мундақ деди:
— Худаниң сөз-каламини алди билән силәр Йәһудий хәлқигә йәткүзүш керәк еди. Ле-
кин силәр уни чәткә қеқип өзәңларни мәңгүлүк һаятқа лайиқ көрмигәндин кейин, мана
биз силәрдин бурулуп әлләргә йүзлинимиз! 47 Чүнки Пәрвәрдигар муқәддәс язмиларда
бизгә мундақ буйруған: —

13:34 **«Давутқа вәдә қилған меһри-шәпқәтләрни силәргә ата қилимән!»** — «Йәш.» 55:2.
13:34 Йәш. 55:3.
13:35 **«И Худа, Сениң муқәддәс Болғучуңға тенининң чиришини көргүзмәйсән»** — «Зәб.» 15:10. «Сениң муқәддәс Болғучуң» Мәсиһни көрситиду.
13:35 Зәб. 15:10; Рос. 2:27
13:36 **«Давут дәрвәқә Худаниң ирадиси бойичә өз дәври үчүн хизмәт қилип,...»** — яки «Давут дәрвәқә өз дәвридә Худаниң муддиа-мәхсәтлири үчүн хизмәт қилип,...». **«униң тени чирип кәткән еди»** — грек тилида «чиришләрни көрди». 35-айәтни көрүң.
13:36 1Пад. 2:10; Рос. 2:29.
13:37 **«Лекин Худа өлүмдин тирилдүргүчи болса чиришни һеч көрмиди»** — «Худа өлүмдин тирилдүргүчи» Әйсани көрситиду, әлвәттә.
13:38 **«һазир гуналардин кәчүрүм қилиниш йоли дәл шу киши арқилиқ силәргә җакалиниватиду»** — «дәл шу киши арқилиқ» Әйса арқилиқ, демәк.
13:38 Луқа 24:47; 1Юһа. 2:12
13:39 **«Тәврат қануни билән силәр халас болалмайватқан ишлар»** — «халас болалмайдиған ишлар» һәртүрлүк ишларни көрситиду; гунаниң илкидин халас болушни өз ичигә елипла қалмай, бәлки Тәврат қанунида бекитилгән түрлүк қурбанлиқ қилиш вә рәсим-қаидиләрдин халас болушни өз ичигә алиду.
13:39 Рим. 3:28; 8:3; 10:4; Гал. 2:16; Ибр. 7:19.
13:41 **«қараңлар, и мазақ қилғучилар, һәйрануһәс болуп һалак болуңлар! Чүнки силәрниң күнлириңларда бир иш қилимәнки, уни бириси силәргә елан қилсиму силәр шу ишқа һәргиз ишәнмәйсиләр!»** — Тәврат, «Һаб.» 1:5.
13:41 Йәш. 28:14; Һаб. 1:5.
13:43 Рос. 11:23; 14:22.
13:46 **«мана биз силәрдин бурулуп әлләргә йүзлинимиз!»** — «әлләргә йүзлинимиз» — йәни «Йәһудий әмәсләргә йүзлинимиз». Демәк, Худаниң сөз-каламини уларға йәткүзимиз.
13:46 Мис. 32:10; Йәш. 55:5; Мат. 8:12; 10:6; 21:43; Рос. 3:26; 13:26; Рим. 10:19.

«Мән Сени ят әлләргә нур болушқа,
Йәр йүзиниң чәт-яқилириғичә нижатлиқ болушуң үчүн Сени атидим».

[48] Әллäрдикиләр бу сөзни аңлап, хошал болушуп Рәбниң сөз-каламини улуқлашти; мәң-
гүлүк һаятқа еришишкә бекитилгәнләрниң һәммиси етиқат қилди.
[49] Шундақ қилип, Рәбниң сөз-калами пүткүл зиминға тарқалди. [50] Бирақ Йәһудийлар
Худадин қорққан жуқури тәбиқилик аялларни һәм шәһәр мөтивәрлирини қутритип,
Павлус билән Барнабасқа зиянкәшлик қилғузуп, улар иккисини өз жутлиридин қоғлап
чиқарди. [51] Амма Павлус билән Барнабас уларға қарап аяқлиридики топини қеқишту-
руветип, Коня шәһиригә қарап маңди. [52] Антакядики мухлислар болса хошаллиққа
һәмдә Муқәддәс Роһқа толдурулди.

Павлус билән Барнабас Коня шәһиридә

14 [1] Коня шәһиридә шундақ болдики, Павлус билән Барнабас Йәһудийларниң
синагогиға киргәндә, жамаәткә шундақ сөзлидики, нәтижидә Йәһудийлар вә
Греклардинму нурған кишиләр етиқат қилди. [2] (һалбуки, ишәнмигән Йәһудийлар
ят әлликләрниң көңүллирини зәһәрләп, уларни қериндашларға қарши турушқа
қутратти). [3] Шуңа Павлус билән Барнабас у йәрдә хелә узун туруп, Рәбгә тайинип
жүрәклик һалда хуш хәвәрни жақалиди; Рәб уларниң қоллири билән мөжизилик
аламәтләр вә карамәтләрни көрситип өз меһри-шәпқитиниң сөз-каламиға гувалиқ
бәрди. [4] Буниң билән шәһәр хәлқи иккигә бөлүнүп кетип, бәзилири Йәһудийлар
тәрәптә, бәзилири болса расуллар тәрәптә турди. [5] Ахирда, бир қисим ят әлликләр
билән Йәһудийлар арисида (өз башлиқлири билән бирликтә) расулларни қийнап,
чалма-кесәк қилиш қутратқулуғи баш көтәрди. [6-7] Лекин улар бу иштин хәвәр тепип,
шу йәрдин қечип Ликавуня районидики Листра вә Дәрбә шәһәрлири һәмдә әтраптики
жутларға қарап маңди. Улар шу йәрләрдә хуш хәвәрни давамлиқ жақалаварди.

Листра вә Дәрбә шәһәрлиридә

[8] Шу чағда, Листра шәһиридә путлирида мағдури йоқ, һеч меңип бақмиған бир туғма паләч
олтиратти. [9] Павлус сөз қиливатқанда, бу адәм униңға қулақ селип олтиратти. Павлус униңға
көз тикип униң сақайтилишиға ишәши барлиғини көрүп йетип, [10] жуқури аваз билән:

13:47 **«Мән Сени *ят* әлләргә нур болушқа, йәр йүзиниң чәт-яқилириғичә нижатлиқ болушуң үчүн Сени атидим»** — «Йәш.» 42:6 вә 49:6ни көрүң: мошу айәтләрдики «Сени» Мәсиһни көрситиду. Барнабас вә Павлус «Пәрвәрдигарниң қули»ниң ишлирини давамлаштуруп жүргүзмәктә (1-бап, 1-айәт).
13:47 Йәш. 42:6; 49:6; Лука 2:32.
13:48 **«бекитилгәнләр»** — яки «бәл бағлиғанлар» яки «майил қилинғанлар».
13:50 **«Бирақ Йәһудийлар Худадин қорққан жуқури тәбиқилик аялларни һәм шәһәр мөтивәрлирини қутритип...»** — «Худадин қорққан аяллар» болса Тәвратқа етиқат қилған Йәһудий болмиған, синагогтики ибадәткә қатнишидиған аяллар. Гәрчә улар «Худадин қорққан» болсиму, мошу йәрдә Йәһудийларниң қутритиши билән аздурулған.
13:50 2Тим. 3:11.
13:51 **«Павлус билән Барнабас уларға қарап аяқлиридики топини қеқиштуруветип,...»** — «аяқлиридики топини қеқиштуруветиш» дегән һәрикәт «мунасивитимиз пүтүнләй үзүлди» дегән ағәһниң ипадиси еди. «Мат.» 10:14, «Мар.» 6:11, «Лука» 5:9ни көрүң. **«Коня шәһири»** — һазирқи нам. Кона грекчә исми «Икониум» яки «Иконион». У һазирқи Түркийәдә.
14:1 **«нәтижидә Йәһудийлар вә Греклардинму нурған кишиләр етиқат қилди»** — «Греклар» бәлким шу йәрдики һәр милләттин болған «Йәһудий әмәсләр»ни көрситиду.
14:3 Мар. 16:20; Рос. 19:11; Ибр. 2:4.
14:4 **«шәһәр хәлқи иккигә бөлүнүп кетип...»** — яки «шәһәрниң көп қисми иккигә бөлүнүп кетип...».
14:6-7 Мат. 10:23; Рос. 8:1.
14:8 Рос. 3:2.

— Орнуңдин дәс тур! — деди.
Һелиқи адәм шуан орнидин дәс туруп меңишқа башлиди. [11] Лекин Павлусниң бу ишини
көргән топ-топ адәмләр Ликавуня тили билән:
— Илаһлар инсан қияпитигә кирип аримизға чүшүпту! — дәп вақиришип кәтти. [12] Улар
Барнабасни «Илаһ Зеус» дәп аташти вә Павлусни сөзләштә башламчи болғачқа уни
«Илаһ Һермис» дәп аташти. [13] Шәһәрниң сиртида «Зеус Илаһ»ниң бутханиси бар еди. Шу
бутханидики каһин шәһәр дәрвазисиға өкүз вә гүл чәмбирәкләрни елип келип, хәлиқ
билән биллә расулларға атап қурбанлиқ қилмақчи болди. [14] Лекин расуллар Барнабас
билән Павлус бу ишни аңлап, кийим-кечәклирини житқан һалда, көпчиликниң арисиға
жүгүрүп кирип, вақирап мундақ деди:
[15] — Халайиқ, бу ишларни немә дәп қиливатисиләр?! Биз силәргә охшаш һессияттики
инсанлармиз! Биз силәргә бу әрзимәс нәрсиләрни ташлап, асман-зимин, деңиз-океан
вә улардики барлиқ мәхлуқларни Яратқучи һаят Худағила ибадәт қилишиңлар керәк
дәп жақалаватимиз! [16] Бурунқи дәвирләрдә, у һәр қайси әлләрни өз йоллирида меңишқа
йол қойған. [17] Шундақ болсиму, У Өзини испатлайдиған гувалиқни қалдурмиған әмәс.
Чүнки У һемишә силәргә шапаәт көрситип, ямғурни өз вақтида әрштин яғдуруп мол һо-
сул ата қилип, аш-тамақ билән силәрни тойғузуп, қәлбиңларни хошаллиққа чөмдүрүп
кәлди.
[18] Һәтта улар бу сөзләрни қилған болсиму, халайиқниң уларға атап қурбанлиқ қилиши-
ни аранла тосувалди.
[19] Лекин Антакя вә Коня шәһәрлиридин бәзи Йәһудийлар келип, кишиләрни өзлиригә
қайил қилиши билән, хәлиқ Павлусни чалма-кесәк қилди, андин уни өлди дәп қарап,
шәһәр сиртиға сөрәп ачиқип ташливәтти. [20] Лекин мухлислар униң әтрапиға олашқан-
да, Павлус орнидин туруп, шәһәргә қайтип кирди. Әтиси, у Барнабас билән биллә Дәрбә
шәһиригә кәтти.

Расулларниң Сурийәдики Антакяға қайтип келиши

[21] Әнди улар Дәрбә шәһиридә хуш хәвәр жақалап, нурғун адәмләрни Мәсиһгә мухлис
болушқа киргүзгәндин кейин, иккилән Листра, Коня вә Антакя шәһәрлиригә қайтип
барди. [22] Улар у йәрләрдә мухлисларниң қәлблирини күчәйтип, уларни етиқатта чиң
турушқа риғбәтләндүрүп, шундақла: — Биз Худаниң падишалиғиға кириштә нурғун жа-
па-мушәққәтләрни бешимиздин өткүзүшимиз муқәррәр болиду, — дәп несиһәт қилди.
[23] Улар йәнә һәр қайси жамаәт ичидә ақсақалларни таллап бәлгүләп, дуа қилиш вә роза
тутуш арқилиқ уларни өзлири етиқат бағлиған Рәбгә тапшурди. [24] Иккилән Писидийә
районидин өтүп Памфилийә өлкисигә кәлди. [25] Улар Пәргә шәһиридә сөз-каламни йәт-
күзгәндин кейин, Атталя шәһиригә барди. [26] Андин у йәрдин кемигә чиқип, Сурийәдики
Антакяға қарап кәтти. Улар әслидә шу йәрдә өзлири һазир тамамлиған бу вәзипини ада
қилишқа жамаәттикиләр тәрипидин Худаниң меһри-шәпқитигә тапшурулған еди.

14:11 Рос. 28:6.
14:12 **«Илаһ Зеус»** — Грекләрниң «баш илаһ»и («Юпитер» дегән планета). **«Илаһ Һермис»** — Һермис («Меркурий» дегән планета) «илаһларниң әлчиси» дәп қарилатти.
14:15 Яр. 1:1; Зәб. 32:6; 123:8; 145:6; Рос. 10:26; Вәһ. 14:7; 19:10; 22:9.
14:16 Зәб. 80:13
14:17 Рим. 1:19.
14:19 2Кор. 11:25.
14:22 Мат. 10:38; 16:24; Луқа 24:26; Рос. 11:23; 13:43; 2Тим. 3:12.
14:25 **«... Атталя шәһиригә барди»** — Атталя шәһири деңиз бойида еди; һазирқи «Анталия».
14:26 Рос. 13:1.

[27] Қайтип кәлгәндә, улар җамаәтни бир йәргә җәм қилғанда, уларға Худаниң өзлири
арқилиқ қилған барлиқ әмәллирини, шундақла Худаниң қандақ қилип әлләргә етиқат-
ниң бир ишигини ачқанлиғини сөзләп бәрди. [28] Улар у йәрдә мухлислар билән биллә
узун мәзгил турди.

Йерусалимдики сүннәт тоғрисидики жиғин

15 [1] Шу чағларда бәзиләр Йәһудийә өлкисидин келип, Антакядики қериндашларға:
— Силәр Муса пәйғәмбәргә тапшурулған йосун бойичә хәтнә қилинишни қобул
қилмисаңлар, қутқузулмайсиләр! — дәп тәлим беришкә башлиди.
[2] Бу иш тоғрисида чоң маҗира чиққан болуп, Павлус билән Барнабас иккилән шу ки-
шиләр билән кәскин муназирә қилишқандин кейин, қериндашлар Павлусни, Барнабас-
ни, шундақла уларниң арисидин бир нәччәйләнни бу мәсилә тоғрисида расуллар вә ақ-
сақаллар билән көрүшүшкә Йерусалимға барсун дәп бекитгән.
[3] Шундақ қилип улар җамаәт тәрипидин йолға селинип, сәпиридә Фәникийә районини
вә Самарийә өлкисини бесип өтүп, барғанла йеридә әлләрниңму товва қилип етиқат
йолиға киргәнлигини тәпсилий сөзлиди. Бу хәвәр барлиқ қериндашларни зор шат-
лиққа чөмгүзди. [4] Павлуслар Йерусалимға кәлгинидә, улар җамаәттикиләр, расуллар
вә ақсақаллар тәрипидин қарши елинип, көпчиликкә Худаниң өзлири арқилиқ барлиқ
қилған әмәллирини баян қилип бәрди. [5] Лекин Пәрисий мәзһипидикиләрдин етиқат йо-
лиға киргән бәзиләр орнидин турушуп:
— Мошу ят әлликләрни хәтнә қилиш керәк, шундақла уларға Мусаға чүширилгән Тәврат
қануниға әмәл қилиши керәклигини җекиләш керәк! — деди.
[6] Шуңа расуллар билән ақсақаллар бу мәсилини музакирә қилиш үчүн җәм болуш
ти. [7] Узун сөһбәтлишиштин кейин, Петрус орнидин туруп мундақ деди:
— Қериндашлар, дәсләптики күнләрдә Худаниң ичиңлардин мени таллап мениң ағзим
арқилиқ хуш хәвәрдики сөз-каламни ят әлликләргә аңлитип уларниң етиқат қилишида
васитә қилишқа бекиткәнлигидин хәвириңлар бар.
[8] Вә инсанларниң қәлбини билгүчи Худа Муқәддәс Роһни бизгә ата қилғинидәк, уларғи-
му ата қилди. [9] Шундақ қилип, Худа уларни биз билән һеч қандақ пәриқләндүрмәй,
уларниң қәлблирини етиқат арқилиқ пак қилди.
[10] Әһвал мана шундақ екән, әнди силәр немә үчүн өзимиз вә ата-бовилиримизму
көтирәлмигән бир боюнтуруқни мухлисларниң бойниға артмақчи болуп, Худани си-
нимақчи болисиләр?! [11] Әндиликтә, биз болсақ Рәб Әйсаниң меһри-шәпқитигә тайинип
уларға охшаш қутқузулимиз, дәп ишинимиз.
[12] Бу сөздин кейин, Барнабас билән Павлус чиқип, Худа өзлири арқилиқ ят әлликләр-

---

14:27 **«Худаниң қандақ қилип әлләргә етиқатниң бир ишигини ачқанлиғини сөзләп бәрди»** — «әлләр» мошу йәрдә «ят әлләр», «Йәһудий әмәсләр» дегән мәнада.
15:1 **«Силәр Муса пәйғәмбәргә тапшурулған йосун бойичә хәтнә қилинишни қобул қилмисаңлар, қутқузулмайсиләр!»** — Йәһудийәдин кәлгәнләр аллиқачан сүннәт қилинған Йәһудийлар, әлвәттә.
15:1 Яр. 17:10; Лав. 12:3; Гал. 5:2.
15:2 Гал. 2:1.
15:3 **«әлләрниңму товва қилип...»** — «әлләр» йәнә «Йәһудий әмәсләр» дегән мәнада. **«әлләрниңму товва қилип етиқат йолиға киргәнлиги...»** — мошу йәрдә грек тилида: «товва қилип етиқат йолиға кириш» дегән ибарә пәқәт бирла сөз «бурулуш» билән ипадилиниду.
15:7 Рос. 10:20; 11:12.
15:8 1Тар. 28:9; 29:17; Зәб. 7:10; Йәр. 11:20; 17:10; 20:12.
15:9 Рос. 10:43, 44.
15:10 Мат. 23:4.
15:11 **«Әндиликтә, биз болсақ Рәб Әйсаниң меһри-шәпқитигә тайинип уларға охшаш қутқузулимиз, дәп ишинимиз»** — бу айәттики «биз» Йәһудий етиқачиларни, «улар» Йәһудий болмиған етиқатчиларни көрситиду.
15:11 Әф. 2:8; Тит. 3:4.

Росул Павлуснинң хуш хәвәрни җакарлиған 1-сәпири

ниң арисида көрсәткән барлиқ мөҗизилик аламәтләрни вә карамәтләрни баян қилип бәрди; көпчилик уларға қулақ селип сүкүттә турди. [13] Уларниң сөзи түгигәндин кейин, Яқуп мундақ деди:

— Қериндашлар, маңа қулақ селиңлар! [14] Баятин Шимеон Худаниң ят әлликләрниму баштинла шапаәт билән йоқлап, уларниң арисидин Өз нами үчүн бир хәлиқ чиқиридиғанлиғини чүшәндүрүп өтти. [15] Пәйғәмбәрләрниң ейтқанлириму буниңға уйғун ке-

15:14 «Шимеон» —Петрусниң арамий тилидики исми («Симон» болса униң ибраний тилидики шәклидур).

лиду, худди муқәддәс язмиларда муну сөзләр пүтүлгәндәк: —
[16] — ««Мошу ишлардин кейин, Мән қайтип келип, Давутниң жиқилған чедирини йеңи-
баштин қуруп тикләймән,
Униң харабиликлирини қайта бена қилип, әслигә кәлтүримән.
[17-18] Шундақ қилип, жаһандики башқа инсанларму, йәни Мениң намим билән аталған
барлиқ әлләр Мени издәп тапиду» дәйду бу ишларни әмәлгә Ашурғучи вә шундақла
уларни әзәлдин аян қилип кәлгән Пәрвәрдигар!»
[19] — Шуниң үчүн хуласәм шуки, ят әлликләр арисидин товва қилип Худаға етиқат бағ-
лиғанларға аварә-еғирчилик селип қоймаслиғимиз керәк; [20] пәқәт уларға: «Бутларға
атилип булғанған нәрсиләрни йейиштин, жинсий бузуқлуқтин, қанни вә боғуп союлған
һайванларниң гөшлиридинму йейиштин нери болуңлар» дәп тапилап, бир парчә хәт
язайли. [21] Чүнки қедимки дәвирләрдин тартип һәр шәһәрдә шабат күнидә синагогларда
Муса пәйғәмбәрниң ейтқанлири оқулуп, униң көрсәтмилири үгитилип кәлгән.

Йәһудий әмәс етиқатчиларға йезилған хәт

[22] Шуниң билән расуллар, ақсақаллар, шундақла Йерусалимдики пүткүл жамаәтти-
киләр өз арисидин бир нәччә адәмни таллап, уларни Павлус вә Барнабас билән биллә
Антакяға әвәтишни лайиқ көрди. Әслидә қериндашлар ичидә башламчи болған Йәһуда
(Барсабас дәпму атилиду) билән Силаслар буниңға талланди.
[23] Хәт болса уларға тапшурулди, униңда мундақ йезилған еди: — «И Антакя, Сурийә вә
Киликийәдә туруватқан ят әллик қериндашлар, — Йерусалимдики қериндашлириңлар-
дин, расуллар билән ақсақаллардин силәргә салам!
[24] Аримиздин бәзи кишиләр чиқип йениңларға берип, сөзлири билән силәрни беарам-
лиққа селип көңлүңларни паракәндә қилип қойғанлиғини аңлидуқ. Лекин биз уларға
һеч қандақ сөз-әмир қилмидуқ. [25] Шу сәвәптин, биз бу ишта ойлиримиз бир йәрдин
чиққандин кейин, аримиздин талланған бир нәччәйләнни сөйүмлүк Барнабас вә Пав-
лусимиз билән биллә йениңларға әвәтишни қарар қилдуқ. [26] Бу иккилән Рәббимиз

«Худаниң ят әлликләрниму баштинла шапаәт билән йоқлап, уларниң арисидин Өз нами үчүн бир хәлиқ чиқиридиғанлиғи» — «шапаәт билән йоқлаш» грек тилида пәқәт «йоқлаш» дегән сөзла билән ипадилиниду.

15:17-18 **«Шундақ қилип, жаһандики башқа инсанларму, йәни Мениң намим билән аталған барлиқ әлләр...»** — «жаһандики башқа инсанлар» Йәһудий хәлқидин башқа барлиқ әлләрни көрстиду. «Мениң намим билән аталған барлиқ (ят) әлләр» «Өз хәлқим болушқа чақирған ят әлләр» яки «Мән егидарчилиқ қилған барлиқ әлләр» дегәнләрни билдүриду. **«Мошу ишлардин кейин, мән қайтип келип, Давутниң жиқилған чедирини йеңибаштин қуруп тикләймән... шундақ қилип, жаһандики башқа инсанларму, йәни Мениң намим билән аталған барлиқ әлләр Мени издәп тапиду»** — (16-17-айәт) бу нәқил кәлтүрүлгән бешарәтләр «Ам.» 9:11-12 вә «Йәш.» 45:21дин елинған. Якуп бу бешарәтләрни «Септуагинт» LXX дегән грек тилидики тәрҗимисидин алған. «Амос»тики «қошумчә сөз»имизниму көрүң.

15:17-18 Ам. 9:11,12.

15:20 **«Бутларға атилип булғанған нәрсиләр»** — грек тилида «Бутлардин булғанған нәрсиләр» дегән билән ипадилиниду; «нәрсиләр» бәлким гөш вә һәр хил йемәк-ичмәкни көрсәтсә керәк. Грекләр арисида «авал бутларға аталған» йемәкликни йейиш «саваблиқ иш» яки «қутлуқ иш» дәйдиғанлар көп еди.

15:20 Яр. 9:4; Мис. 20:3; 1Кор. 8:1; 10:20; 1Тес. 4:3.

15:21 **«Бутларға атилип булғанған нәрсиләрни йейиштин, жинсий бузуқлуқтин, қанни вә боғуп союлған һайванларниң гөшлиридинму йейиштин нери болуңлар ...»** — (20-айәт) мошу үч пәрһиз Тәврат қанунидин елинған. Етиқат қилған ят әлләрниң буларға риайә қилиши уларниң нижатлиққа еришиши үчүн әмәс, бәлки («жинсий бузуқлуқтин ... нери болуңлар»тин башқа) етиқат қилған Йәһудийлар жамаәткә қатнишишида уларниң алдида путликашаң болмаслиғи, Йәһудий әмәс қериндашлири билән арилишиши асан қилинсун үчүн дегән мәхсәт билән тапшурулған (21-айәттин расулларниң бу мәхсити очуқ көрүниду; «1Кор.» 10:14-11:1ниму көрүң).

15:24 **«... Силәрни беарамлиққа селип көңлүңларни паракәндә қилип қойғанлиғини аңлидуқ. Лекин биз уларға һеч қандақ сөз-әмир қилмидуқ»** — бәзи кона көчүрмиләрдә мошу йәрдә: «... Силәрни беарамлиққа селип, сүннәт қобул қилишиңлар, Тәврат қануниға әмәл қилишиңлар керәк дәп көңлүңларни паракәндә қилип қойғанлиғини аңлидуқ» дейилиду.

15:24 Гал. 2:4.

Әйса Мәсиһниң нами үчүн һаятини хәтәргә тәвәккүл қилған кишиләрдур. [27] Шуңа биз
Йәһуда билән Силасни язғанлиримизни силәргә өз ағзи биләнму сөзләп бәрсун дәп,
йениңларға әвәттуқ. [28] Гәпниң поскаллисиға кәлсәк, Муқәддәс Роһқа, шундақла бизләр-
гиму шу лайиқ көрүнгәнки, төвәндики зөрүр болған ишлардин сирт, силәргә һеч қан-
дақ башқа ишни жүклимәслигимиз керәк: [29] — Бутларға аталған нәрсиләрдин, қанни
вә боғуп союлған һайванларниң гөшлиридин йейиштин вә жинсий бузуқлуқтин нери
болуш — силәр мошу бир нәччә иштин сақлансаңлар, яхши қилған болисиләр.
Аман-хатирҗәм болуңлар!»
[30] Шундақ қилип, улар қериндашлар тәрипидин йолға селинип, Антакяға барди. У йәрдә
пүтүн җамаәттикиләрни жиғип, хәтни уларға тапшурди. [31] Улар хәтни оқуп, униңдин
болған риғбәт-тәсәллидин зор шатланди. [32] Йәһуда вә Силаслар өзлириму пәйғәмбәр-
ләрдин болуп, қериндашларни нурғун сөз-несиһәтләр билән риғбәтләндүрүп, уларни
қувәтләндүрди. [33] Йәһуда вә Силаслар у йәрдә бир мәзгилни өткүзгәндин кейин, Ан-
такядики қериндашларниң сәпиригә аманлиқ тилигән һалда узитиши билән, улар өз-
лирини әвәткән Йерусалимдикиләрниң қешиға қайтти. [34-35] Лекин Павлус вә Барнабас
Антакяда қелип, башқа нурғун қериндашларниң һәмкарлиғида тәлим берип Рәбниң
сөз-каламидики хуш хәвирини җакалап турди.

Павлус билән Барнабасниң айрилип кетиши

[36] Лекин йәнә бир нәччә күнләрдин кейин Павлус Барнабасқа:
Биз бурун Рәбниң сөз-каламини йәткүзгән һәммә шәһәр-йезиларға берип, қерин-
дашларниң йениға берип, һалини сорап келәйли, — деди.
[37] Барнабас болса Юһанна (Маркусму дейилиду)ни биллә елип бармақчи болған еди. [38] Би-
рақ Павлус алдинқи қетим Памфилийә өлкисидә улардин айрилип кәткән, Рәбниң хиз-
митидә улар билән биллә давамлиқ сәпәр қилмиған Маркусни йәнә елип беришни ақила-
нилик әмәс дәп қариди. [39] Шуниң билән иккилән оттурисида бәк кәскин ихтилап болуп,
ахир берип улар бир-биридин айрилип кетишти. Барнабас Маркусни елип, кемигә олти-
рип Сипрус арилиға кәтти. [40] Павлус болса Силасни таллиди; қериндашларниң иккилән-
ни Худаниң шапаитигә аманәт қилиши билән у иккиси йолға чиқти. [41] У әнди Сурийә вә
Киликийә өлкилирини арилап өтүп, һәр қайси җайларда җамаәтләрни қувәтләндүрди.

Тимотийниң Павлус вә Силасқа қошулуши

16 [1] Андин у Дәрбә вә Листра шәһәрлиригиму барди. Мана, шу йәрдә етиқатчи Йәһудий
бир аялниң оғли, Тимотий исимлиқ бир мухлис бар еди. Униң атиси болса грек
еди. [2] Листра вә Коня шәһәрлиридики қериндашларниң һәммиси униң тоғрилиқ яхши

15:26 Рос. 13:50; 14:19.
15:29 Яр. 9:4; Мис. 20:3; Лав. 17:14; 1Кор. 8:1; 1Тес. 4:3.
15:30 **«шундақ қилип, улар қериндашлар тәрипидин йолға селинип...»** — грек тилида «шундақ қилип, улар уларниң тәрипидин йолға селинип...».
15:33 **«Йәһуда вә Силаслар у йәрдә бир мәзгилни өткүзгәндин кейин»** — «Йәһуда вә Силаслар» грек тилида «улар».
15:37 Мис. 20:3.
15:38 **«Рәбниң хизмитидә улар билән биллә давамлиқ сәпәр қилмиған Маркус...»** — мошу йәрдә «Рәбниң хизмитидә» грек тилида пәқәт «хизмәттә» дейилиду.
15:40 **«Павлус болса Силасни таллиди; қериндашларниң иккиләнни Худаниң шапаитигә аманәт қилиши билән у иккиси йолға чиқти»** — Павлус вә Барнабас немә үчүн бир-биридин айрилди? Қайсисиниң қарари тоғра? «Қошумчә сөзимиз»дә бу мәсилә тоғрисида азрақ тохтилимиз.
16:1 **«Мана, шу йәрдә етиқатчи Йәһудий бир аялниң оғли, Тимотий исимлиқ бир мухлис бар еди»** — кейинки айәтләргә қариғанда, «шу йәр» Листра еди.

гувалиқ берәтти.[3] Павлус уни өзи билән биллә елип маңмақчи болди. Бирақ бу йәрдики
Йәһудийларниң һәммиси Тимотийниң атисиниң грек екәнлигини билгәчкә, Павлус уни
елип хәтнә қилдурди. [4] Улар шәһәр-йезилардин өткәч, Йерусалимдики расуллар билән
ақсақаллар ят әлләргә бекиткән бәлгүлимиләрни уларниң риайә қилиши үчүн тапшурди.
[5] Шундақ қилип, жамаәтләр етиқатта күчәйтилип, санлириму күндин-күнгә көпәйди.

Македонийәликниң чақириқи

[6] Муқәддәс Роһ уларниң Асия өлкисидә сөз-каламни жақалишиға йол қоймиған болуп,
Павлуслар әнди Фригийә вә Галатия районлиридин өтүп, [7] Мисийә районига кәлгәндин
кейин, Битинийә өлкисигә кирмәкчи болди. Бирақ Әйсаниң Роһи уларға бундақ қили-
шиқиму йол қоймиди. [8] Шуниң билән улар Мисийәдин өтүп, деңиз бойидики Троас
шәһиригә чүшти. [9] Шу күни кәчтә, Павлусқа бир ғайипанә көрүнүш көрүнүп, Македо-
нийәлик бир киши униң алдида өрә туруп:
— Деңиздин өтүп, Македонийәгә келип, бизгә ярдәм бәргәйсән! — дәп өтүнди.
[10] У бу көрүнүшни көргәндин кейин, Рәб бизни җәзмән у кишиләрниң қешиға берип,
уларға хуш хәвәр жақалашқа чақирған, дегән хуласигә келип, дәрһал Македонийәгә бе-
ришқа тәйярландуқ.

Лидяниң етиқат қилиши

[11] Биз кемигә чиқип, Троастин йолға чиқип, Самодрак арилиға қарап йол алдуқ вә атиси
Македонийәдики Неаполис шәһиригә йетип бардуқ. [12] У йәрдин Македонийәниң шу рай-
онидики Филиппи дегән муһим шәһиригә өттуқ. Буму Римдики бир мустәмликә шәһәр
еди. Биз бу йәрдә бир нәччә күн турдуқ. [13] Шабат күни, шәһәр дәрвазисидин чиқип дәрия
саһилигә бардуқ; чүнки биз у йәрдә дуа-тилавәт қилидиған бир җай бар дәп ойлидуқ;
дәрвәқә шундақ болди. Биз олтирип, у йәргә жиғилған аялларға сөзләшкә башлидуқ.

16:3 **«бу йәрдики Йәһудийларниң һәммиси Тимотийниң атисиниң грек екәнлигини билгәчкә, Павлус уни елип хәтнә қилдурди»** — Павлусниң Тимотийни хәтнә қилиши етиқадини билдүрүш үчүн әмәс, бәлки у униң билән Худаниң хизмитидә болғанда Йәһудийларниң уни қобул қилмаслиғиниң алдини елиш үчүн еди.

16:3 1Кор. 9:20; Гал. 2:3.

16:4 Рос. 15:20.

16:6 **«Муқәддәс Роһ уларниң Асия өлкисидә сөз-каламни жақалишиға йол қоймиған болуп, Павлуслар әнди Фригийә вә Галатия районлиридин өтүп...»** — Фригийә вә Галатия районлири Асияниң бир қисми еди — Павлус шу йәрдин өткини билән Худаниң сөзини жақалаш үчүн у йәрдә тохтимиди.

16:7 **«Мисийә районига кәлгәндин кейин, Битинийә өлкисигә кирмәкчи болди. Бирақ Әйсаниң Роһи уларға бундақ қилишиқиму йол қоймиди»** — қизиқ бир йери шуки, кейинрәк расул Петрус дәл мошу районларниң бәзи йәрлик кишилири билән йеқин мунасивәттә болди (2Пет.» 1:1ни көрүң). Шуңа мүмкинчиклиги барки, Павлуслар мошу йәрләрдин өтүп кәткән вақитларда, Петрус шу йәрдә еди яки пат арида шу йәрләргә кәлмәкчи еди. Павлусму кейин Галатия дегән районға берип, хуш хәвәрни тарқитип, бир жамаәт бәрпа қилинди (18:23 вә «Гал.» 4:13ни көрүң).

16:8 2Кор. 2:12.

16:9 **«Деңиздин өтүп, Македонийәгә келип, бизгә ярдәм бәргәйсән!»** — Македонийә Рим империйәсидики Гретсийәгә җайлашқан «Македонийә өлкиси» еди.

16:10 **«У бу көрүнүшни көргәндин кейин, Рәб бизни җәзмән у кишиләрниң қешиға берип, уларға хуш хәвәр жақалашқа чақирған, дегән хуласигә келип, дәрһал Македонийәгә беришқа тәйярландуқ»** — мошу айәттин башлап «**биз**» дәп баян қилишниң сәвәви — мошу китапниң муәллипи Луқа мошу йәрдә Павлусларға қошулғанлиғини көрситиду.

16:12 **«У йәрдин Македонийәниң шу районидики Филиппи дегән муһим шәһиригә өттуқ. Буму Римдики бир мустәмликә шәһәр еди»** — Филиппи деңиз бойики Неаполистин 16 километр жирақликта еди. «Римдики мустәмликә» — беваситә Рим һөкүмити өзи башқурған, аһалиси «Рим гражданлиқ» һоқуқ-имтиязлириға егә еди.

16:13 **«Шабат күни, шәһәр дәрвазисидин чиқип дәрия саһилигә бардуқ; чүнки биз у йәрдә дуа-тилавәт қилидиған бир җай бар дәп ойлидуқ»** — әһвалға қариғанда Филиппи шәһиридә Йәһудийларниң бирму синагоги йоқ еди («синагог»ниң асаси үчүн аз дегәндә он Йәһудий әркәк киши бир-биригә қошулуши керәк). Ундақ әһвал астида бу аяллар (бәлким Йәһудий һәм Йәһудий әмәсләр, йәни «Худаниң қорққанлар») һәр шабат күни Тәвраттин елинған сөзләр билән дуа-тилавәт қилишқа жиғилатти.

[14] Уларниң ичидә сөсүн рәхт содиси қилидиған, Тиятира шәһирилик, Худадин қорқи-
диған Лидя исимлиқ бир аял бар еди. Рәб униң қәлбини Павлусниң ейтқанлирини
қобул қилишқа ачти. [15] У аилисидикиләр билән чөмүлдүрүлгән болуп биздин өтүнүп:
— Әгәр силәр мени һәқиқәтән Рәбгә етиқат қилғучи дәп билсәңләр, мениң өйүмгә берип
туруңлар! — дәп чиң туруп бизни мақуллатти.

Павлус билән Силасниң зинданға ташлиниши

[16] Бир күни биз шу дуа қилидиған җайға кетип барғинимизда, бир дедәк бизгә йолуқти;
бу қизға пал салғучи бир җин чаплишивалған еди; дедәк ғоҗайинлириға пал селиш
йоли билән нурғун пайда тепип бәргән еди. [17] У йол бойи Павлус вә бизгә әгишип:
— Бу кишиләр һәммидин алий Худаниң қуллири, улар силәргә ниҗатлиқ бир йолини
җакалайду! — дәп вақирап маңди.
[18] У уда көп күнләр шундақ вақириди. Бу иш Павлусниң қәлбини азаплап, у қизға буру-
луп, җинға:
— Әйса Мәсиһниң нами билән буйруймәнки, униңдин чиқ! — дейишигила, җин шуан
чиқип кәтти.
[19] Дедәкниң ғоҗайинлири униңға бағлиған пул тепиш үмүтиниң йоққа чиққанлиғини
көрүп, Павлус билән Силасқа қол селип, уларни базар мәйданиға сөрәп, һөкүмдарлар-
ниң алдиға елип барди. [20] Улар иккиләнни сорақчи әмәлдарларниң алдиға чиқирип:
— Бу адәмләр Йәһудийлар болуп, шәһиримизни қалаймиқанлаштурувәтмәктә. [21] Биз
болсақ римлиқлармиз, улар қанунимизға хилап болған вә қобул қилишқа яки җүр-
гүзүшкә болмайдиған қаидә-йосунларни тәрғиб қиливатиду! — дәп шикайәт қилди.
[22] Топланған халайиқму уларға һуҗум қилишқа қозғалди; сорақчи әмәлдарлар уларниң
кийимлирини житип ялаңачлап, калтәк билән думбилашқа әмир чүшәрди. [23] Иккилән-
ни калтәк билән көп думбилиғандин кейин, уларни зинданға ташлиди вә шундақла гун-
дипайни қаттиқ күзитишкә буйруди. [24] У буйруқни тапшурувелиш билән уларни зин-
данниң ичкиридики камерға солап, путлириға ишкәл салди.
[25] Түн йеримда, Павлус билән Силас дуа қилип, Худаға мәдһийә күйлирини ейтиватат-
ти. Башқа мәһбуслар болса қулақ селип аңлаватати. [26] Туюқсиз қаттиқ йәр тәврәш йүз
бәрди; зинданниң һуллириму тәвринип кәтти вә зинданниң һәммә ишиклири шуан
ечилип, һәр бир мәһбусниң кишәнлириму чүшүп кәтти. [27] Гундипай уйқидин ойғинип,
зинданниң ишиклириниң очуқ турғанлиғини көрүп, мәһбуслар қечип кетипту дәп ой-
лап, қиличини суғуруп елип, өзини өлтүрүвалмақчи болди.

16:14 **«Уларниң ичидә сөсүн рәхт Содиси қилидиған, Тиятира шәһирилик, Худадин қорқидиған Лидя исимлиқ бир аял бар еди»** — «Худадин қорқидиған» дегән турақлиқ ибарә, Лидяниң Йәһудий әмәс, амма Тәврат етиқадида болғанлиғини көрситиду.
16:15 Яр. 19:3; 33:11; Һак. 19:21; Лука 24:29; Ибр. 13:2.
16:16 **«бу қизға пал салғучи бир җин чаплишивалған еди»** — «пал салғучи бир җин» грек тилида «питон роһи». «Питон» йоған илан болуп, грекларниң ривайәтлири бойичә у Дәлфи шәһиридики бутханида туруп, палчилиқ сирлирини башқуратти.
16:16 1Сам. 28:7; Рос. 19:24.
16:17 **«... улар силәргә ниҗатлиқ бир йолини җакалайду!»** — яки «... улар силәргә ниҗатлиқ йолини җакалайду!».
16:18 **«Бу иш Павлусниң қәлбини азаплап,...»** — грек тилида «қәлбини азаплаш» дегән сөз һәм дәрд, бизарлиқ вә хапичилиқни (дегән мәналарни) өз ичигә алиду. **«җин шуан чиқип кәтти»** — яки «җин шу саат ичидә чиқип кәтти».
16:18 Мар. 16:17.
16:19 2Кор. 6:5.
16:20 1Пад. 18:17; Рос. 17:6.
16:22 2Кор. 11:25; 1Тес. 2:2.
16:25 Рос. 4:31.
16:26 Рос. 5:19; 12:7.
16:27 **«Гундипай уйқидин ойғинип, ... мәһбуслар қечип кетипту дәп ойлап, қиличини суғуруп елип, өзини**

28 Лекин Павлус қаттиқ авазда:
— Өзәңгә зәрәр йәткүзмә, һәммимиз бар! — дәп вақириди.
29 Гундипай: Чирақларни кәлтүрүңлар дәп товлап ичкиригә етилип кирип, титри-
гән һалда Павлус билән Силасниң айиғиға жиқилди. 30 Андин уларни ташқириға елип
чиқип:
— Қутқузулушум үчүн немә қилишим керәк? — дәп сориди.
31 Рәб Әйсаға етиқат қилғин, вә шундақ қилсаң, өзәң һәм аиләңдикиләрму қутқузулиду!
— деди улар.
32 Шуниң билән, иккилән униңға вә униң барлиқ аилисидикиләргә Рәбниң сөз-калами-
ни йәткүзди. 33 Кечә шу саатниң өзидила гундипай уларни башлап чиқип, ярилирини
жуюп тазилиди; андин у дәрһал аилисидикиләр билән чөмүлдүрүшни қобул қилди;
34 иккиләнни өз өйигә башлап келип, уларниң алдиға дәстихан салди. У пүткүл аилиси-
дикиләр билән Худаға етиқат қилғанлиқтин зор шатланди.
35 Әтиси әтигәндә, сорақчи әмәлдарлар ясавулларни зинданға әвәтип:
— У иккиләнни қоюветиңлар! — дәп буйруди.
36 Гундипай Павлусқа бу сөзни йәткүзүп:
— Сорақчи әмәлдарлар иккиңларни қоюветиш ярлиғини чүшәрди. Силәр әнди зиндан-
дин чиқип, теч-аман йолуңларға чиқиңлар, — деди.
37 Бирақ Павлус ясавулларға:
— Биз Рим пухралири болсақму, әмәлдарлар бизни сорақ қилмайла халайиқниң алдида
калтәк билән думбалап, зинданға ташлиди. Әнди улар һазир бизни йошурунчә қоғлимақ-
чиму? Яқ, бундақ қилса болмайду! Әмәлдарлар өзлири келип бизни чиқарсун! — деди.
38 Ясавуллар бу сөзләрни сорақчи әмәлдарларға йәткүзди. Улар иккиләнниң Рим пухра-
си екәнлигини аңлап қорқуп кәтти; 39 уларниң көңлини елишқа зинданға берип, уларни
зиндандин елип чиққандин кейин, шәһәрдин чиқип кетишни қайта-қайта өтүнди.
40 Иккилән зиндандин чиқиши билән Лидяниң өйигә барди; андин у йәрдә қериндашли-
ри билән көрүшүп, уларни риғбәтләндүргәндин кейин, йолға чиқип кәтти.

Тесалоника шәһиридики топилаң

17 1 Улар сәпирини давам қилип Амфиполис вә Аполлония шәһәрлиридин өтүп,
Тесалоника шәһиригә кәлди. У йәрдә Йәһудийларниң синагоги бар еди. 2 Павлус
адити бойичә уларниң арисиға кирип, уда үч шабат күни у йәрдә жәм болғанлар билән
муқәддәс язмиларни шәрһләп муназирилишип, 3 уларға Мәсиһниң азап-оқубәтләр
тартқандин кейин өлүмдин тирилиши муқәррәр дәп чүшәндүрди һәм испатлиди вә: —

өлтүрүвалмақчи болди» — Рим империйәсиниң қануни бойичә мәһбусларни қачуруп қойған әскәрләр яки гундипайлар өлүмгә мәһкүм қилинатти.

16:30 Луқа 3:10; Рос. 2:37; 9:6.

16:31 **«Рәб Әйсаға етиқат қилғин, вә шундақ қилсаң, өзәң һәм аиләңдикиләрму қутқузулиду!»** — гундипайниң «Қутқузулушум үчүн немә қилишим керәк?» дегән соални қоюшида, у бәлким «қутқузулуш»ниң немә екәнлигини анчә чүшәнигән болуши мүмкин. Униң көздә тутқини роһий җәһәттин әмәс, бәлки өз вә аилисидикиләрниң өлүм җазасидин қутулуши еди.

16:31 Юһ. 3:16,36; 6:47; 1Юһа. 5:10.

16:34 Луқа 5:29; 19:6.

16:37 **«Биз Рим пухралири болсақму, әмәлдарлар бизни сорақ қилмайла халайиқниң алдида калтәк билән думбалап, зинданға ташлиди»** — римлиқ пухраларға ундақ муамилә қилишниң һәр бир басқучи Рим қануниға хилап еди.

16:39 Мат. 8:34.

17:1 **«Тесалоника шәһири»** — «Тесалоника» һазирқи Салоника шәһири. **«Улар ... Тесалоника шәһиригә кәлди»** — мошу бабта «биз» әмәс, бәлки «улар» дейилгәчкә, Луқани Павлуслардин бир мәзгил айрилған, дәп қараймиз.

Мән силәргә җакалиған мошу Әйса дәл Мәсиһниң Өзи шу! — деди.
[4] Йәһудийларниң ичидин бәзиләр қайил болуп ишинип, Павлус билән Силасқа қошул-
ди; шундақла Худадин қорқидиған Грекләрдин зор бир топ адәмләр вә аз болмиған
жуқури тәбиқидики грек аялларму шундақ ишәнди. [5] Бирақ Йәһудийлар буниңға һәсәт
қилип, бир нәччә қәбиһ адәмләрни жиғип, бир топ кишиләрни топлап, шәһәрни астин-
үстүн қиливәтти. Йәһудийлар Павлус билән Силасни шәһәр хәлиқ кеңәшмисигә тапшу-
руп бериш үчүн уларни тутуш мәхситидә Ясон исимлиқ бирисиниң өйигә бастуруп бар-
ди. [6] Лекин улар иккиләнни тапалмай улар Ясон вә башқа бир нәччә қериндашни шәһәр
әмәлдарлириниң алдиға тартип апирип:
— Җаһанни астин-үстүн қиливәткән әшу адәмләр мошу йәргиму йетип кәлди; [7] Ясон
уларни өйидә қобул қилди. Улар Әйса исимлиқ башқа бир падиша бар дәп җакалап, Қәй-
сәрниң пәрманлириға қарши чиқиватиду! — дәп чуқан селишти.
[8] Улар бу сөзләр билән халайиқни вә шәһәр әмәлдарлирини дәккә-дүккигә селип қой-
ди. [9] Әмәлдарлар Ясон вә башқа тутуп келингәнләрдин капаләт пули алғандин кейин,
уларни қоюветти.

Берия шәһиридә

[10] Қериндашлар кечикмәй Павлус билән Силасни шу күни кечидә Берия шәһиригә
әвәтивәтти. Улар у йәргә йетип барғанда, Йәһудийларниң синагогиға кирди. [11] У йәрди-
ки синагогдикиләр Тесалоникадикиләргә қариғанда есил хисләтлик болуп, сөз-калам-
ни қизиқип аңлиди вә уларниң ейтқанлириниң тоғра яки хаталиғини еницалап билиш
үчүн, һәркүни муқәддәс язмиларни қетирқинип изләнди. [12] Нәтиҗидә, улардин нурғун
Йәһудийлар, есилзадә грек аяллардин бир қисми вә шундақла хелә көп грек әрләр
етиқат қилди. [13] Лекин Тесалоникадики Йәһудийлар Худаниң сөз-каламиниң Павлус
арқилиқ Бериядиму җакалиниватқинини аңлап, у йәргиму берип топилаң көтәрмәкчи
болуп, аммини қутратти. [14] Шуниң билән қериндашлар Павлусни дәрһал деңиз бойиға
әвәтивәтти. Силас билән Тимотий болса Берияда қалди. [15] Павлусни узитип маңғанлар
уни Афина шәһиригичә елип барди. Андин улар Павлусниң:
— «Силәр Силас билән Тимотийға мүмкинқәдәр мениң йенимға тезрақ кәлсун дәп йәт-
күзүп қоюңлар» дегән тапшуруғини елип, Берияға қайтип кәлди.

Афина шәһиридә

[16] Павлус Афина шәһиридә Силас билән Тимотийни күтүп турғанда, пүткүл шәһәрди-
киләрниң бутпәрәсликкә берилип кәткәнлигини көрүп, роһи қаттиқ азапланди. [17] Шуңа у
синагогда Йәһудийлар вә Худадин қорқидиғанлар билән һәм шуниңдәк һәркүни базарда

17:3 Зәб. 15:10; 21:7, 22; Мат. 16:21; Луқа 24:46.
17:4 **«... шундақла Худадин қорқидиған Грекләрдин зор бир топ адәмләр вә аз болмиған жуқури тәбиқидики грек аялларму шундақ ишәнди»** — «Худадин қорқидиған Грекләр» дегән турақлиқ ибарә, Тәврат етиқадида болған Грекләрни көрситиду.
17:4 Рос. 28:24.
17:6 Рос. 16:20.
17:7 Луқа 23:2; Юһ. 19:12.
17:10 **«Қериндашлар кечикмәй Павлус билән Силасни шу күни кечидә Берия шәһиригә әвәтивәтти»** — «шу күни кечидә» яки «шу күни кәч кириш биләнла».
17:10 Рос. 9:25.
17:11 Йәш. 34:16; Луқа 16:29; Юһ. 5:39.
17:12 **«шундақла хелә көп грек әрләр етиқат қилди»** — грек тилида «шундақла аз болмиған грек әрләр етиқат қилди».
17:13 1Тес. 2:14.
17:15 Рос. 18:5.

учриғанла кишиләр билән муназирилишәтти. [18] «Епикурлар» вә «Стоиклар» дәп аталған бәзи пәйласопларму униң билән муназирилишишкә башлиди. Улардин бәзиләр:
— Бу биләрмән почи немә дәп җөйлүватиду? — дейишти.
Йәнә бәзиләр Павлусниң Әйса вә адәмләрниң өлүмдин тирилдүрүлидиғанлиғи һәққидики хуш хәвәрни җакалиғанлиғидин:
— У ят илаһларниң тәрғибатчиси охшайду! — дейишти. [19] Шуңа, улар Павлусни елип «Ареопагус» дегән кеңәш мәйданиға апирип:
— Сән тарқитиватқан йеңи тәлимиңниң немә екәнлигини бизму билсәк қандақ? [20] Чүнки сән бәзи ғәйрий ишларни қулиқимизға йәткүзүватисән, биз уларниң мәнаси зади немә екәнлигини билгүмиз бар, — дейишти [21] (әнди Афиналиқлар вә у йәрдә туруватқан чәт әлликләрниң һәммиси вақтини бирәр йеңилиқни йәткүзүш яки аңлаштин башқа ишқа сәрп қилмайтти). [22] Шуңа Павлус Ареопагус мәйданиниң оттурисиға чиқип мундақ деди:
Әй Афина хәлқи! Силәрниң һәр җәһәттин җин-илаһларға чоқунушқа қаттақ берилгәнлигиңларни көрдум. [23] Чүнки һәммә йәрни арилап, силәрниң тавапгаһлириңларни көздин кәчүргинимдә, үстигә «Намәлум бир Худаға аталған» дәп пүтүлгән беғишлимиси бар йәнә бир қурбангаһни көрдүм. Әнди мән силәр тонумай туруп ибадәт қиливатқан шу Худани мана һазир силәргә тонуштуруп җакалай.
[24] Пүткүл аләмни вә униңдики барлиқ мәвҗудатларни яратқан Худа асман-зиминниң Егиси болуп, инсанларниң қоли билән ясалған ибадәтханиларда турмайду, [25] яки бирәр нәрсигә һаҗити чүшкәндәк инсанларниң қоллириниң әҗригә муһтаҗ әмәстур, чүнки У Өзи һәммә җаниварға һаятлиқ, нәпәс, шундақла еһтияҗлиқ болған һәммә нәрсини ата қилиду. [26] У бирла адәмдин инсанийәттики барлиқ милләтләрни барлиққа кәлтүрди, уларни пүтүн йәр йүзигә орунлаштуруп, уларға хас болған пәйт-пәсилләр һәмдә туридиған җайлириниң пасиллирини алдин бәлгүләп бәрди. [27] Буларниң мәхсити «Инсанлар мени издисун, бәлким силаштуруп тапсун» дегәнликтур. Әмәлийәттә, у һеч қайсимиздин жирақ әмәс. [28] Чүнки биз Униңда яшаймиз, һәрикәт қилимиз вә Униңда вуҗудимиз бардур; араңлардики бәзи шаирлар ейтқинидәк: «Биз Униң нәслидурмиз!». [29] Шуңа, Худаниң нәсли болғачқа, биз Тәңри Болғучини алтун-күмүч яки таштин ясалған, һүнәрвәнниң маһарити вә тәсәввури билән оюлған бирәр нәрсигә охшайду, дәп ойлимаслиғимиз керәк.

17:17 **«у синагогда Йәһудийлар вә Худадин қорқидиғанлар билән ... муназирилишәтти»** — «Худадин қорқидиғанлар» Тәврат арқилиқ Худаға етиқат қилған Йәһудий әмәсләрни көрситиду.
17:18 **««Епикурлар» вә «Стоиклар» дәп аталған бәзи пәйласопларму униң билән муназирилишишкә башлиди»** — «Епикурлар»: «ләззәт»ни әң жуқури орунға қоюп, һәртүрлүк «илаһ» вә «ахирәт» дегәнләргә қарши еди. «Стоиклар» болса «пәзиләт»ни әң жуқури орунға қоюп, һәр адәмниң өз әмәллиригә мәсъул болуп, «пәзиләт»кә ләззәт яки азап-оқубәткә қаримай интилиши керәк, дәп тәкитләйтти. **«У ят илаһларниң тәрғибатчиси охшайду!»** — уларниң «ят илаһлар» дегинидә көздә тутқини «Әйса» вә «Тирилиш» еди — улар буларни «икки илаһ» дәп ойлап қалған еди.
17:22 **«Силәрниң һәр җәһәттин җин-илаһларға чоқунушқа қаттақ берилгәнлигиңларни көрдум»** — грек тилида «җин-илаһлар» «җинлар» дегән сөз билән ипадилинәтти. Чүнки көп греклар җинлар билән илаһларниң чоң пәрқи йоқ, җинларниң яхши тәрәплири бар, дәп ишинәтти.
17:24 Яр. 1:1; 2Тар. 6:30; Зәб. 32:6; 123:8; 145:6; Йәш. 66:1; Рос. 7:48; 14:15; Вәһ. 14:7.
17:25 Яр. 2:7.
17:26 **«У бирла адәмдин инсанийәттики барлиқ милләтләрни барлиққа кәлтүрди»** — грек тилида «У бир қандин инсанийәттики барлиқ милләтләрни барлиққа кәлтүрди». ***«Худа...* уларға хас болған пәйт-пәсилләрни.... алдин бәлгүләп бәрди»** — «уларға хас болған пәйт-пәсилләр» мәнаси бәлким «уларниң раваҗ тепиш вә заваллиққа йүзлиниш вақитлири» дегәндәк.
17:26 Қан. 32:8.
17:28 **«араңлардики бәзи шаирлар ейтқинидәк: «Биз Униң нәслидурмиз!»»** — шаир Аратусниң язмилиридин елинған (миладийәдин илгәрки 310-245 жилларда).
17:29 Йәш. 40:18.

[30] Шуңа Худа бурунқи заманлардикиләрниң шундақ ғәпләтлик вақитлирини нәзиридин
сақит қилғини билән, лекин бүгүнки күндә У һәммила йәрдә пүтүн инсанларни гуна-
лириға товва қилишқа әмир қилмақта! [31] Чүнки У Өзи тиклигән инсан арқилиқ пүткүл
дунияни һәққанийлиқ билән сорақ қилидиған бир күнини бәлгүлиди; У уни өлүмдин
тирилдүргәнлиги билән бу ишниң муқәррәр екәнлигигә испат бәргән еди.
[32] Павлусниң «өлгәнләрниң тирилиши» һәққидә ейтқанлирини аңлиғанда бәзиләр уни
мәсқирә қилишқа башлиди. Йәнә бәзиләр:
— Бу иш һәққидә сәндин йәнә аңлайли, — деди.
[33] Буниң билән, Павлус мәйдандин чиқип кәтти. [34] Бирақ бәзиләр униңға қошулуп,
етиқат қилди. Буларниң ичидә «Ареопагус» кеңәшмә һәйәтлиридин бири болған Дийо-
нисиюс вә Дамарис исимлиқ бир аял, шуниңдәк башқа бир қанчә кишиму бар еди.

Коринт шәһиридә

18 [1] Бу ишлардин кейин, Павлус Афина шәһиридин айрилип Коринт шәһиригә
барди. [2] У у йәрдә Понтус өлкисидә туғулған Аквила исимлиқ бир Йәһудий
билән униң аяли Прискиллани учратти. Улар Рим императори Клавдиюсниң барлиқ
Йәһудийлар Рим шәһиридин чиқип кетиши керәк, дегән ярлиғи сәвәплик йеқинда
Италийәдин кәлгән еди. Павлус улар билән тонушуп, [3] улар билән кәсипдаш болғачқа,
биллә туруп ишлиди (чүнки улар чедирчилиқ билән шуғуллинатти). [4] һәр бир
шабат күнидә у Йәһудийларниң синагогиға кирип, Йәһудийлар вә греклар билән
муназирилишип уларни Худаниң сөз-каламиға қайил қилишқа тиришатти.
[5] Бирақ Силас билән Тимотий Македонийәдин кәлгәндин кейин, Павлус сөз-каламни
йәткүзүшкә алдириди, җан көйдүрүп Йәһудийларға: — Әйса — Мәсиһниң Өзидур, дәп
гувалиқ бәрди. [6] Лекин, улар униңға қарши чиқип уни һақарәтлиди. Буниң билән Пав-
лус пешини қеқип, уларға:
— Өз қениңлар өз бешиңларға чүшсун! Мән буниңға җавапкар әмәсмән! Бүгүндин
башлап, мән силәрдин бурулуп ят әлликләргә баримән, — деди.

17:30 Луқа 24:47.
18:2 Рим. 16:3; 1Кор. 16:19; 2Тим. 4:19.
18:3 **«улар билән кәсипдаш болғачқа, биллә туруп ишлиди чүнки улар чедирчилиқ билән шуғуллинатти»** — Павлусниң хәтлиридә, өзи вә һәмраһлириниң җенини бақиш үчүн җамаәтләрниң қолиға қаримай, бәлки өз қоли билән ишлишини пат-пат тилға алиду. Мошу йәрдә униң кәспи чедирчилиқ екәнлиги көрүниду.
18:3 Рос. 20:34; 1Кор. 4:12; 2Кор. 11:9; 12:13; 1Тес. 2:9; 2Тес. 3:8.
18:4 **«һәр бир шабат күнидә у Йәһудийларниң синагогиға кирип, Йәһудийлар вә греклар билән муназирилишип уларни Худаниң сөз-каламиға қайил қилишқа тиришатти»** — «муназирилишип уларни Худаниң сөз-каламиға қайил қилишқа тиришатти» дегән сөзләр грекчидә пәқәт бирла сөз билән ипадилиниду. «Худаниң сөз-каламиға» дегән сөзләрни җүмлини чүшинишкә асан болсун үчүн киргүздуқ.
18:5 **«Бирақ Силас билән Тимотий Македонийәдин кәлгәндин кейин, Павлус сөз-каламни йәткүзүшкә алдириди, җан көйдүрүп Йәһудийларға... гувалиқ бәрди»** — Павлусниң бу роһландурулушиға бәлким үч муһим түрткә бар еди: —
–(1) у Силас вә Тимотийдин Тесалоникадики қериндашлар етиқатта чиң туруватиду, дегән хуш хәвәрни аңлиди («1Тес.» 3:6);
–(2) Македонийәдики җамаәтләр, болупму Филиппи җамаити Худаниң хизмитини илгири сүргүзүш үчүн әвәткән иқтисадий ярдәмни Силас вә Тимотийлар елип кәлгән еди («2Кор.» 1:5; «Фил.» 4:15). Шу ярдәм билән у бәлким пүтүн вақтини хуш хәвәр йәткүзүшкә сәрп қилалайтти.
–(3) у Македонийәдә болған вақитлирида көп зиянкәшликкә учриғачқа, һәм Афина шәһәрдикиләрниң сөз-каламға болған соғлуғини көрүп өзиниң аҗизлиғини көп сезивалди («1Кор.» 2:1-4). Лекин Силас вә Тимотийниң һәмраһлиғидин тәсәлли-риғбәт елип көп роһландурулди.
18:5 Рос. 17:15.
18:6 **«улар униңға қарши чиқип...»** — яки «улар өзлиригә қарши чиқип...». **«буниң билән Павлус пешини қеқип...»** — грек тилида «буниң билән Павлус кийимлирини қеқип...». Павлусниң «пешини қеқиш»и «силәрниң Худаниң сөз-калами билән мунасивитиңлар йоқ» дегән мәнании билдүридиған ишарәт еди. **«Өз қениңлар өз бешиңларға чүшсун»** — бу дегәнлик, силәр Худаниң ниҗатлиқ йолини рәт қилғандин кейин, өз ақивитиңларға өзәңлар җавапкар» дегән мәнада.
18:6 Мат. 10:14; Рос. 13:51.

7 Буниң билән Павлус улардин айрилип, Титиюс Юстус исимлиқ, Худадин қорқидиған
бир кишиниң өйигә берип турди. Униң өйи синагогниң йенида еди. 8 Әнди синагогниң
чоңи Криспус пүтүн аилисидикиләр билән Рәбгә етиқат қилди. Нурғун Коринтлиқлар-
му бу хәвәрни аңлап, етиқат қилип чөмүлдүрүшни қобул қилди.
9 Рәб кечидә Павлусқа бир ғайипанә көрүнүш арқилиқ вәһий йәткүзүп униңға:
— Қорқма, сүкүт қилмай сөзлә, 10 чүнки Мән сән билән биллә. Һеч ким саңа қол селип

Росул Павлусниң хуш хәвәрни җакарлиған 2-сәпири

зәрәр йәткүзмәйду, чүнки Мениң бу шәһәрдә нурғун кишилирим бар, — деди.
11 Шуниң билән Павлус у йәрдә бир жил алтә ай туруп, у йәрдики кишиләр арисида Ху-
даниң сөз-каламини үгәтти.
12-13 Амма Галлийо Ахая өлкисиниң валийси болған вақтида, Йәһудийлар бирлишип
Павлусни тутуп Галлийониң «сорақ тәхти»ниң алдиға апирип, униң үстидин:
Бу адәм кишиләрни қанунға хилап һалда Худаға ибадәт қилишқа қайил қиливатиду! —
дәп шикайәт қилди.
14 Павлус ағзини ачай дәп турушиға, валий Галлийо Йәһудийларға:
— Дәрвәқә, и Йәһудийлар, бу шикайитиңлар бирәр наһәқлиқ яки еғир җинайәт тоғриси-
да болған болса, сәвирчанлиқ билән силәргә қулақ салсам орунлуқ болатти. 15 Бирақ бу

18:7 **«Титиюс Юстус исимлиқ, Худадин қорқидиған бир киши»** — «Худадин қорқидиған» дегән ибарә тоғрилиқ 13:26дики изаһатни көрүң.
18:8 **«Нурғун Коринтлиқларму бу хәвәрни аңлап, етиқат қилип чөмүлдүрүшни қобул қилди»** — «бу хәвәр»: (1) синагогниң чоңиниң етиқат қилғанлиғи яки (2) Павлусниң ейтқан сөзлирини көрситиду. Бизниңчә биринчи чүшәнчә тоғридур.
18:8 1Кор. 1:14.
18:9 Рос. 23:11.
18:12-13 **«Ахая өлкиси»** — Гретсийәниң муһим җайлирини өз ичигә алатти. Галлийо шу өлкиниң валийси болған вақти миладийәдин кейинки 51-52-жиллар еди.

иш пәқәт бәзи нам-исимлар, сөзләр вә өзәңларниң Тәврат қануниңлар үстидә талаш-тар-
тишларға четишлиқ екән, уни өзәңлар бир тәрәп қилиңлар! Мән бундақ ишларға сорақ-
чи болмаймән! — деди.[16] Шуниң билән у уларни сорақ тәхти алдидин һайдап чиқарди.
[17] Халайиқ синагогниң чоңи Состенисни тутувелип, сорақ тәхтиниң алдида қаттиқ урғи-
ли турди. Бирақ валий Галлийо бу ишларниң һеч қайсисиға қилчә писәнт қилмиди.

Павлусниң Антакя шәһиригә қайтип келиши

[18] Павлус Коринт шәһиридә йәнә көп күнләрни өткүзгәндин кейин, қериндашлар билән
хошлишип, Прискилла вә Аквилаларниң һәмраһлиғида кемигә олтирип, Сурийәгә қарап
кәтти. Йолға чиқиштин илгири у Кәнқрия шәһиридә Худаға ичкән бир қәсимидин чач-
лирини чүшириватқан еди.[19] Улар Әфәсус шәһиригә барғандин кейин, у Прискилла вә
Аквилани қалдуруп қоюп өзи шу йәрдики синагогқа кирип, Йәһудийлар билән мунази-
риләшти. [20] Улар уни узунрақ турушқа тәләп қиливиди, у қошулмай, [21] «Мән қандақла бол-
мисун келәр һейтни Йерусалимда өткүзимән; андин Худа буйруса, силәрниң йениңларға
йәнә келимән», — дәп улар билән хошлишип, Әфәсустин кемә билән йолға чиқти.
[22] У Қәйсәрийә шәһиридә кемидин чүшүп, Йерусалимға чиқип җамаәт билән һал со-
рашқандин кейин, Антакя шәһиригә чүшүп кәтти. [23] Антакяда бир мәзгил турғандин
кейин, у йәнә йолға чиқип Галатия вә Фригийә жутлирини бир-бирләп арилап, барғанла
йеридә барлиқ мухлисларниң етиқадини қувәтлиди.

Аполлосниң Әфәсус вә Коринт шәһәрлиридә тәлим бериши

[24] Бу арида, Искәндәрийә шәһиридә туғулған Аполлос исимлиқ бир Йәһудий Әфәсус
шәһиригә кәлди. У натиқ адәм болуп, муқәддәс язмилардин хеләла чоңқур савати бар
адәм еди.[25] У Рәбниң йоли тоғрилиқ тәлим алған болуп, отлуқ роһ билән Әйса һәққидә
әйнән сөзләп тәлим берәтти. Бирақ униң хәвири пәқәт Йәһия пәйғәмбәрниң жүргүзгән
чөмүлдүрүши билән чәклинәтти.

18:17 «халайиқ синагогниң чоңи Состенисни тутувелип, сорақ тәхтиниң алдида қаттиқ урғили турди» — Состенисниң Мәсиһкә етиқат қилған вақти намәлум («1Кор.» 1:1ни көрүң). Йәһудийларниң уни ундақ урушиниң сәвәви еник әмәс; у Мәсиһгә етиқат қилғучи болғанлиқтин яки синагогтикиләр өз әрзиниң нәтиҗисиз болуп чиққанлиғидин хапа болуп, синагог рәисидин аччиғини чиқиривалмақчи болса керәк.

18:18 «Кәнқрия шәһири» — Коринтниң порт шәһири болуп Кориниттин йәттә километр жирақққа җайлашқан еди. **«Йолға чиқиштин илгири у Кәнқрия шәһиридә Худаға ичкән бир қәсимидин чачлирини чүшириватқан еди»** — Павлус немишкә қәсәм қилди? Алимларниң пикирлиридин: (1) у Коринт шәһиридә шунчә көп адәмләр хуш хәвәрни қобул қилғанлиғидин болған хошаллиғидин, Худаға алаһидә рәхмәт ейтиш үчүн; (2) йәнә бир қетим Йерусалим вә Йәһудийәдә туруватқан Йәһудий хәлиқни хуш хәвәргә қайил қилишқа тиришип уларға мошу қәсими арқилиқ өзини «Мана мән силәрдәк Худадин қорқидиған адәм» дәп көрситип уларға йеқинлашмақчи болуп қәсәм қилған. Биз иккинчи пикиргә майилмиз.

–Бәзи алимлар қәсәм ичкүчи Аквиладур, дәп қарайду.

18:18 Чөл. 6:18; Рос. 21:23.

18:21 «мән қандақла болмисун келәр һейтни Йерусалимда өткүзимән» — бәзи кона көчүрмиләрдә бу сөзләр тепилмай, пәқәт ««Худа буйруса, мән силәрниң йениңларға йәнә келимән», — дәп улар билән хошлишип, Әфәсустин кемә билән йолға чиқти» дейилиду.

18:21 1Кор. 4:19; Ибр. 6:3; Яқ. 4:15.

18:22 «У Йерусалимға чиқип җамаәт билән һал сорашқандин кейин...» — Инҗилда «Йерусалимға бериш» грек тилида дайим дегидәк пәқәт «Йерусалимға чиқиш» дәйтти. Йәһудий хәлқи үчүн Йерусалимға бериш «чиқиш», униңдин кетиш «чүшүш» билән билдүрүләтти. Павлус қәсимини ада қилип чиқиш үчүнму Йерусалимға берип келиши керәк.

18:24 «У ... муқәддәс язмилардин хеләла чоңқур савати бар адәм еди» — грек тилида «У ... муқәддәс язмиларда күчлүк бир адәм еди».

18:24 1Кор. 1:12.

18:25 «униң хәвири пәқәт Йәһия пәйғәмбәрниң жүргүзгән чөмүлдүрүши билән чәклинәтти» — демәк, Аполлосниң тәлими бәлким Йәһия пәйғәмбәрниң «Худаниң падишалиғи йеқинлашти», «Муқәддәс Роһқа чөмүлдүргүчи, йәни Қутқазғучи-Мәсиһ мениң кәйнимдин келиду» деган сөзлиридин, шундақла «Мәсиһ Насарәтлик Әйса екән», деган мәлуматлардин тәркиб тапқан болса керәк. У Әйса Мәсиһниң өлгини, тирилгәнлиги, шундақла униң Муқәддәс

[26] У синагогда жүрәклик сөзләшкә башлиди. Уни аңлиған Прискилла билән Аквила уни
өйигә елип берип, униңға Худаниң йолини техиму тәпсилий чүшәндүрди. [27] Кейин,
Аполлос Ахая өлкисигә бармақчи болғанда, Әфәсуслуқ қериндашлар Ахаядики мух-
лисларға хәт йезип, улардин Аполлосни қарши елишни бәкму тәләп қилди. У шу йәр-
гә берип, Худаниң меһри-шәпқити арқилиқ етиқат қилғанларға қошулуп, уларға зор
ярдәмдә болди. [28] Чүнки у хәлиқ-аләм алдида Йәһудийлар билән муназирилишип,
уларға күчлүк рәддийә берип, муқәддәс язмиларни шәрһлиши билән Мәсиһниң Әйса
екәнлигини испатлап бәрди.

Павлус Әфәсус шәһиридә

19 [1] Аполлос Коринт шәһиридики вақтида, Павлус сәпәр қилип, ички қуруқлуқ
арқилиқ Әфәсус шәһиригә кәлди. У йәрдә бәзи мухлислар билән учришип,
[2] улардин:
— Силәр етиқат қилғиниңларда, Муқәддәс Роһ силәргә ата қилинғанму? — дәп сориди.
— Яқ, биз һәтта Муқәддәс Роһ бар дегәнни зади аңлимаптикәнмиз, — дәп җавап бәрди
улар.
[3] Павлус йәнә:
— Ундақта, силәр қандақ чөмүлдүрүлүштә чөмүлдүрүлгәнсиләр? — дәп сориди.
— Биз Йәһия пәйғәмбәр йәткүзгән чөмүлдүрүлүшни қобул қилдуқ, — деди улар.
[4] Павлус: — Йәһия пәйғәмбәр хәлиққә йәткүзгән чөмүлдүлүрүш болса гуналарға товва
қилишни билдүридиған чөмүлдүрүлүш болуп, уларға өзидин кейин кәлгүчигә, йәни
Әйсаға етиқат қилиш керәклигини тапилиған еди, — деди.
[5] Улар буни аңлап, Рәб Әйсаниң намида чөмүлдүрүлүшни қобул қилди. [6] Павлус қолини
уларниң үстигә тәккүзүп туруши билән, Муқәддәс Роһ уларға чүшти. Буниң билән улар
намәлум тилларда сөзләшкә һәм пәйғәмбәрләрчә вәһий-бешарәтләрни йәткүзүшкә
башлиди.

Роһни ата қилиши билән йеңи дәвир башлиғанлиғи тоғрилиқ хәвәрсиз қалған еди. 19:1-7 вә изаһатларни көрүң.
18:26 «Прискилла билән Аквила уни өйигә елип берип,...» — яки «Прискилла билән Аквила уни айрим елип,...».
18:27 «Кейин, Аполлос Ахая өлкисигә бармақчи болғанда, Әфәсуслуқ қериндашлар Ахаядики мухлисларға хәт йезип, улардин Аполлосни қарши елишни бәкму тәләп қилди» — башқа бир хил тәрҗимиси: — «Кейин, Аполлосни риғбәтләндүрүп, Ахайидики мухлисларға хәт йезип, улардин Аполлосни қарши елишни тәләп қилди».
18:27 1Кор. 3:6.
19:1 «ички қуруқлуқ арқилиқ Әфәсус шәһиригә кәлди» — яки «егизликләр арқилиқ Әфәсус шәһиригә кәлди».
19:1 1Кор. 1:12
19:2 «Муқәддәс Роһ силәргә ата қилинғанму?» — грек тилида: «Муқәддәс Роһни қобул қилдиңларму?». **«Яқ, биз һәтта Муқәддәс Роһ бар дегәнни зади аңлимаптикәнмиз»** — мошу җавапниң мәнаси бәлким «Муқәддәс Роһниң ата қилинғини яки Муқәддәс Роһниң инсанларға кәлгинини аңлимаптикәнмиз» дегәндәк болса керәк.
19:3 «Ундақта, силәр қандақ чөмүлдүрүлүштә чөмүлдүрүлгәнсиләр?» — яки «Ундақта, силәр немә дәп чүмүлдүрүлгәнсиләр?».
–Еникки, шу кишиләр Әйса Мәсиһниң намиға чүмүлдүрүлгән болса, ундақта уларни чүмүлдүргүзчи етиқатчи уларға «Худа Мәсиһкә етиқат қилғучиларниң һәммисигә Муқәддәс Роһини соғат қилип ата қилиду» дәп чүшәндүргән болуши керәк еди. Чүнки Мәсиһдә болған хуш хәвәр дәл шуки: (1) Мәсиһниң қурбанлиғи билән етиқатчи инсанларниң гуналири кәчүрүм қилиниду; (2) Мәсиһниң қурбанлиғи билән Худа етиқатчи инсанларға йеңи бир һаят ата қилиду; мошу һаят Муқәддәс Роһниң инсанниң қәлбидә макан қилиши билән башлиниду. Расул Петрусниң сөзлиригә қараң (2:38-39), «1Пет.» 3:21 вә бу айәт тоғрисида «қошумчә сөз»имиздики изаһатларни көрүң. **«Биз Йәһия пәйғәмбәр йәткүзгән чөмүлдүрүлүшни қобул қилдуқ»** — уларниң җававиға қариғанда, улар мәрһум Йәһия пәйғәмбәрниң мухлислири еди; мумкинчилиги барки, улар Йәһия пәйғәмбәрниң товва қилиши вә суға чөмүлдүрүлүш тоғрилиқ тәлимлирини Аполлостин аңлиған еди.
19:4 Мат. 3:11; Мар. 1:4; Луқа 3:16; Юһ. 1:26; Рос. 1:5; 11:16.
19:6 «...Муқәддәс Роһ уларға чүшти. Буниң билән улар намәлум тилларда сөзләшкә һәм пәйғәмбәрләрчә вәһий-бешарәтләрни йәткүзүшкә башлиди» — Муқәддәс Роһниң уларға ата қилған «намәлум (карамәт) тилларда сөзләш» илтипати билән кишиләр өз сөзлирини чүшәнмигән һалда Худаға мәдһийә оқуп, униң сирлирини җакалайду («1Кор.» 14:2ни көрүң).
19:6 Рос. 8:17; 11:15.

[7] Улар тәхминән он икки әркәк киши еди.
[8] Павлус үч ай давамида Әфәсус шәһиридики синагогқа кирип, жүрәклик билән сөз қилип, улар билән Худаниң падишалиғидики ишлар тоғрисида муназирилишип қайил қилишқа тиришти.[9] Лекин бәзилири жаһиллиқ қилип ишинишни рәт қилип, халайиқ алдида Рәбниң йолиға һақарәт кәлтүргәндә, Павлус улардин чиқип, мухлисларниму айрип чиқти. У һәркүни Тираннус исимлиқ адәмниң лексийиханисида муназирә-музакирә өткүзди.[10] Бу иш икки жил давамлашти. Нәтижидә, Асия өлкисидики пүтүн хәлиқ, Йәһудийлар болсун, Грекләр болсун һәммәйлән Рәбниң сөз-каламини аңлиди.

Скеваниң оғуллири

[11] Худа Павлусниң қоллири арқилиқ карамәт мөҗизиләрни яратти.[12] Кишиләр һәтта қол яғлиқ вә пәртуқларни Павлусниң тенигә тәккүзүп, андин кесәлләрниң йениға апирип, уларниң үстигә япатти. Нәтижидә, кесәлләр сақийип, яман роһлар улардин чиқип кетәтти.
[13] Лекин шу әтрапта жүридиған, «җинкәш» Йәһудийларин бәзилириму Рәб Әйсаниң намини ишлитип баққуси келип, җин чаплашқанлар үстидә туруп җинларға: «Павлус җакалаватқан Әйсаниң намидин саңа қаттиқ буйруқ беримән!» дәйдиған болди.[14] Бу ишни қилидиғанларниң арисида Скева исимлиқ бир Йәһудий баш каһинниң йәттә оғлиму бар еди.[15] Лекин улар қоғливәтмәкчи болған яман Роһ уларға җававән:
— Әйсани тонуймән, Павлустин хәвирим бар, бирақ өзәңлар ким болисиләр?! — девиди,
[16] яман Роһ чаплишивалған киши уларға етилип чиқип, уларни уруп шама қилип, уларниң үстидин ғалип кәлди. Улар яланач вә яриланған һалда өйдин қечип чиқип кәтти.
[17] Бу иш Әфәсус шәһиридә туруватқан барлиқ Йәһудийлар вә Грекләргиму мәлум болуп, қорқунуч һәммисини басти вә Рәб Әйсаниң нами улуқланди.[18] Нәтижидә, нурғун етиқатчилар бурунқи қилғанлирини иқрар қилип, алдиға чиқти.[19] Сеһиргәрлик қилғанлардин нурғун адәмләр өзлириниң сеһиргәрлик китап-палнамилирини әкелип бир йәргә догилап, көпчиликниң алдида көйдүрүшти. Бу китапларниң қиммити җәмий әллик миң күмүч тәңгигә йетәтти.[20] Шундақ қилип, Рәбниң сөз-калами күчгә егә болуп, бәрқ уруп үстүнлүккә өтти.

Әфәсус шәһиридә топилаң көтирилиду

[21] Бу ишлар йүз бәргәндин кейин, Павлус көңлидә, Македонийә вә Ахая өлкисидин өтүп Йерусалимға беришқа нийәт бағлиди. У: — У йәргә барғандин кейин, Рим шәһирини көрүп келишим керәк, — деди.

19:9 **«халайиқ алдида Рәбниң йолиға һақарәт кәлтүргәндә...»** — мошу йәрдә «Рәбниң йоли» грек тилида пәқәт «йол» дегән сөз билән ипадилиниду (чүнки етиқатниң нәзиридә пәқәт бир йолла бардур. 9:2ниму көрүң). **«Тираннус исимлиқ адәмниң лексийиханисида муназирә-музакирә өткүзди»** — «лексийихана» яки «мәктәп»: Бу бәлким пәлсәпә үгитидиған бир мәктәп болса керәк. «Муназирә-музакирә өткүзүш» — бәлким ишәнмигәнләр билән муназирә қилиш (10-айәтни көрүң) вә ишәнгәнләргә көпрәк тәлим бериш.
19:9 2Тим. 1:15.
19:10 **«Йәһудийлар болсун, Грекләр болсун...»** — демәк, «Йәһудийлар болсун, Йәһудий әмәсләр болсун...».
19:11 Мар. 16:20; Рос. 14:3.
19:13 **««җинкәш» Йәһудийлар»** — мәхсус аталмиш «җин һайдаш кәспи» арқилиқ пул тапидиғанлар. **«Әйсаниң намидин саңа қаттиқ буйруқ беримән!»** — грек тилида: «... Әйсаниң намидин саңа қәсәм астида буйруймән!».
19:14 **«Бу ишни қилидиғанларниң арисида Скева исимлиқ бир Йәһудий баш каһинниң йәттә оғлиму бар еди»** — яки «Бу ишни қилғучилар Скева исимлиқ бир Йәһудий баш каһинниң йәттә оғли еди».
19:18 Мат. 3:6.
19:19 **«җәмий әллик миң күмүч тәңгә»** — бир тәңгигә бир қой келәтти. Шуңа һазирқи бойичә җәмий икки йерим миллион долларға баравәр еди (2006).
19:20 Йәш. 55:11.
19:21 **«Павлус көңлидә... нийәт бағлиди»** — грек тилида «Павлус роһта... нийәт бағлиди».
19:21 Рим. 15:25; Гал. 2:1.

[22] Шуниң билән, у өзигә ярдәмдә болуватқанлардин Тимотий билән Ерастус иккиләнни
Македонийәгә әвәтиветип, өзи йәнә бир мәзгил Асия өлкисидә турди.
[23] Дәл шу чағда, Әфәсус шәһиридә Рәбниң йоли тоғрилиқ еғир малимачилиқ көтирил-
ди. [24] Аял илаһ Артемисни сүрәтләп күмүч тәкчә-һәйкәлләрни ясиғучи Димитрий
исимлиқ бир зәргәр бар еди. Униң бу иши һүнәрвәнләргә көп пайда тапқузатти. [25] Ди-
митрий һүнәрвәнләрни вә шуниңға охшаш ишлар билән шуғуллиниватқан башқа усти-
ларни жиғип, уларға:
— Бурадәрләр, бизниң гүллинишимизниң бу иш билән бағлиқ екәнлигини билисиләр;
[26] һазир һелиқи Павлусниң немә ишларни қилип жүргәнлигини аңлиған һәм көргән
болушуңлар керәк. У: «Қол билән ясивалған нәрсиләр илаһлар әмәс» дейиш билән,
пәқәт Әфәсуста әмәс, бәлки пүткүл Асия өлкисидә дегидәк нурғунлиған кишиләрни
қайил қилип, аздуруп бураватиду. [27] Әнди һазир бизниң бу содимизға бәтнам чаплаш
хәвпи болупла қалмай, бәлки бүйүк аял илаһ Артемисниң бутханисиму әрзимәс дәп
қарилип, һәтта Асия өлкиси вә пүткүл жаһан ибадәт қилидиған бу аял илаһимизниң
шан-шәривиму йоқилиш хәвпигә дуч келиватиду! — деди.
[28] Бу сөзләрни аңлиған көпчилик ғәзәпкә чөмүп, қайта-қайта:
— Әфәсуслуқларниң Артемисимиз бүйүктур! — дәп чуқан көтиришкә башлиди.
[29] Буниң билән пүткүл шәһәр малиматаң болуп кәтти. Халайиқ Павлусниң сәпәрдашли-
ридин Македонийәлик Гаюс вә Аристархусларни тутуп сөрәп, серк мәйданиға тәңла
йопурулуп маңди. [30] Павлус халайиқ арисиға кирмәкчи болған еди, лекин мухлислар
униң киришигә йол қоймиди. [31] Һәтта Павлусниң достлири болған өлкә әмәлдарлири-
дин безилириму униңға хәвәр йәткүзүп, уни серк мәйданиға беришқа тәвәккүл қилмас-
лиққа җекилиди.
[32] Әнди бәзиләр буни дәп вақириса, бәзиләр уни дәп вақиришип, пүтүн сорун вараң-чу-
руңға толди; кишиләрниң көпинчиси өзлириниң немигә жиғилғанлиғиниму билмәйт-
ти. [33] Йәһудийлар Искәндәр исимлиқ адәмни алдиға иштирип чиқиривиди, көпчилик
уни алдиға турғузди. Искәндәр көпчиликкә қол ишарити қилип, Йәһудийларни ақ-
лимақчи болди. [34] Бирақ көпчилик униң Йәһудий екәнлигини билип қелип, һәммиси
тәңла:
— Әфәсуслуқларниң Артемисимиз бүйүктур! — дәп икки саатчә чуқан көтирип турушти.
[35] Ахирда, шәһәрниң баш мирзиси халайиқни тинчландуруп мундақ деди:
— Әй Әфәсуслуқлар! Биз Әфәсуслуқларниң шәһириниң бүйүк Артемисниң бутханиси-

---

19:22 **«у өзигә ярдәмдә болуватқанлардин Тимотий билән Ерастус иккиләнни Македонийәгә әвәтиветип...»** — Павлусниң шуниң мәхсити уларниң бәлким өзини күтүш үчүн вә бәлким өзиниң беришиға тәйярлиқ қилиш үчүн еди (20:1-3ни көрүң).
19:23 **«Дәл шу чағда, Әфәсус шәһиридә Рәбниң йоли тоғрилиқ еғир малимачилиқ көтирилди»** — «Рәбниң йоли» грек тилида пәқәт «йол» дейилиду.
19:23 2Кор. 1:8.
19:24 Рос. 16:16.
19:26 Зәб. 113:12; Йәр. 10:3.
19:27 **«пүткүл жаһан ибадәт қилидиған бу аял илаһимизниң шан-шәривиму йоқилиш хәвпигә дуч келиватиду!»** — Димитрийниң «аял илаһимизниң шан-шәриви» дегән сөзи бәлким Артемисниң һәйвәтлик бутханисиниму көрсәтмәкчи болуши мүмкин.
19:29 **«Халайиқ ... Гаюс вә Аристархусларни тутуп сөрәп, серк мәйданиға тәңла йопурулуп маңди»** — Артемисниң «бүйүк бутханиси» йоқап кәтти, амма бу серк мәйдани бүгүнгә қәдәр мәвҗут, униңға 25000 киши сиғиду.
19:29 Рос. 20:4; 27:2; Кол. 4:10.
19:33 **«көпчилик уни алдиға турғузди»** — бәзи кона көчүрмиләрдә «көпчилик бу иш униңға бағлиқ дәп ойлиди» дейилиду.
19:34 **«Бирақ көпчилик униң Йәһудий екәнлигини билип қелип, һәммиси тәңла: — Әфәсуслуқларниң Артемисимиз бүйүктур! — дәп икки саатчә чуқан көтирип турушти»** — халайиқ Искәндәрни Павлус билән мунасивәтлик адәм, немила болмисун Йәһудий болғачқа, бутпәрәсликкә қарши болса керәк, дегән ойда болған болса керәк.

ниң вә униң асмандин чүшкән сүритиниң қоғдиғучиси екәнлигини билмәйдиған ким
бар! 36 Бу ишларни инкар қилалмиған екән, өзәңларни бесивелишиңлар, башбаштақлиқ
қилмаслиғиңлар керәк. 37 Чүнки силәр бу кишиләрни бу йәргә сораққа тартишқа елип
кәлдиңлар; лекин улар йә бутханиларни булғучилар йә бизниң аял илаһимизға күпүр-
лүк қилғучилардин әмәс. 38 Әгәр Димитрий вә униңға қошулған һүнәрвәнләрниң мәлум
бир кишиниң үстидин шикайити болса, сорақханилар очуқ турмақта вә сорақчи валий-
ларму бар. Улар шу йәрләрдә бир-бири билән дәвалашсун; 39 вә башқа бирәр мәсили-
лириңлар болса, рәсмий сорунда бир тәрәп қилиниши лазим. 40 Биз әнди йәнә бүгүнки
вақиәни топилаң дәп әрз қилиниш хәвпидә туруватимиз; чүнки бу малиманчилиқниң
һеч сәвәви көрситилмигәчкә, һесавиниму берәлмәймиз-дә!
40b Бу сөзләрни қилип болуп, у жиғилған халайиқни тарқитивәтти.

Павлусниң Македонийә вә Юнанға қайта бериши

20 1 Топилаң бесиққандин кейин, Павлус мухлисларни чақирип, уларни
риғбәтләндүрди вә улар билән хошлишип, Македонийәгә қарап кәтти. 2 У
шу әтраптики жутларни арилап, етиқатчиларни нурғун сөз-тәлимләр билән
риғбәтләндүргәндин кейин, Юнанға берип, 3 у йәрдә үч ай турди. Павлус кемигә олтирип
Сурийәгә маңай дәп турғанда, Йәһудийларниң уни өлтүрүш сүйқәсти билинип қелип,
у Македонийә арқилиқ қуруқлуқ билән қайтип кетиш қарариға кәлди. 4 Униңға һәмраһ
болғанлар Бериялиқ Пирруснiң оғли Сопатер, Тесалоникалиқлардин Аристархус билән
Секундус, Дәрбәлик Гаюс, Тимотий вә Асия өлкисидин Тикикус билән Трофимуслар
еди. 5 Улар авал Троас шәһиригә берип, бизниң йетип беришимизни күтүп турди. 6 Биз
болсақ «петир нан һейти» күнлиридин кейин, Филиппи шәһиридин кемигә олтирип,
бәш күндин кейин Троасқа келип, улар билән учраштуқ вә у йәрдә йәттә күн турдуқ.
7 һәптиниң биринчи күни, биз нан уштушқа жәм болғанда, Павлус әтиси кәтмәкчи
болғачқа, жамаәткә сөз қилишқа башлиди; сөзини түн йеримгичә узартти. 8 Биз жәм
болған жуқурики қәвәттики өйдә нурғун қара чирақлар йенип туратти. 9 Әвтикус исим-
лиқ бир жигит деризидә олтарған еди. Павлус сөзләп хелә бир йәргә барғанда, уни үгдәк
бесиватқан еди. Андин у ғәриқ уйқиға кетип, у үчинчи қәвәттин йәргә жиқилип чүшти.
Көпчилик уни йәрдин көтирип қариса, у өлүп болған еди. 10 Павлус пәскә чүшүп, униң
үстигә етилип, қучағлап туруп:
Азапланмаңлар, у тириккән! — деди. 11 Қайтидин өйгә чиқип, нанни уштуп йегән-
дин кейин, Павлус улар билән таң атқичә узун сөзләшти вә у бу йәрдин йолға чиқти.
12 Троастикиләр болса һелиқи жигитни өйигә һаят апирип қойди. Улар буниңдин чәксиз
тәсәлли тапти.

19:35 **«Артемисниң ... асмандин чүшкән сүрити...»** — яки «Артемисниң ... асмандин чүшкән теши...».
20:1 **«Павлус мухлисларни чақирип, уларни риғбәтләндүрди вә улар билән хошлишип...»** — бәзи кона көчүрмиләрдә «Павлус мухлисларни чақирип, уларни қучағлап улар билән хошлишип,...» дегән сөз дейилиду.
20:2 **«Юнан»** — яки «Гретисйә».
20:4 Рос. 19:29; 21:29; 27:2; 1Кор. 1:14; Әф. 6:21; Кол. 4:7,10; 2Тим. 4:12; Тит. 3:12.
20:5 **«Улар авал Троас шәһиригә берип...»** — бәлким кемидә. **«...бизниң йетип беришимизни күтүп турди»** — «биз» Луқаниң йәнә Павлус билән биллә екәнлигини көрситиду.
20:7 **«һәптиниң биринчи күн»** — йәни «йәкшәнбә күни». **«биз нан уштушқа жәм болғанда»** — «нан уштуш»: Әйсаниң өлүмини хатириләш үчүн нан уштулиду («1Кор.» 11:20-34ни көрүң).
20:8 **«Биз жәм болған жуқурики қәвәттики өйдә нурғун қара чирақлар йенип туратти»** — бу чирақларниң ис-түтәклириниң өйни қаплиши билән 9-айәттә тилға елинған Әвтикусниң ухлап қелишиға тәсир йәткүзгән болуши мүмкин.
20:10 1Пад. 17:21; 2Пад. 4:34.
20:12 **«Улар буниңдин чәксиз тәсәлли тапти»** — әйни грек текст«Улар тапқан тәсәлли аз әмәс еди».

Павлусниң Әфәсус ақсақаллири билән хошлишиши

[13] Биз болсақ Павлустин бурун Ассос шәһиригә кемә билән бардуқ. Чүнки Павлус шу
йәргә пиядә барай, силәр мәндин авал йетип берип, у йәрдә мени кемигә еливелиш-
ни күтүңлар, дәп орунлаштурған еди. [14] Ассоста у биз билән учрашқандин кейин биз
уни кемигә елип Митулин шәһиригә кәлдуқ. [15] Андин шу йәрдин чиқип, әтиси Хийос
арилиниң удулиға келип турдуқ. Үчинчи күни Самос арилиға йетип кәлдуқ вә Трогил-
лиум шәһиридә қондуқ; униң әтиси Милетус шәһиригә бардуқ. [16] Чүнки Павлус Асия
өлкисидә көп вақитни өткүзүвәтмәслик үчүн, деңиз сәпиридә Әфәсуста тохтимай өтүп
кетишни қарар қилған еди. Сәвәви, у «орма һейти» күнини мүмкинқәдәр Йерусалимда
өткүзүш үчүн алдирайтти. [17] Әнди Милетус шәһиридин Әфәсусқа адәм әвәтип, җамаәт-
тики ақсақалларни чақирди. [18] Улар кәлгәндин кейин, у уларға мундақ деди:
— Мән Асия өлкисигә аяқ басқан биринчи күндин тартип, силәр билән қандақ өткәнли-
гим һәр бириңларға мәлум. [19] Рәбниң хизмитидә һәр тәрәптә кәмтәр болуп, көз яшли-
рим төкүлгәнлигини, шундақла Йәһудийларниң сүйқәстлири түпәйлидин бешимдин
өткән синақларда чидиғанлиғимни билисиләр, [20] вә йәнә мәйли аммиви сорунларда
болсун яки өй-өйләрдә болсун, силәргә тәлим бәргинимдә, силәргә пайдилиқ болсила
һеч немини айимай җакалап, [21] Йәһудийлар һәм Грекләргиму Худа алдида товва қилиш
вә Рәббимиз Әйса Мәсиһгә етиқат қилиш керәклигигә гувалиқ берип җекилигәнлигим
һәммиңларға мәлум.
[22] Һазир мана, роһта бағланған һалда Йерусалимға кетиватимән. У йәрдә немә ишлар-
ниң бешимға чүшидиғанлиғини уқмаймән; [23] Пәқәт шуни билимәнки, Муқәддәс Роһ
мән барғанла шәһәрләрдә зиндан кишәнлири вә азап-оқубәтләрниң мени күтүп тури-
диғанлиғини алдин ениқ ейтип кәлмәктә. [24] Лекин мән өз мусапәмни тамамлишим, Рәб
Әйсадин тапшурувалған хизмәтни ада қилишим, йәни Худаниң меһри-шәпқити тоғри-
сидики хуш хәвәрниң толуқ гувачиси болушум үчүн, өз һаятимни қилчә айимаймән.
[25] Мән силәр билән арилишип, һәммиңлар арисида жүрүп Худаниң падишалиғини җа-
калидим; әнди мана маңа мәлумки, буниңдин кейин силәрдин һеч ким йүзүмни қайта
көрәлмәйсиләр. [26] Шуниң үчүн, бүгүн силәргә гувалиқ қилип ейтип қояйки, мән һеч би-
риниң қениға қәриздар әмәсмән. [27] Чүнки мән Худаниң толуқ мәхсәт-ирадисини қилчә
елип қалмай силәргә баян қилип йәткүзүштин баш тартмидим. [28] Муқәддәс Роһ силәрни
Худаниң җамаитини беқиш үчүн Униң падиси ичидә йетәкчи қилип тиклигән еди; әнди

20:15 **«үчинчи күни Самос арилиға йетип кәлдуқ вә Трогиллиум шәһиридә қондуқ...»** — бәзи кона көчүрмиләрдә: «Трогиллиум шәһиридә қондуқ» дегән сөз тепилмайду. **«әтиси Хийос арилиниң удулиға келип ... үчинчи күни Самос арилиға йетип кәлдуқ вә Трогиллиум шәһиридә қондуқ; униң әтиси Милетус шәһиригә бардуқ»** — бу сәпәр йоли әтәй Әфәсус шәһиридин өткән еди (16-айәтни көрүң).

20:16 **«орма һейти»** — Тәвратта Йәһудий хәлқигә бекитилгән төртинчи һейт; у һейт «өтүп кетиш һейти»дин әллик күн кейин болғачқа, грек тилида «әлликлик һейт»му дейилиду. Һазирқи календардики вақит бәлким 5-ай еди. «Лав.» 23-бапни көрүң.

20:16 Рос. 21:4,12.

20:21 Мат. 3:2; Мар. 1:15; Лука 24:47.

20:22 **«мана, роһта бағланған һалда Йерусалимға кетиватимән»** — «роһта бағланған һалда» — уни қозғайдиған бу тәсирниң өз роһида яки Муқәддәс Роһта болғанлиғи ениқ әмәс. Павлусниң бу нийити бу ишта тоғра яки тоғра әмәс? 21:4-айәттики хәвәрдин қариғанда, униң шу қәтъий нийити тоғра әмәс, дәп ойлашқа майил болимиз.

20:24 Рос. 21:13; Гал. 1:1; Тит. 1:3.

20:25 **«Мән силәр билән арилишип, һәммиңлар арисида жүрүп Худаниң падишалиғини җакалидим»** — мошу йәрдә «Худаниң падишалиғи» грек тилида пәқәт «падишалиқ» билән ипадилиниду.

20:26 **«Силәргә гувалиқ қилип ейтип қояйки, мән һеч бириниң қениға қәриздар әмәсмән»** — демәк, «араңларда һәр қандақ бир киши хуш хәвәр аңлаш пурсити болмай, қутқузулмиған болса мән буниңға җавапкар әмәсмән» дегәндәк.

өзәңларға һәм Өз Оғлиниң қени билән сетивалған барлиқ падисиға сәгәк болуңлар!
29 Чүнки маңа аянки, мән кәткәндин кейин, чилбөриләр араңларға кирип, падини һеч
айимайду, 30 һәмдә һәтта араңлардинму бәзиләр мухлисларни өзлиригә тартивелиш
үчүн һәқиқәтни бурмилиған түрлүк ишларни сөзләйду. 31 Шуңа, сәгәк болуңлар, мениң
үч жил кечә-күндүз демәй, һәр бириңларға көз яшлирим билән тохтимай несиһәт бе-
рип турғанлиғимни есиңларда тутуңлар.
32 Әнди мән силәрни Худаға вә Униң меһри-шәпқәт йәткүзидиған сөз-каламиға тапшу-
римән. Бу сөз-калам етиқадиңларни қурушқа һәм пак-муқәддәс қилинған барлиқ хәлқи
арисида илтипат қилинидиған мирастин силәрни несип қилишқа қадирдур. 33 Мән һеч
қачан һеч кимдин кийим-кечәк яки алтун-күмүч тама қилип бақмиғанмән. 34 Силәргә
мәлумки, мән икки билигимгә тайинип, өзәмниң вә һәмраһлиримниң һаҗитидин чиқтим.
35 Бундақ қилип һәр бир ишларда мән силәргә мошундақ әҗир-әмгәк арқилиқ аҗиз-һаҗәт-
мәнләргә ярдәм бериш лазимлиғини, шундақла Рәб Әйса өзи ейткән: «Бәрмәк алмақтинму
бәхитликтур» дегинини есиңлардин чиқармаслиғиңлар керәклигини көрсәттим.
36 Бу сөзләрни қилип болуп, у һәммәйлән билән бирликтә тизлинип олтирип дуа қил-
ди. 37 Һәммәйлән қаттиқ жиғлишип кәтти; Павлусниң бойниға есилип қучағлап, қизғин
сөйүшти. 38 Уларни әң азаплиғини Павлусниң, «Буниңдин кейин йүзүмни қайта көрәл-
мәйсиләр» дегән сөзи болди. Кейин, улар уни кемигә чиқирип узитип қойди.

Павлусниң Йерусалимға бериши

21 1 Андин биз улардин аҗрилип чиққандин кейин, кемә билән удул Қос арилиға қарап
йол алдуқ. Әтиси, Родос арилиға, у йәрдин Патара шәһиригә бардуқ. 2 Патарада
Фәникийә райониға баридиған бир кемини тепип, униңға олтирип йолға чиқтуқ. 3 Сипрус
арили көрүнгәндин кейин, уни сол тәрипимиздә қалдуруп өтүп, Сурийәгә қарап меңип,
Тур шәһиридә қуруқлуққа чиқтуқ. Чүнки кемә бу йәрдә жүк чүшәрмәкчи еди. 4 У йәрдә
мухлисларни тепип, уларниң йенида йәттә күн турдуқ. Уларға Муқәддәс Роһниң вәһийиси
келип, улар Павлусқа айиғиң Йерусалимға басмисун, дәп несиһәт қилди. 5 Бирақ биз
у йәрдә туруш вақтимиз тошқанда, сәпиримизни давамлаштурдуқ. Уларниң һәммиси,
җүмлидин хотун-балилири бизни шәһәрниң сиртиғичә узитип чиқти. Һәммимиз деңиз
бойида тизлинип олтирип билләдуа қилдуқ. 6 Қучағлишип хошлашқандин кейин, биз
кемигә чиқтуқ, улар өйлиригә қайтишти.

20:28 **«Худаниң... Өз Оғлиниң қени билән сетивалған барлиқ падиси»** — «Өз Оғлиниң қени билән» грек тилида «Өзиниңкиниң қени билән» дегән сөзләр билән ипадилиниду.
20:28 Әф. 1:7; Кол. 1:14; 1Пет. 1:19; 5:2; Вәһ. 5:9.
20:29 2Пет. 2:1.
20:30 Зәб. 40:10; Мат. 16:21; Рос. 1:17; 1Юһа. 2:19.
20:32 **«Бу сөз-калам етиқадиңларни қурушқа ... қадирдур»** — силәрниң «етиқадиңларни қуруш» грек тилида пәқәт «силәрни қуруш» дегән билән ипадилиниду.
20:33 1Кор. 9:12; 2Кор. 11:9; 12:13.
20:34 Рос. 18:3; 1Кор. 4:12; 1Тес. 2:9; 2Тес. 3:8.
20:36 Рос. 21:5.
21:1 **«Андин биз улардин аҗрилип чиққандин кейин, кемә билән удул Қос арилиға қарап йол алдуқ. Әтиси, Родос арилиға, у йәрдин Патара шәһиригә бардуқ»** — бу айәттики «биз», «алдуқ» вә «бардуқ» дегән сөзләргә қариғанда, Луқа йәнә Павлусқа һәмраһ болди.
21:3 **«уни ,** ***йәни Сипрус арилини*** **сол тәрипимиздә қалдуруп өтүп...»** — демәк, «униң җәнубидин айлинип өтүп...».
21:4 **«Уларға Муқәддәс Роһниң вәһийиси келип, улар Павлусқа айиғиң Йерусалимға басмисун, дәп несиһәт қилди»** — «несиһәт қилди» дегәнниң башқа хил тәрҗимиси: «несиһәт қилатти».
–Муқәддәс Роһ уларға Павлусниң Йерусалимда тартидиған азаплиридин хәвәр бәргән еди. У аллиқачан башқа йәрләрдики мухлислардин мошу хәвәрни аңлиған (20:23). Лекин мошу йәрдә Муқәддәс Роһниң униңға «бармисун» дегән сөзигә қариғанда, униң Йерусалимға бериши Худаниң ирадиси әмәс, дәп ойлашқа майилмиз.
21:4 Рос. 20:23; 21:12.

7 Тур шәһиридин деңиз сәпиримизни давамлаштуруп, ахирида Питолимайс шәһиригә
кәлдуқ. У йәрдики қериндашлар билән көрүшүп, уларниң йенида бир күн турдуқ. 8 Әти-
си, у йәрдин айрилип, Қәйсәрийә шәһиригә кәлдуқ. Биз бурун Йерусалимдики «йәттә
хизмәткар»дин бири болған, хуш хәвәрчи Филипниң өйигә берип қондуқ. 9 Бу кишиниң
техи ятлиқ қилинмиған, бешарәт-вәһийләрни йәткүзидиған төрт қизи бар еди. 10 Биз у
йәрдә бир нәччә күн турғандин кейин, Агабус исимлиқ бир пәйғәмбәр Йәһудийә өлки-
сидин чүшти. 11 Бу киши бизниң алдимизға келип, Павлусниң бәлвеғини қолиға елип,
өзиниң пут-қолини бағлап:
— Муқәддәс Роһ мундақ дәйду: — Йәһудийлар бу бәлвағниң егисини Йерусалимда мо-
шундақ бағлап, ят әлликләрниң қолиға тапшуриду! — деди.
12 Буларни аңлап, һәм биз һәм шу йәрлик кишиләр билән бирликтә Павлустин Йеруса-
лимға бармиғин дәп өтүндуқ. 13 Лекин Павлус җававән:

21:8 **«Биз бурун Йерусалимдики «йәттә хизмәткар»дин бири болған, хуш хәвәрчи Филипниң өйигә берип қондуқ»** — Йерусалимдики «йәттә хизмәткар» — 6-бапни көрүң.
21:8 Рос. 6:5; 8:29.
21:9 Йо. 2:28-29; Рос. 2:17.
21:10 Рос. 11:28.
21:11 **«Йәһудийлар бу бәлвағниң егисини Йерусалимда мошундақ бағлап, ят әлликләрниң қолиға тапшуриду!»** — 21-36-айәтләрни көрүң. Павлус римлиқларниң сориғиға тартилиду. Йәһудийларниң өз адәмлиридин бирини ят әллик кишиләрниң қолиға тапшуруши өзлиригә бәк уятлиқ иш болғачқа, уларниң Павлусқа болған өчмәнлиги наһайити еник туриду.
21:11 Рос. 20:23; 21:33.

Росул Павлусниң хуш хәвәрни җакарлиған 3-сәпири

— Силәр немишкә бунчивала жиғлап, жүригимни езисиләр? Мән Йерусалимда Рәб Әйсаниң нами үчүн тутқун болушла әмәс, шу йәрдә өлүшкиму тәйярмән, — деди.
[14] Биз уни қайил қилалмай, ахирида сүкүт қилип:
— Рәбниң ирадиси ада қилинсун! — дедуқ.
[15] Бу күнләрдин кейин, жүк-тақимизни жиғиштуруп, Йерусалимға чиқип бардуқ. [16] Қәйсәрийәлик мухлислардин бир нәччиси биз билән сәпәрдаш болди; улар Минасон исимлиқ бир кишиниң өйидә қонимиз дәп уни биргә елип маңди; бу киши Сипруслуқ, қери мухлис еди.

Павлусниң Яқуп билән көрүшүши

[17] Йерусалимға йәткәндә қериндашлар бизни хошаллиқ билән қарши алди. [18] Әтиси,
Павлус биз билән биллә Яқупни көргили барди. Яқуп билән ақсақалларниң һәммиси
у йәргә жиғилған еди. [19] Павлус улар билән саламлашқандин кейин, Худаниң өзиниң
хизмити арқилиқ әлләр арисида қилған ишлирини бир-бирләп уларға тәпсилий ейтип
бәрди. [20] Буларни аңлиғанда, улар Худаға мәдһийә оқуди, андин Павлусқа:
— Көрүватисән, и қериндишим, Йәһудийлар ичидә қанчә миңлиған етиқат қилғучилар
бар! Уларниң һәммиси Тәврат қануниға әмәл қилишқа интайин қизғин екән. [21] Улар
сениң тоғраңда: «У әлләрниң арисида яшиған пүтүн Йәһудийларға Муса пәйғәмбәргә
тапшурулғинидин йенишни, йәни балилирини хәтнә қилдурмаслиқни, Йәһудийларниң әнъәнилиригә риайә қилмаслиқни үгитиду» дәп аңлиди. [22] Әнди қандақ қилиш
керәк? Чүнки халайиқ чоқум сениң бу йәргә кәлгәнлигиңни аңлап қалиду. [23] Шуңа бизниң дегинимиздәк қилғин: Аримизда қәсәм ичкән төрт адәм бар. [24] Сән уларни елип,
улар билән бирликтә Тәвраттики тазилиниш қаидисидин өтүп, уларниң қурбанлиқ
чиқимлирини өзәң көтәргин, андин улар чачлирини чүширәләйду. Буниң билән, һәммәйлән сән тоғрилиқ аңлиғанлириниң һәммисиниң раст әмәслигини вә сениң өзәң
Тәвратқа тәртиви бойичә риайә қиливатлиғиңни билип йетиду. [25] Амма әлләрдин
болған етиқатчиларға кәлсәк, биз уларға пәқәтла бутларға аталған нәрсиләрни йемәслик, қанни вә боғуп союлған һайванниң гөшиниму йейиштин вә җинсий бузуқлуқтин
өзлирини сақлаш тоғрилиқ қараримизни өткәнки хәт арқилиқ уқтурдуқ.
[26] Буниң билән, Павлус у кишиләрни елип, әтиси өзи улар билән биллә тазилиниш қаидисини өткүзүшти; андин у ибадәтханиға кирип, каһинларға өзлириниң паклиниш муддитиниң қачан тошудиғанлиғи, йәни һәр қайсиси үчүн қурбанлиқ қилинишниң қайси күни болидиғанлиғини уқтуруп қойди.

21:14 Мат. 6:10; Луқа 11:2; 22:42.
21:16 **«улар Минасон исимлиқ бир кишиниң өйидә қонимиз дәп уни биргә елип маңди; бу киши Сипруслуқ, қери мухлис еди»** — башқа бирхил тәрҗимиси: — «улар бизни (Йерусалимдики) өйидә күтмәкчи болған Минасон исимлиқ бир Сипруслуқни биз билән елип, униң өйигә башлап барди».
21:23 **«Аримизда қәсәм ичкән төрт адәм бар»** — «қәсәм ичкән» Худаниң алдида ичкән; бу Худаниң разилиғини елиш үчүн яки униңға тәшәккүр ейтиш үчүн болған болса керәк. Бундақ қилиши әмәлийәттә «йеңи әһдә»гә мувапиқ әмәс, бәлки «кона әһдә»гә аит иш еди.
21:24 **«тазилиниш қаидисидин өтүп...»** — «тазилиниш» ибраний тилида болса «таһарәт».
–Яқуплар ейтқан шу «Тәврат қануниға әмәл қилишқа интайин қизғин» болған Йәһудий етиқатчилар бәлким Павлусни «Йәһудий әмәсләр»ниң зиминлиридин өтүши билән «напак болди» дәп қариши мүмкин еди.
–«Улар чачлирини чүширәләйду» — Тәврат, «Чөл.» 6:13-20ни көрүң. «Назарийлар» Худа алдида дуасиниң илтиҗа қилиниши үчүн яки тәшәккүр ейтиши үчүн чачлирини узун қоювитәтти. Қәсәмниң мөһлити тошқанда, авал қурбанлиқ сунуп андин чачлирини чүшириветәтти.
21:25 Яр. 9:4; Мис. 20:3; Рос. 15:23; 1Кор. 8:1.
21:26 **«... Павлус у кишиләрни елип, әтиси өзи улар билән биллә тазилиниш қаидисини өткүзүшти; андин у ибадәтханиға кирип, ... һәр қайсиси үчүн қурбанлиқ қилинишниң қайси күни болидиғанлиғини уқтуруп қойди»** — бу иш, йәнә Яқупниң тәшәббус қилғини һәмдә униңға Павлусниң қошулуши, униң бу төрт киши билән «тазилиниш»и вә улар билән биллә қурбанлиқ қилиши тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң.
21:26 Рос. 24:6.

Павлусниң ибадәтханида тутқун қилиниши

[27] Йәттә күнлүк муддәт тошушқа аз қалғанда, Асия өлкисидин кәлгән бәзи Йәһудийлар
Павлусни ибадәтханида көрүп, халайиқни қутритип, униңға қол селип:[28] — Әй Исраил-
лар, ярдәмдә болуңлар! Һәммә йәрдила, һәммә адәмгә хәлқимизгә, Тәврат қануниға вә
ибадәтханиға қарши сөзләрни үгитиватқан адәм дәл шу. Униң үстигә, у йәнә Грекләр-
ни ибадәтханимизға башлап кирип, бу муқәддәс җайни булғиди! — дәп чуқан көтәрди
[29] (уларниң бундақ дейишиниң сәвәви, әслидә улар шәһәрдә Әфәсуслуқ Трофимусниң
Павлус билән биллә болғанлиғини көргән еди вә Павлус уни ибадәтханиға башлап кир-
гән, дәп ойлиған еди).
[30] Шуниң билән, пүтүн шәһәр зил-зилигә кәлди. Халайиқ тәрәп-тәрәптин жүгүрүп келип,
Павлусни тутуп, ибадәтханидин сөрәп елип чиқти. Ибадәтханиниң дәрвазилири дәрһал
тақиветилди. [31] Бу топ адәм Павлусни уруп өлтүрүвәтмәкчи болуп турғанда, пүткүл Йе-
русалимни малиманчилиқ қаплап кәткәнлиги тоғрисидики бир хәвәр у йәрдә турушлуқ
Рим қисминиң миң бешиға йәткүзүлди. [32] Миң беши дәрһал ләшкәр вә бир нәччә йүз
бешини елип, топ-топ адәмләрни бастурушқа жүгүрүп кәлди. Миң беши вә әскәрләрни
көргән халайиқ Павлусни уруштин тохтиди. [33] Миң беши алдиға өтүп, ләшкәрләрни Пав-
лусни тутуп икки зәнҗир билән бағлашқа буйруди. Андин у:
— Бу адәм ким? У немә гуна қилди? — дәп сориди.
[34] Лекин топилаңчиларниң ичидә бәзиләр уни десә, бәзиләр буни дейишип вақиришат-
ти. Малиманчилиқ түпәйлидин миң беши һәқиқий әһвални ениқлашқа амалсиз келип,
ахир Павлусни қәләгә елип кетишни буйруди. [35] Лекин Павлус қәләниң пәләмпийигә
кәлгәндә, топилаңчилар техиму зораванлишип кәткәчкә, ләшкәрләр уни көтиришкә
мәҗбур болди. [36] Чүнки уларниң кәйнидин топ-топ адәмләр әгишип меңип:
— У йоқитилсун! — дәп вақиришатти.

Павлусниң гувалиқ берип ақлиниши

[37] Кәләгә әкирилишигә аз қалғанда, Павлус миң бешиға:
— Сизгә бир еғиз сөз қилсам боламдикин? — дәп сориди.
Миң беши: — Грекчә биләмсән? [38] Ундақта, илгири исиян көтирип, «хәнҗәрчи қатил-
лар»дин төрт миң адәмни башлап чөлгә қечип кәткән һелиқи Мисирлиқ әмәсмусән?
— дәп сориди.
[39] Лекин Павлус: — Мән Йәһудий, Киликийә өлкисидики улуқ шәһәр Тарсусниң пухра-
симән. Халайиққа бир нәччә еғиз сөз қилишимға иҗазәт қилишиңизни өтүнимән, —
деди.
[40] Миң беши иҗазәт беривиди, Павлус пәләмпәйдә туруп, халайиққа қол ишарити қил-
ди. Қаттиқ җим-җитлиқ басқанда, у ибраний тилида сөзләшкә башлап: —

21:29 **«... әслидә улар шәһәрдә Әфәсуслуқ Трофимусниң Павлус билән биллә болғанлиғини көргән еди»** — Әфәсуслуқ Трофимус Йәһудий әмәс, грек еди, әлвәттә.
21:29 Рос. 20:4; 2Тим. 4:20.
21:30 **«Халайиқ тәрәп-тәрәптин жүгүрүп келип, Павлусни тутуп, ибадәтханидин сөрәп елип чиқти. Ибадәтханиниң дәрвазилири дәрһал тақиветилди»** — мәхсити шүбһисизки, ибадәтханиниң өзидә қалаймиқанчилиқ чиқмисун үчүн еди.
21:31 **«ләшкәр қисминиң миң беши»** — грек тилида «хилиарқ»; әмәлийәттә 600 әскәрни башқуратти.
21:33 Рос. 21:11.
21:36 Луқа 23:18; Юһ. 19:15; Рос. 22:22.
21:38 **«хәнҗәрчи қатиллар»** — Рим империйәсигә қарши турған әң әшәддий сиясий еқим еди. Улар адәм өлтүрүшкә ишлитидиған әң яхши көридиған қурал кийим ичидә йошурушқа қолайлиқ болған хәнҗәр еди.
21:39 Рос. 9:11,30.
21:40 **«у ибраний тилида сөзләшкә башлап..»** — «ибраний тилида» — Арамий диалектида болуши мүмкин.

22 [1]— Қериндашлар вә ата-бовилар! Әнди өзәмни ақлаш сөзлиримгә қулақ
салғайсиләр, — деди.
[2] Улар Павлусниң ибраний тилида сөзлигинини аңлап, техиму җим болушти. У сөзини
давам қилди:
[3] — Мән бир Йәһудий, Киликийәдики Тарсус шәһиридә туғулдум; лекин бу шәһәрдә
бекип чоң қилиндим, Гамалийәлниң қол астида ата-бовилиримизға тапшурулған
Тәврат қанунининиң зир-зәвәрлирини қоймай үгинип тәлим-тәрбийә алдим. Мән силәр-
ниң бүгүн болғиниңларға охшаш, Худа йолиға интайин қизғин едим. [4] Мән бу йолди-
киләрни һәтта өлтүрүшкичә зиянкәшлик қилип, уларни әр-аял демәй тутқун қилип
зинданға салдурдум. [5] Бу тоғрилиқ баш каһин вә алий кеңәшмидики барлиқ ақсақал-
ларму маңа гувачидур. Мән улардин Дәмәшқтики Йәһудий қериндашларға йезилған
хәтләрни тапшурувелип, шу йәрдә туруватқан бу йолдикиләрни җазалаш үчүн, уларни
тутқун қилип Йерусалимға апиримән дәп йолға чиққан едим. [6] Әнди шундақ болдики,
сәпәр қилип Дәмәшққә йеқинлашқанда, чүшкә йеқин, туюқсиз асмандин күчлүк бир
нур чүшүп, әтрапимни йорутувәтти. [7] Мән йәргә жиқилип кәттим, андин маңа: «Саул,
Саул, Маңа немишкә зиянкәшлик қилисән?» дегән авазни аңлидим. [8] «И Рәб, сән ким-
сән?» дәп сорисам, У маңа: — «Мән сән зиянкәшлик қиливатқан Насарәтлик Әйсадур-
мән!» деди. [9] Мән билән биллә меңиватқанлар у нурни көргән болсиму, лекин маңа
қилған сөзләрни чүшәнмиди. [10] Мән йәнә, «И Рәб, немә қилишим керәк?» дәп сорисам,
Рәб маңа, «Орнуңдин тур, Дәмәшққә кир, шу йәрдә сән ада қилиш бекитилгән ишларниң
һәммиси тоғрилиқ саңа ейтип берилиду!» деди. [11] Һелиқи нурниң җулалиғидин көзли-
рим көрмәс болуп қалди. Йенимдикиләр қолумдин йетәкләп, Дәмәшққә елип кирди.
[12] У йәрдә Тәврат қануниға ихлас бағлиған, Дәмәшқтики барлиқ Йәһудийларниң һөр-
митигә сазавәр болған Ананияс исимлиқ бир киши бар еди. [13] У келип, йенимда туруп:
«Қериндаш Саул, бешиңни көтирип қара!» деди. Мән шуан бешимни көтирип қарап уни
көрдум. [14] У маңа: «Ата-бовилиримизниң Худаси сени ирадисини билишиң, һәққаний
Болғучини көрүшүң вә униң ағзидин чиққан авазни аңлишиң үчүн аллиқачан таллиди.
[15] Чүнки сән пүтүн инсанлар алдида көргән-аңлиғанлириңға Униң гувачиси болисән!
[16] Шундақ екән, сән йәнә немигә һаял болисән? Орнуңдин туруп, Униң намиға нида қи-
лип чөмүлдүрүлүп, гуналириңни юғузғин!» деди.
[17] Шундақ болдики, Йерусалимға қайтип кәлгинимдин кейин, ибадәтханида дуа қили-
ватқинимда, бир ғайипанә көрүнүш мени орувалди [18] вә Рәбниң маңа: «Чапсан бол, Йе-
русалимдин дәрһал кәт. Чүнки улар сениң маңа қилған гувалиғиңни қобул қилмайду!»
дәватқанлиғини көрдум.
[19] Мән, «И Рәб, улар мениң Саңа етиқат қилғанларни зинданға солап, һәр бир синаго-

---

22:3 «Мән... Гамалийәлниң қол астида ата-бовилиримизға тапшурулған Тәврат қанунининиң зир-зәвәрлирини қоймай үгинип тәлим-тәрбийә алдим» — оқурмәнләрниң есидә болса керәкки, Гамалийәл даңқи чиққан Тәврат өлимаси еди (5:24). Грек тилида «(Мән) Гамалийәлниң аяқлириниң алдида ... тәлим-тәрбийә алдим» дейилиду.
22:3 Рос. 5:34; 9:11; 21:39; 2Кор. 11:22
22:4 **«Мән бу йолдикиләрни һәтта өлтүрүшкичә зиянкәшлик қилип, уларни әр-аял демәй тутқун қилип зинданға салдурдум»** — «бу йолдикиләрни» — Мәсиһ йолидикиләрни, демәкчи. Грек тилида пәқәт «бу йолни» дейилиду; тиңшиғучилар һәммиси униң «Мәсиһ Әйсаниң йоли»ниң гепини қиливатқинини билгән болатти.
22:4 Рос. 8:3; 9:1; 26:9; 1Кор. 15:9; Гал. 1:13; 1Тим. 1:13.
22:6 1Кор. 15:8; 2Кор. 12:2.
22:9 **«...лекин маңа қилған сөзләрни чүшәнмиди»** — яки «... лекин маңа қилған сөзләрни аңлимапту». Бу адәмләр бир авазни аңлиди, лекин немә дәватқанлиғини билмиди (9:7ни көрүң).
22:9 Дан. 10:7.
22:12 Рос. 9:17.
22:14 **«аАта-бовилиримизниң Худаси сени ирадисини билишиң, һәққаний болғучини көрүшүң вә униң ағзидин чиққан авазни аңлишиң үчүн аллиқачан таллиди»** — «Һәққаний Болғучи» Мәсиһни көрситиду, әлвәттә.
22:18 Мат. 10:14.

гларға кирип уларни урғанлиғимни билиду.[20] Сениң гувачиң болған Истипанниң қени
төкүлгинидә, мәнму йенида туруп уни өлтүргәнләрниң қилмишлириға қошулуп, улар-
ниң кийимлиригә қарап бәрдим!» — дедим.[21] Бирақ у маңа: «Кәткин! Сени жирақтики
әлләргә әвәтимән!» — деди.
[22] Павлус мошу сөзни дегичә халайиқ униңға қулақ селиватəтти. Лекин буни аңлап улар
авазини көтирип:
— Ундақ бир киши йәр йүзидин йоқитилсун! У тирик турушқа лайиқ әмәс! — дәп чуқан
селишти.
[23] Улар чирқиришип, чапан-йепинчилирини селип ташлап, топа-чаң соруватқанда, [24]
миң беши Павлусни қәлəгә елип кирип кетишкә әмир қиливиди, халайиқниң униңға
немә үчүн бундақ чуқан салидиғанлиғини ениқлаш үчүн ләшкәрлиригә уни қамчилап
сорақ қилишни буйруди.[25] Лекин улар Павлусни қамчилаш үчүн ғулачлитип бағлиған-
да, у йенида турған йүз бешиға:
— Бир Рим пухрасини җинайити бекитилмәйла қамчилишиңлар қанунға уйғунму? —
деди.
[26] Бу сөзни аңлиған йүз беши миң бешиниң алдиға берип:
— Сиз немә иш қилай дәватисиз? Чүнки у киши Рим пухраси екән! — деди.
[27] Миң беши Павлусниң алдиға берип, униңдин:
— Маңа ейтқин, сән растинла Рим пухрасиму? — дәп сориди.
— Раст, деди у.
[28] — Мән наһайити жуқури баһада мошу пухралиққа егә болдум, — деди миң беши.
Павлус:
Амма мән туғулушумдинла шундақ! — деди.
[29] Шуниң билән, уни сорақа тартмақчи болған ләшкәрләр дәрһал униңдин өзлирини
чәткә алди. Миң бешиму униң Рим пухраси екәнлигини билип, уни бағлатқанлиғи
түпәйлидин қорқуп кәтти.

Павлусниң алий кеңәшмидә өзини ақлиши

[30] Миң беши Йәһудийларниң Павлусниң үстидин қилған шикайитиниң һәқиқий сәвәви-
ни билиш үчүн, әтиси уни йешип, баш каһинлар вә пүтүн алий кеңәшмидикиләрниң бир
йәргә жиғилишини буйруди. Андин Павлусни елип келип, уларниң алдиға турғузди.

22:19 Рос. 22:4.
22:20 Рос. 7:58; 8:1.
22:21 Рос. 9:15; 13:2; Гал. 1:15; 2:8; Әф. 3:8; 1Тим. 2:7; 2Тим. 1:11.
22:22 **«Лекин буни аңлап улар авазини көтирип: — Ундақ бир киши йәр йүзидин йоқитилсун! У тирик турушқа лайиқ әмәс! — дәп чуқан селишти»** — демисәкму, уларниң Павлус бу сөзни көтирәлмәслигиниң сәвәви, Худаниң сөз-каламини өзлири интайин пәс көридиған «ят әлләр»гә йәткүзүшкә һәргиз болмайду, дәйдиған көзқарашта еди.
22:22 Рос. 21:36.
22:24 **«Миң беши ... халайиқниң *Павлусқа* немә үчүн бундақ чуқан салидиғанлиғини ениқлаш үчүн ләшкәрлиригә уни қамчилап сорақ қилишни буйруди»** — «қамчилап сорақ қилиш» болса римлиқлар гуман қилған адәмләрни гунайи бар дәп һесаплап, «һәқиқәтни ениқлаш үчүн» уларни қийнаш билән сорақ қилатти (уларниң «қамча»лири көп тасмилиқ болуп, һәр тасмисиға һәртүрлүк төмүр-сүйәк парчилири бағланған еди). Амма римлиқ пухралар болса ундақ муамилидин халас еди.
22:25 **«лекин улар Павлусни қамчилаш үчүн ғулачлитип бағлиғанда...»** — «ғулачлитип бағлиғанда»: Римлиқлар сораққа тартилғучини қамчилаш үчүн униң икки қолини бағлап ғуличини керип турғузиду.
–Башқа бирхил тәрҗимиси «Павлусни тасмилар билән ғулачлатқанда,...».
22:29 **«Шуниң билән, уни сораққа тартмақчи болған ләшкәрләр дәрһал униңдин өзини чәткә алди. Миң бешиму униң Рим пухраси екәнлигини билип, уни бағлатқанлиғи түпәйлидин қорқуп кәтти»** — 24-айәттики изаһатни көрүң. Рим пухралирини җинайити бекитмәйла бағлашму қанунсиз иш еди.

23 1 Павлус алий кеңәшмә һәйәтлиригә тикилип туруп:
Қериндашлар, мән бүгүнгичә Худаниң алдида пак виҗданда меңип кәлдим, — де-
ди.
2 Буни аңлиған баш каһин Ананияс Павлусниң йенида турғанларға униң ағзиға урушни
буйруди. 3 Павлус униңға:
— Худа сени уриду, әй ақартилған там! Сән у йәрдә мени Тәврат қануни бойичә сораққа
тартишқа олтирисән, лекин Тәврат қануниға хилап һалда мени уруңлар дәп буйру-
диңғу?! — деди.
4 — Сән Худаниң баш каһиниға ашундақ һақарәт кәлтүрәмсән?! — дейишти йенида
турғанлар. 5 Павлус:
— И қериндашлар, мән униң баш каһин екәнлигини билмәптимән. Чүнки Тәвратта:
«Хәлқиңни идарә қилғучиниң яман гепини қилма!» дейилгән, — деди.
6 Лекин Павлус уларниң бир қисминиң Садуқий, йәнә бир қисминиң Пәрисийләр екән-
лигини билип, алий кеңәшмидә жуқури аваз билән:
— Қериндашлар, мән болсам Пәрисийләрдин болимән вә Пәрисийләрниң пәрзәндимән.
Мән өлгәнләр қайта тирилишкә бағлиған үмүт тоғрилиқ бу йәрдә сораққа тартилива-
тимән! — дәп вақириди.
7 У бу сөзни дейиши биләнла, Пәрисийләр билән Садуқийлар арисида жедәл-ғоға қозғи-
лип, кеңәшмидикиләр иккигә бөлүнүп кәтти 8 (чүнки Садуқийлар өлгәнләрниң қайта
тирилиши, яки пәриштә яки роһлар мәвҗут әмәс, дәйду. Лекин Пәрисийләр һәммисини
етирап қилиду). 9 Буниң билән қаттиқ бир чуқан-сүрән көтирилип, Пәрисий тәрәпдари
болған бәзи Тәврат устазлири орнидин туруп:
— Биз бу адәмдин һеч қандақ әйип тапалмидуқ! Бир роһ яки пәриштә униңға сөз қилған
болса немә бопту! — дәп қаттиқ муназирилишти.
10 Чуқан-сүрән техиму күчийип кәткәчкә, миң беши Йәһудийларниң Павлусни тар-
тиштуруп титма-титма қиливетишидин қорқуп, қисимға залға чүшүп уни уларниң ари-
сидин зорлуқ билән тартип чиқип, қәлъәгә әкирип кетишини буйруди.
11 Шу күни кечиси, Рәб Павлусниң йенида туруп:
— Җасарәтлик бол! Чүнки Йерусалимда Мән тоғрамдики ишларға толуқ гувалиқ бәрги-
ниңдәк, Рим шәһиридиму шундақ гувалиқ қилишиң муқәррәр болиду! — деди.

Павлусни өлтүрүш сүйқәсти

12 Әтиси әтигәндә, Йәһудийлар Павлусни өлтүрүшни қәстләп, уни өлтүрмигичә һеч нәр-
сә йемәймиз, ичмәймиз, дәп өзлиригә ләнити бир қәсәмни қилишти. 13 Бу сүйқәст қәси-
мини ичкәнләр қириқ нәччә киши еди. 14 Улар баш каһинлар вә ақсақалларниң алдиға
берип:
— Биз Павлусни өлтүрмигичә һеч нәрсә тетимаслиққа қаттиқ қәсәм ичтуқ. 15 Һазир
силәр вә алий кеңәшмә униң ишлирини техиму тәпсилий тәкшүрүшни банә қилип,

---

23:1 Рос. 24:16.
23:2 1Пад. 22:24; Йәр. 20:2; Юһ. 18:22.
23:3 **Худа сени уриду, әй ақартилған там!** — Павлусниң «ақартилған там» дегини, «сирти аппақ көрүнидиған, ичи пәқәт патқақ-лайдин болған сахтипәзсән» дегән мәнада. «Әз.» 13:8-16ниму көрүң.
23:3 Қан. 17:9.
23:5 **«Хәлқиңни идарә қилғучиниң яман гепини қилма!»** — Тәврат, «Мис.» 22:28.
23:5 Мис. 22:27.
23:6 Рос. 24:21; 26:6; Фил. 3:5.
23:8 Мат. 22:23; Мар. 12:18; Луқа 20:27.
23:9 Рос. 25:25; 26:31.
23:11 Рос. 18:9.
23:12 Рос. 23:21,29,30.

вәкил әвитип уни кеңәшмигә елип келишни миң бешидин тәләп қилиңлар. У бу йәргә йеқин кәлмәйла уни җайливетишкә тәйяр туримиз, — деди.
[16] Лекин Павлусниң сиңлисиниң оғли бөктүрмидин хәвәр тепип қәлəгә кирип, Павлусқа мәлум қилип қойди. [17] Буниң билән Павлус йүз бешилиридин бирини чақиртип, униңға:
— Бу балини миң беши билән көрүштүрүп қойсиңиз. Чүнки униңға мәлум қилидиған иши бар екән, — деди.
[18] Йүз беши уни елип миң бешиниң алдиға башлап кирип:
— Мәһбус Павлус мени чақиртип, бу балини сиз билән көрүштүрүп қоюшумни тәләп қилди. Чүнки униң сизгә мәлум қилидиған иши бар екән, — деди.
[19] Миң беши уни қолидин тутуп, бир чәткә тартип:
— Маңа мәлум қилидиған немә ишиң бар? — дәп сориди.
[20] У җававән мундақ деди:
— Йәһудийлар Павлусниң ишлирини тәпсилий тәкшүрәйли дәп сәвәп көрситип өзлиридин әтә уни алий кеңәшмигә елип беришни тәләп қилиш үчүн тил бириктүрүшти.
[21] Уларға қайил болмиғайла, чүнки қириқтин артуқ адәм уни пайлап туриду. Улар Павлусни өлтүрмигичә һеч нәрсә йемәймиз, ичмәймиз, дегән қарғиш қәсимигә бағлинипту. Улар һазир өзлириниң уларниң тәливигә мақул болушлирини күтүп туриду.
[22] Миң беши униңға:
— Бу ишни маңа мәлум қилғанлиғиңни һеч кимгә тинма! — дәп тапилап, балини қайтурди.

Павлусниң валий Феликскә тапшурулуши

[23] Миң беши йүз бешидин иккини чақиртип:
— Икки йүз пиядә ләшкәр, йәтмиш атлиқ ләшкәр вә икки йүз нәйзиваз ләшкәрни бүгүн кечә саат тоққузда Қәйсәрийә шәһиригә қарап йолға чиқишқа һазирлаңлар! [24] Шуниң
билән биллә, Павлусни валий Феликсниң йениға сақ-саламәт йәткүзүш үчүн, униң минишигә улақларни тәйярлаңлар! — дәп буйруди.
[25] Миң беши Феликскә мундақ бир хәт язди: —
[26] «Һөрмәтлик валий Феликс җанаблириға Клавдиюс Лисиястин салам!
[27] Ушбу адәмни Йәһудийлар тутувалған болуп, уни өлтүрмәкчи болғанда, униң Рим пухраси екәнлигини билип йетип, қисимни башлап берип уни қутқуздум. [28] Мән уларниң бу киши үстидин қилған шикайитиниң немә екәнлигини ениқлимақчи болуп, уни Йәһудийларниң алий кеңәшмисигә елип бардим. [29] Әмәлийәттә уларниң униң үстидин қилған шикайитиниң өзлириниң Тәврат қануниға даир дәталаш мәсилиләргә мунасивәтлик екәнлигини байқидим, бирақ униңдин өлүм җазаси беришкә яки зинданға ташлашқа лайиқ бирәр шикайәт қилғидәк ишни тапалмидим. [30] Кейин, Йәһудийларниң
уни өлтүрүветиш қәстидә җүрүватқанлиғи һәққидики ахбарат маңа мәлум қилинғанда, дәрһал уни силигә йоллаттим вә шуниң билән биллә, униңға әрз қилғучиларниң өзлириниң алдида шикайәтлирини ейтишини буйрудум. Хәйр!».

23:20 Рос. 23:12.
23:23 **«нәйзиваз ләшкәр»** — бу сөзниң толуқ мәнаси намәлум. **«кечә саат тоққузда»** — грек тилида «кечидики үчинчи саәттә».
23:24 **«Павлусни валий Феликсниң йениға сақ-саламәт йәткүзүш үчүн, униң минишигә улақларни тәйярлаңлар!»** — «улақларни тәйярлаңлар!» — бир улақ әмәс. Миң беши Павлусни Йерусалимдин 100 километр жирақ болған Қәйсәрийәгә бехәтәр йәткүзүшкә капаләтлик қилиш үчүн һазирлиған көп улақлар, әлвәттә.
23:27 **«Йәһудийлар ... уни өлтүрмәкчи болғанда, униң Рим пухраси екәнлигини билип йетип, қисимни башлап берип уни қутқуздум»** — миң беши Лисияс әмәлийәттә Павлусни тутқандин кейинла униң Рим пухраси екәнлигини билгән еди.
23:27 Рос. 21:33.

[31] Ләшкәрләр әнди буйруқ бойичә Павлусни кечиләп Антипатрис шәһиригә йәткүзди.
[32] Әтиси, атлиқ ләшкәрләр Павлусни елип меңишқа қалдурулуп, қалған ләшкәрләр
Йерусалимдики қәлә гә қайтип кәлди. [33] Атлиқлар Қәйсәрийәгә кирип, хәтни валийға
тапшурди вә Павлусниму униң алдида һазир қилди. [34] Валий хәтни оқуғандин кейин,
Павлусниң қайси өлкидин екәнлигини сорап, униң Киликийәдин кәлгәнлигини билип,
[35] Униңға:
— Үстүңдин әрз қилғучилар кәлгәндә ишлириңни толуқ аңлаймән, — деди вә уни Һерод
ханниң ордисида нәзәрбәнд қилип қоюшни буйруди.

Йәһудийларниң Павлус үстидин шикайәт қилиши

24 [1] Бәш күндин кейин, баш каһин Ананияс ақсақаллардин бир нәччәйлән вә
Тәртуллус исимлиқ бир адвокат билән Қәйсәрийәгә чүшүп, Павлус тоғрисидики
рәсмий шикайәтлирини валийға сунди. [2-3] Павлус чақиртилип, Тәртуллус униң үстидин
шикайәт қилип мундақ деди:
— Һөрмәтлик Феликс җанаблири! Биз өзлириниң қол астилирида һәр тәрәптин
аман-есәнликкә несип болуп кәлмәктимиз вә алдин көрәрликлири билән хәлқимиз
арисида дана ислаһатлар барлиққа кәлтүрүлмәктә, биз бу ишлардин һәр вақит, һәр
җайда толуқ миннәтдарлиқ билән бәһриман болуватимиз. [4] Бирақ өз вақитлирини көп
елип қоймаслиғим үчүн, шәпқәтлири билән сөзимизни қисқила аңлашлирини өтүнүп
сораймән. [5] Чүнки биз шуни тонуп йәттуқки, бу адәм балахор болуп, пүткүл җаһанди-
ки Йәһудийлар арисида маҗира-топилаң пәйда қилишни күшкүрткүчи, шундақла «На-
сарәтликләр» дәп аталған мәзһәпниң каттивашлиридин биридур. [6-7] У бизниң ибадәт-
ханимизниму булғимақчи болған еди. Шуңа, биз уни тутувалдуқ вә уни өз қанунимиз
бойичә сотлайттуқ. Лекин миң беши Лисияс әшәддий зорлуқ билән уни қоллиримиз-
дин тартивалди вә униңға әрз қилғучиларни өзлириниң алдиға келишкә буйруған еди.
[8] Уни сорақ қилип көрсилә, бизниң униңға қилған әрзлиримизниң тоғрилиғини билип
йетидила!
[9] Сорунда болған Йәһудийларму униң ейтқанлириға қошулуп: Раст, раст, дәп шикайәт-
ни күчәйтти.

23:31 **«Ләшкәрләр ... Павлусни кечиләп Антипатрис шәһиригә йәткүзди.»** — Антипатрис Йерусалимдин 55 километр жирақ, Йерусалим билән Қәйсәрийәниң оттурисида.

23:34 **«Валий ... Павлусниң қайси өлкидин екәнлигини сорап,...»** — валийниң «қайси өлкә?» дегән соали грек тилида «қайси хил өлкә» дейилиду. Икки хил өлкә бар еди: (1) император өзи беваситә башқуридиған; (2) васитилик башқуридиған. Павлус иккинчи хил өлкидин болған болса, валий өзи Павлусниң дәвасини беваситә бир тәрәп қилалайтти.

23:35 **«... униң Киликийәдин кәлгәнлигини билип, униңға: — Үстүңдин әрз қилғучилар кәлгәндә ишлириңни толуқ аңлаймән, — деди...»** — Киликийә (һазирқи шималий түркийидә) Қанаан (Пәләстин)дин жирақ җай еди, у бәлким Феликс башқуридиған җай болмиса керәк. Киликийә шунчә жирақ болғачқа, Павлусни шу йәргә ялап маңдурмай, бу ишни өзәм тәкшүрәй дегән қарарға кәлгән болуши мүмкин.

24:1 Рос. 23:2.

24:2-3 **«биз өзлириниң қол астилирида һәр тәрәптин аман-есәнликкә несип болуп кәлмәктимиз»** — яки «биз өзлириниң қол астилирида узундин буян аман-есәнликкә несип болуп кәлмәктимиз». **«алдин көрәрликлири билән хәлқимиз арисида дана ислаһатлар барлиққа кәлтүрүлмәктә, биз бу ишлардин һәр вақит, һәр җайда толуқ миннәтдарлиқ билән бәһриман болуватимиз»** — бәзи римлиқ тарихчиларниң хатирилири бойичә, Феликс әмәлийәттә ачкөз, рәһимсиз вә қабилийәтсиз адәм еди.

24:4 **«өз вақитлирини көп елип қоймаслиғим үчүн...»** — яки «өзлирини артуқчә аварә қилмаслиқ үчүн...».

24:6-7 **«у бизниң ибадәтханимизниму булғимақчи болған еди....»** — бәзи кона көчүрмиләрдә: «вә уни өз қанунимиз бойичә сотлайттуқ. Лекин миң беши Лисияс әшәддий зорлуқ билән уни қоллиримиздин тартивалди вә униңға әрз қилғучиларни өзлириниң алдиға келишкә буйруған еди» дегән сөзләр мошу йәрдә тепилмай, пәқәт «у бизниң ибадәтханимизниму булғимақчи болған еди» дейилиду.

24:6-7 Рос. 21:28.

Павлусниң өзини ақлиши

[10] Валий Павлусқа сөз қилғин дәп қол ишаритини қилғанда, у мундақ деди:
— Мән силиниң узун жиллардин бери бу хәлиқни сорап кәлгәнликлирини билгәчкә,
хатиржәмлик билән алдилирида өзәм тоғрамда жавап беримән. [11] Асанла биләләйди-
лиги, мән Йерусалимға ибадәт қилишқа барғинимдин һазирғичә пәқәт он икки күнла
өтти. [12] Улар мениң ибадәтханида бирәр адәм билән муназириләшкинимни көрмигән,
яки синагогларда яки шәһәрдә аммини топилаңға қутратқанлиғимниму һеч көрмиди.
[13] Улар йәнә һазир жанаблириға мениң үстүмдин қилған шикайәтлиригә һеч испатму
кәлтүрәлмәйду.
[14] Бирақ силигә шуни етирап қилимәнки, мән улар «мәзһәп» дәп атиған йол билән
меңип, Тәвратта вә пәйғәмбәрләрниң язмилирида пүтүлгәнләрниңму һәммисигә иши-
нип, ата-бовилиримниң Худасиға ибадәт қилимән. [15] Мениң Худаға бағлиған үмүтүм
барки (бу кишиләрму бу үмүтни тутиду), кәлгүсидә һәм һәққанийларниң һәм һәққа-
нийсизларниң өлүмдин тирилиши болиду.
[16] Шу сәвәптин, өзәм һемишә Худа алдидиму, инсанлар алдидиму пак виҗданлиқ
болушқа интилимән. [17] Мән Йерусалимдин айрилғили хелә жиллар болған болуп, бу
қетим у йәргә өз хәлқимгә хәйр-сәдиқә йәткүзүп бәргили вә Худа алдиға һәдийә сунғи-
ли барған едим. [18] Мән бу ишларда болувататтим, бәзиләр мени тазилиниш қаидисини
ада қилип болған чағда ибадәтхана һойлисида учратти; лекин мән әтрапимға адәм то-
плиғинимму йоқ, малиманчилиқ чиқарғинимму йоқ. [19] Әмәлийәттә мени учратқанлар
болса Асия өлкисидин кәлгән бәзи Йәһудийлар еди; уларниң үстүмдин шикайәтлири
бар болса, әсли улар өзлири келип, силиниң алдилирида әрз қилишқа тоғра келәтти.
[20] Болмиса, мошу сорундикиләр алий кеңәшмә алдида турғинимда, мениңдин қан-
дақ жинайәт тапқанлиғини ейтип бақсун! [21] Пәқәт мундақ бир иш болған еди: — Мән
уларниң алдида, «Бүгүнки күндә өлгәнләрниң қайта тирилиши тоғрилиқ силәрниң со-
риғиңларға тартилғанмән!» дәп вақириған едим.
[22] Рәбниң йоли тоғрилиқ тәпсилий хәвири бар болған Феликс сорақни тохтитип, уларға:
— Миң беши Лисияс кәлгәндә дәвайиңлар тоғрисидики һөкүмни чиқиримән, — деди.
[23] У йүз бешиға Павлусни нәзәрбәнд астиға елип, амма униңға бир аз кәңчилик қилип,
дост-бурадәрлириниң һәр қайсисиниң униң һажәтлиридин чиқишини тосмиғин, дәп
буйруди.

Павлус валий Феликс билән Друсиланиң алдида

[24] Бир нәччә күндин кейин, валий Феликс аяли Друсила билән биллә кәлди (Друсила
Йәһудий еди). У Павлусни чақиртип, униңдин Мәсиһ Әйсаға етиқат қилиш йоли тоғри-
лиқ аңлиди. [25] Павлус һәққаний яшаш, өзини тутувелиш, қиямәт күнидики соал-сорақ

24:12 Рос. 25:8; 28:17.
24:14 **«Тәвратта вә пәйғәмбәрләрниң язмилирида пүтүлгәнләрниңму һәммисигә ишинип,...»** — «Тәвратта вә пәйғәмбәрләрниң язмилири»: Йәһудий хәлқи бәзидә Муса пәйғәмбәргә чүширилгән бәш китапни «Тәврат» вә Тәвраттики башқа қисимларни «Зәбур вә пәйғәмбәрләрниң китаплири» дәп атайду. «Тәбирләр» вә Тәвраттики «Кириш Сөз»имизниму көрүң.
24:15 **«мениң Худаға бағлиған үмүтүм барки бу кишиләрму бу үмүтни тутиду, кәлгүсидә һәм һәққанийларниң һәм һәққанийсизларниң өлүмдин тирилиши болиду»** — оқурмәнләргә шу аянки, Инжилда «үмүт» тилға елинғанда мүҗмәл бир тиләк-арзу әмәс, бәлки Худаниң вәдлиригә асаслинип, муқим, пухта мәлум бир ишни күтүшни билдүриду.
24:16 Рос. 23:1.
24:17 Рос. 11:29; Рим. 15:25.
24:18 Рос. 21:27.
24:21 Рос. 23:6; 28:20.
24:23 Рос. 27:3; 28:16.

қилинишлар тоғрисида сөзләватқанда, Феликс вәһимигә чүшүп униңға:
— Һазирчә қайтип турсаң болиду. Кейин маңа пәйт кәлгәндә, йәнә чақиртимән, — деди.
[26] У шуниң билән бир вақитта Павлусниң пара беришини үмүт қилатти. Шуниң үчүн,
уни имканқәдәр пат-пат чақиртип, униң билән сөзлишәтти. [27] Лекин икки жил тошқан-
да, Феликсниң орниға Поркиюс Фестус валий болди. Феликс Йәһудийларға илтипат көр-
ситип уларниң көңлини елиш үчүн Павлусни солақта қалдурди.

Павлусниң валий Фестусниң алдида сорақ қилиниши

25 [1] Фестус Йәһудийә өлкисигә кирип, үч күндин кейин Қәйсәрийәдин чиқип
Йерусалимға барған еди. [2] Баш каһинлар билән Йәһудийларниң мөтивәрлири
униң алдида Павлусниң үстидин рәсмий шикайәт қилип, униңдин илтипат сорап,
адәм әвитип Павлусни [3] Йерусалимға елип келишни өтүнди. Мәхсити, улар йол үстидә
бөктүрмә тәйярлап Павлусни өлтүрүш еди. [4] Фестус буни аңлап уларға:
— Павлус һазир Қәйсәрийәдә солақта туриварсун. Мән йеқинда у йәргә қайтип кәтмәк-
чимән. [5] Араңлардин һоқуқдар болғанлар мән билән биллә чүшсун. Әгәр униң бирәр әй-
иви болса, улар шу йәрдә шикайәт қилса болиду, — дәп җавап бәрди.
[6] Фестус уларниң ичидә сәккиз-он күндин артуқ турмай, Қәйсәрийәгә қайтип чүшти.
Әтиси сорақ тәхтигә олтирип, Павлусни елип келишни буйруди. [7] Павлус кәлгәндә, Йеру-
салимдин чүшкән Йәһудийлар униң әтрапиға олишип, униңға нурғун еғир җинайәтләр
билән қарилап шикайәтләрни қилди. Бирақ буларниң һеч қайсисиға испат көрситип
берәлмиди. [8] Павлус өзини ақлап:
— Мән һеч қайси ишта Йәһудийларниң қануниға, ибадәтханисиға яки император Қәй-
сәргә қарши бирәр җинайәтму садир қилмидим, — деди.
[9] Лекин, Фестус Йәһудийларниң көңлини елишқа, уларға илтипат көрсәтмәкчи болуп
Павлустин:
— Йерусалимға берип, у йәрдә мениң алдимда бу шикайәтләргә асасән сотлинишқа
рази боламсән? — дәп сориди.
[10] Лекин Павлус җавап берип мундақ деди:
— Мән һазир Қәйсәрниң сорақ тәхти алдида туримән. Мени сорақ қилишқа тегишлик
йәр мана мошу. Өзлиригә ениқ мәлум болғандәк, мән Йәһудийларға һеч қандақ наһәқ-
лиқ қилмидим. [11] Әгәр җинайитим болса, шундақла өлүмгә лайиқ бирәр иш қилған бол-
сам, мән өзәмни өлүмдин қачурмаймән. Бирақ уларниң мениң үстүмдин қилған ши-
кайәтлириниң асаси болмиса, һеч кимниң мени уларға тапшуруп беришкә һәққи йоқ.
Мән Қәйсәргә мураҗиәт қилимән!
[12] Андин Фестус мәслиһәтчилири билән сөзләшкәндин кейин, Павлусқа:
— Сән Қәйсәргә мураҗиәт қилдиң — униң алдиға әнди барисән! — деди.

24:27 **«Феликс Йәһудийларға илтипат көрситип уларниң көңлини елиш үчүн...»** — яки «Феликс Йәһудийларға илтипат көрситип уларниң қоллишиға еришиш үчүн...».
25:1 **«Фестус *Йәһудийә* өлкисигә кирип...»** — яки «Фестус өлкиниң валийлиғиға кирип,...».
25:8 Рос. 24:12; 28:17.
25:10 **«Мән һазир Қәйсәрниң сорақ тәхти алдида туримән»** — император Қәйсәрниң алдида әмәс, бәлки униң сорақчи вәкили (Фестус)ниң алдида, әлвәттә.
25:11 **«уларниң мениң үстүмдин қилған шикайәтлириниң асаси болмиса, һеч кимниң мени уларға тапшуруп беришкә һәққи йоқ. Мән Қәйсәргә мураҗиәт қилимән!»** — һәр бир Рим пухраси шикайәт қилинғанда сотниң қарариға нарази болса, жуқуриға (Қәйсәрниң өзигә) мураҗиәт қилиш һоқуқи бар еди.
25:11 Рос. 18:14.

Валий Фестусниң Агриппа хан IIдин Павлус тоғрисида несиһәт сориши

[13] Бир нәччә күндин кейин, Агриппа хан билән сиңлиси Бәрники Фестусқа тәбрик-са-
ламға Қәйсәрийәгә кәлди. [14] У йәрдә узун күнләр турғандин кейин, Фестус Павлусниң
ишини ханға мәлум қилип:
— Бу йәрдә Феликс қалдуруп кәткән бир мәһбус бар. [15] Мән Йерусалимға барғинимда,
Йәһудий баш каһинлири билән ақсақаллири униң үстидин шикайәт қилип, мәндин уни
җазаға мәһкүм қилишимни тәләп қилишти. [16] Мән уларға, әрз қилинғучи әрз қилғу-
чилар билән йүзләштүрүлүп, униңға өзини ақлаш пурсити берилмигичә, уни җазаға
тапшуруш римлиқларниң адити әмәстур, дәп ейттим. [17] Шуңа улар мән билән биллә
бу йәргә кәлгәндин кейин, мән вақитни кәйнигә созмай, әтисила сорақ тәхтигә олти-
рип у кишини әкилишни буйрудум. [18] Әрз қилғучилар орунлиридин турғанда, улар-
ниң униң үстидин шикайәт қилғанлири мениң ойлиғинимдәк рәзил ишлар әмәс еди,
[19] Бәлки уларниң өз ибадәт түзүми тоғрилиқ вә Әйса исимлиқ бир киши һәққидә мәлум
талаш-тартиш мәсилилири бар екән. У киши өлгән болуп, Павлус болса у тирилди дәй-
дикән. [20] Бу мәсилиләрни зади қандақ ениқлашни биләлмәй, мән Павлустин Йеруса-
лимға берип, у йәрдә бу ишлар тоғрилиқ сорaққа тартилишқа рази болуш-болмаслиғи-
ни сориған едим. [21] Павлус солақта туруп император җанаблириниң сорақ қарарини
чиқиришини мураҗиәт қилғандин кейин, мән уни Қәйсәрниң алдиға әвәткичә, солақта
тутуп турушни буйрудум.
[22] Агриппа Фестусқа:
— Мениңму бу кишиниң сөзлирини аңлап баққум бар, — деди.
— Әтә аңлайсиз, — деди у.
[23] Шуниң билән әтиси, Агриппа билән Бәрники һәйвәт билән аммивий жиғин залиға ки-
рип кәлди, миң бешилар вә шәһәр каттивашлириму улар билән биллә кирип келишти.
Фестус әмир қиливиди, Павлус елип кирилди.
[24] Фестус мундақ деди:
— Агриппа падиша алийлири вә мошу сорунға жиғилған җанаблар! Бу кишини көрүва-
тисиләр. Һәм Йерусалимда һәм бу йәрдә пүтүн Йәһудий аһалиси униң тоғрилиқ әрз
қилип маңа мураҗиәт қилип, у тирик қалдурушқа болмайду! — дәп чурқирашқан еди.
[25] Лекин мән униңдин өлүм җазаси беришкә тегишлик бирәр җинайәт тапалмидим. Һа-
зир бу киши император җанаблириға мураҗиәт қилди. Шуниң билән уни Римға әвәтиш-
ни қарар қилдим. [26] Бирақ униң һәққидә ғоҗамға мәлум қилип язғидәк иш йоқ. Шуниң
билән әһвални рәсмий тәкшүрүп бирәр язғидәк мәлуматқа егә болуш мәхситидә уни
һәр бирлириниң алдиға, болупму сили, Агриппа падиша алийлириниң алдиға елип кәл-
дим. [27] Чүнки мәһбусни сотқа әвәткәндә, униң үстидин қилинған шикайәтләрни ениқ
көрсәтмәслик маңа нисбәтән орунлуқ әмәстәк билиниду.

Павлусниң Агриппа хан алдида гувалиқ бериши

26 [1] Шуниң билән, Агриппа Павлусқа:
— Өзәңниң гепиңни қилишиңға рухсәт, — деди.
Павлус қолини созуп өзини ақлашқа башлиди:
[2-3] — И Агриппа хан, бүгүн алдилирида Йәһудийлар мениң үстүмдин шикайәт қилған
пүтүн ишлар тоғрилиқ җавап бериш пурситигә несип болғанлиғим үчүн, болупму өз-
лириниң Йәһудийларниң адәтлири вә уларниң арисидики талаш-тартишлиридин

25:14 Рос. 24:27.
25:25 Рос. 23:9; 26:31.

хәвәрлири болғанлиғи үчүн өзәмни бәхитлик һесаплаймән! Шуниң үчүн дегәнлиримни
сәвирчанлиқ билән аңлап беқишлирини өтүнимән.
[4] Мениң дәсләпки вақитлиримда, йәни кичигимдин тартип өз елимдә, Йерусалимда
жүрүш-турушумниң қандақ екәнлиги Йәһудийларниң һәммисигә аян.[5] Улар шу дәсләп-
ки вақтимдин бери мени тонуғачқа (әгәр халисаиди, шуниңға гувалиқ берәтти), мениң
ибадәт түзүмидики әң тәләпчан мәзһәпниң шәртлири бойичә яшап, йәни Пәрисий бо-
луп өмрүмни өткүзгинимни билиду.[6] Әнди мән Худа ата-бовилиримизға қилған вәдигә
бағлиған үмүтүм түпәйлидин һазир сорақ қилиниватимән. [7] Шу вәдиниң несивисигә
йетишни бизниң пүткүл он икки қәбилимиз кечә-күндүз тохтавсиз Худаға ибадәт қи-
лип үмүт қилмақта. И алийлири, Йәһудийларниң мениң үстүмдин қилған шикайәтли-
ри дәл шу үмүткә бағлиқтур![8] Халайиқ, Худа өлгәнләрни тирилдүрсә, немә үчүн иши-
нишкә болмайду, дәп қарайсиләр?
[9] Дәрвәқә, өзәмму әслидә Насарәтлик Әйсаниң намиға қарши нурғун ишларни қили-
шим керәк дәп қайил едим [10] вә Йерусалимда әнә шундақ ишларни қилған едим. Баш
каһинлардин һоқуқ елип, өзәм Худаниң нурғун муқәддәс бәндилирини зинданға тутуп
бәргән, улар өлүмгә һөкүм қилинғандиму, һөкүмгә аваз қошқан едим. [11] Мән һәммә си-
нагогларда көп қетим уларни издәп тепип җазалап, күпүрлүк гәп қилишқа зорлиған
едим. Мән уларға тәлвиләрчә өч болуп, һәтта яқа жуттики шәһәрләргә берип, уларға
зиянкәшлик қилған едим.
[12] Бу ишларда болуп баш каһинлар бәргән толуқ вәкиллик һоқуқи билән Дәмәшқ шәһи-
ригә қарап сәпәр қиливататтим. [13] Чүш вақтида йолда кетиветип, асмандин чүшкән,
қуяш нуридинму күчлүк бир нурниң әтрапимни вә биллә кетиватқанларни йорутуват-
қанлигини көрдүм. [14] Һәммимиз йәргә жиқилған болуп мән ибраний тилида ейтилған:
«Әй Саул, Саул! Маңа немишкә зиянкәшлик қилисән? Сени зихлашларға қарши тәпми-
киң сән үчүн тәс келиду!» дегән бир авазни аңлидим.
[15] Мән: — «И Рәб, сән кимсән?» дәп сорисам, Рәб маңа: «Мән сән зиянкәшлик қиливатқан
Әйсадурмән! [16] Әнди орнуңдин тур; чүнки Мән сени сән көргән ишларға һәмдә Өзәм саңа
аян қилинғинимда көридиған ишларға ғәзничи ғоҗидар вә гувалиқ бәргүчи болушқа
тикләш үчүн, саңа аян болдум.[17-18] Мән сени өз хәлқиңниң һәм әлләрниң қолидин қутқу-
зимән — чүнки мән сени ят әлликләрниң көзлирини ечип, уларниң қараңғулуқтин йо-
руқлуққа, Шәйтанниң илкидин Худаға бағлинишқа бурулуши үчүн уларниң арисиға
әвәтимән. Шуниң билән улар гуналириниң кәчүрүмигә, шундақла Маңа етиқат қилиш
арқилиқ пак-муқәддәс қилинғанларниң арисида мирасқа муйәссәр болиду» — деди.

26:6 **Яр. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Қан. 18:15; 2Сам. 7:12; Зәб. 131:11; Йәш. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Йәр. 23:5; 33:14; Әз. 34:23; 37:24; Дан. 9:24; Мик. 7:20.**

26:8 **«Халайиқ, Худа өлгәнләрни тирилдүрсә, немә үчүн ишинишкә болмайду, дәп қарайсиләр?»** — демисәкму, Павлус көздә тутқан үмүт (7-айәтни көрүң) Худаниң вәдиси билән, Мәсиһ арқилиқ мәңгүлүк һаятқа тирилиштин ибарәт еди.

26:9 **Рос. 8:3; 9:1; 22:4; 1Кор. 15:9; Гал. 1:13; 1Тим. 1:13.**

26:10 **«улар өлүмгә һөкүм қилинғандиму, һөкүмгә аваз қошқан едим»** — «аваз қошқан едим» грек тилида «мән уларға қара таш ташлидим». Йәһудийлар арисида кона заманларда «аваз бериш» ақ яки қара бир ташни ташлаш билән билдүрүләтти.

26:11 **«мән ... уларни ... күпүрлүк гәп қилишқа зорлиған едим»** — «күпүрлүк гәп қилиш» мошу йәрдә мәнаси бәлким Мәсиһгә күпүрлүк сөз қилип, етиқаттин ваз кечишни көрситиши мумкин.

26:14 **«Сени зихлашларға қарши тәпмикиң сән үчүн тәс келиду!»** — Рәб Саулни җаһил ешәккә охшитиду. Ешәкни егиси зихлиғанда маңмай қийиқ атса техиму азап тартиду, әлвәттә. Саулниң виждани шуниңға охшаш Рәбниң бәндилиригә яманлиқ қилғанлиғи түпәйлидин санчилған болса керәк.

26:16 **«Өзәм саңа аян қилинғинимда көридиған ишларға ғәзничи ғоҗидар вә гувалиқ бәргүчи болушқа тикләш үчүн, саңа аян болдум»** — «ғәзничи ғоҗидар» немини көрситиду? Демәк, Саул Мәсиһ униңға тапшурған вә тапшуридиған вәһийләрни вә калам-созни сақлашқа мәсъул болған «ғәзничи» яки «аманәтчи» болиду вә кәлгүсидә бу һәқиқәтләрни барлиқ җамаәтләргә йәткүзүш хизмитидә болиду.

26:17-18 **Йәш. 60:1.**

[19] Шуңа, и Агриппа алийлири, мән әрштин кәлгән бу ғайипанә көрүнүшкә итаәтсизлик
қилмидим. [20] Бәлки алди билән Дәмәшқ хәлқигә, андин Йерусалим шәһиридикиләргә,
пүтүн Йәһудийә өлкисидикиләргә һәмдә ят әлликләргиму, «Товва қилип, Худаға бағ-
линиңлар, шундақла товва қилишқа уйғун әмәлләрни көрситиңлар» дәп жакалап хәвәр
йәткүзүп кәлдим. [21] Бу ишлар түпәйлидин Йәһудийлар мени ибадәтхана һойлисида ту-
туп, муштлап өлтүрүвәтмәкчи болушти. [22] Лекин бүгүнгичә Худаниң ярдәм-мәдитигә
муйәссәр болуп мән чиң туруватимән, төвәндикиләр болсун жуқуридикиләр болсун
һәммәйләнгә гувалиқ берип кәлдим. Гувалиғим дәл пәйғәмбәрләр һәм Муса өзи бе-
шарәт қилип ейтқанлиридин башқа нәрсә әмәс — [23] демәк, Мәсиһ жәзмән азап-оқубәт
чекип, тунжа болуп өлүмдин тирилгүчи болуп Йәһудий хәлқигә һәм пүткүл әлләргиму
йоруқлуқ жакалайду.
[24] Павлус бу ишларни ейтип өзини шундақ ақлаш жававини бәргәндә, Фестус жуқури
аваз билән униңға:
— Павлус, сараң болупсән! Билимиңниң көплиги әқлиңни аздурупту! — деди.
[25] Лекин Павлус: — Сараң әмәсмән, и Фестус жанаблири, мән бәлки һәқиқәткә уйғун
һәм салмиқи бар сөзләрни жар қилимән. [26] Чүнки Агриппа алийлириниң бу ишлардин
хәвири бар. Мән униңға жүрәклик билән очуқ сөзләватимән, чүнки бу ишларниң һеч
қайсисиниң униңдин йошурун әмәслигигә ишинимән. Чүнки бу иш булуң-пучқақларда
қилинған әмәс!
[27] — Әй Агриппа алийлири, өзлири пәйғәмбәрләрниң ейтқанлириға ишинәмдила? Мән
ишинидиғанлиқлирини билимән! — деди.
[28] Агриппа Павлусқа:
— Сән мени мошунчилик қисқиғина вақитта христиан болушқа қайил қилмақчимусән?
— деди.
[29] Павлус:
— Мәйли қисқа вақит ичидә яки узун вақитта болсун, пәқәт өзлириниң әмәс, бәлки бү-
гүн сөзүмни аңлиғучиларниң һәммиси маңа охшаш болғай (пәқәт мәндики зәнжирләр
силәрдә болмисун!) дәп Худадин тиләймән, — деди.
[30] Шуниң билән Агриппа хан, шундақла валий, Бәрники вә улар билән биллә олтарған-
лар орунлиридин туруп, [31] залдин чиқип, бир-биригә:
— Бу кишиниң өлүмгә яки түрмигә солашқа тегишлик һеч бир жинайити йоқ екән! —
дейишти.
[32] Агриппа Фестусқа:
— Бу адәм Қәйсәргә муражиәт қилмиған болса, қоюп берилсә болидикәнтуқ! — деди.

26:20 Рос. 9:19,28; 22:17,21.
26:21 Рос. 21:30.
26:23 Йәш. 60:1-3, 19, 20
26:26 **«Чүнки бу иш булуң-пучқақларда қилинған әмәс!»** — «бу иш» — Мәсиһниң тартқан азап-оқубәтири, өлүми вә тирилиши, демәк.
26:28 **«Сән мени мошунчилик қисқиғина вақитта христиан болушқа қайил қилмақчимусән?»** — «христиан» тоғрилиқ 11:26дики изаһатни көрүң.
26:29 **«мәйли қисқа вақит ичидә яки узун вақитта болсун ... бүгүн сөзүмни аңлиғучиларниң һәммиси маңа охшаш болғай...»** — Павлусниң уларни нижатлиққа еришсун дәп өзиниң керәк болса узун вақитқичә сөзлигәнлигигә рази болғанлиғини көрситиватиду.
26:29 1Кор. 7:7.
26:31 Рос. 23:9; 25:25.

Павлус вә һәмраһлириниң Рим шәһиригә қилған деңиз сәпири

27 1 Бизниң Италийәгә деңиз йоли билән беришимиз қарар қилинғандин кейин,
әмәлдарлар Павлус билән башқа бир нәччә мәһбусни «Авғустус қисми»дики
Юлиюс исимлиқ бир йүз бешиға тапшурди. 2 Биз Адрамиттиумниң бир кемисигә
чиқтуқ. Кемә Асия өлкисиниң деңиз бойлиридики шәһәрләргә баратти. Тесалоника
шәһиридин болған Македонийәлик, Аристархус исимлиқ бир киши биз билән һәмсәпәр
болди. 3 Әтиси биз Зидон шәһиригә йетип кәлдуқ. Юлиюс Павлусқа кәңчилик қилип, шу
йәрдики дост-бурадәрлириниң йениға берип уларниң ғәмхорлиғини қобул қилишиға
рухсәт қилди. 4 Биз у йәрдин йәнә деңизға чиқтуқ. Шамаллар қеришқандәк қарши
тәрипимиздин чиққанлиғи үчүн, Сипрус арилиниң шамалға далда тәрипи билән
маңдуқ. 5 Киликийә вә Памфилийә өлкилириниң удулидики деңиздин өтүп, Ликийә
өлкисидики Мира шәһиригә кәлдуқ. 6 Шу йәрдә йүз беши Искәндәрийә шәһиридики
Италийәгә баридиған башқа бир кемини тепип, бизни униңға чиқирип қойди.
7 Деңизда көп күнләр наһайити аста меңип, тәсликтә Кинидос шәһириниң удулиға кәл-
дуқ. Шамал миңиш йөнилишимизни тосуғачқа, Крет арилиниң шамалдин далда тәрипи
билән меңип, Салмоний йерим арилидин өтүп, 8 деңизда тәсликтә илгириләп қирғақни
бойлап, Ласея шәһиригә йеқин болған «Гөзәл арамгаһ» дәп атилидиған бир йәргә кәл-
дуқ.
9 Сәпәр билән хелә вақитлар өтүп, роза күни аллиқачан өткән болғачқа, деңизда сәпәр
қилиш хәтәрлик еди. Шуңа Павлус көпчиликкә несиһәт қилип:
10 — Бурадәрләр, бу сәпәрниң балаю-апәт вә еғир зиян билән түгәйдиғанлиғини көрүва-
тимән; мал вә кемидин мәһрум болупла қалмай, сәпәр өз җенимизғиму замин болиду!
— дәп агаһландурди.
11 Бирақ йүз беши болса Павлусниң сөзигә ишәнмәй, кемә башлиғи билән кемә егиси-
ниң сөзигә ишәнди. 12 Униң үстигә, бу портму қишлашқа мувапиқ җай болмиғачқа, көп-
чилик йәнә деңизға чиқип, мүмкинқәдәр Феникс шәһиригә йетип берип, шу йәрдә қи-
шлашни қувәтлиди. Феникс болса Крет арилидики бир деңиз порти болуп, бир тәрипи
ғәрбий җәнупқа вә бир тәрипи ғәрбий шималға қарайтти.

Деңиздики боран-чапқун

13 Җәнуптин мәйин шамал чиқиватати, көпчилик нишанимизға йетидиған болдуқ дәп,
ләңгәрни еливетип, кемини Крет арилиниң қирғиқини бойлап һайдап маңди. 14 Лекин
узун өтмәй, аралдин қаттиқ «шәрқий шималдин кәлгүчи» дәп атилидиған әшәддий қара
боран чиқип кәтти. 15 Кемә буранниң қамаллиғида қалғачқа, уни шамалға йүзләндүрәл-
мәй, боранниң мәйличә меңишиға қоюп бәрдуқ. 16-17 Клавда дегән кичик бир аралниң
шамалға далда тәрипигә өтүвелип, қолвақни кемигә чиқиривелип, аранла уни сақлап

27:1 **«Бизниң Италийәгә деңиз йоли билән беришимиз...»** — «биз» дегән сөзгә қариғанда Луқа қайтидин Павлусқа һәмраһ болған еди. «Италийәгә» — Рим шәһири Италийәниң пайтәхти еди. **«Авғустус қисми»** — яки «шаһанә қошун». «Авғустус» болса биринчи Рим императори еди. «Қисим» яки «қошун» мошу йәрдә 600 ләшкәрлик бирликни көрситиду.

27:3 Рос. 24:23; 28:16.

27:7 **«Шамал миңиш йөнилишимизни тосуғачқа, Крет арилиниң Шамалдин далда тәрипи билән меңип, Салмоний йерим арилидин өтүп... »** — әслидә улар мәғрип тәрәпкә маңмақчи, һазир җәнупқа қарап маңиду. «Расул Павлусниң сәпәрлири» дегән хәритини көрүң.

27:9 **«роза күни аллиқачан өткән болғачқа,...»** — Йәһудийларниң «роза күни» адәттә тоққузинчи айда болиду, һазир күз пәсли болса керәк. Онинчи айдин кейин боран көп болғанлиқтин «Оттура деңиз»да сәпәр қилиш хәтәрлик еди.

27:12 **«роза күни аллиқачан өткән болғачқа, көпчилик йәнә деңизға чиқип, мүмкинқәдәр Феникс шәһиригә йетип берип, шу йәрдә қишлашни қувәтлиди...»** — Феникс порти қишлиқ (адәттә шәрқий җәнуп вә шәрқий шималдин чиққан) шамалларға далда болғачқа, қишлаш үчүн яхши җай еди.

қалалидуқ. Андин кемичиләр кемини арғамчилар билән сиртидин орап бағливалди.
Кеминиң Сиртис дәп аталған деңиз астидики таш-қум догилириға қеқилип петип қе-
лишидин қорқуп, тормуз ләңгәрлирини чүширип, кемини шамалниң һайдишигә қоюп
бәрди. 18 Боран үстимизгә шиддәтлик соққачқа, әтиси мални деңизға ташлашқа башли-
ди. 19 Үчинчи күнидә улар өз қоллири билән кемидики қурал-жабдуқлирини деңизға
ташливәтти. 20 Көп күнләргичә йә күн йә юлтузлар көрүнмәй, боран-чапқун йәнила
шиддәтлик үстимизгә тохтимай соқувәргәчкә, ахирда қутулуп қелиш үмүтүмизму
йоққа чиққан еди.
21 Кемидикиләр бир нәрсә йемигинигә көп күнләр болғандин кейин, Павлус уларниң
арисида туруп:
— Бурадәрләр, силәр балдурла мениң гепимгә қулақ селип Креттин деңизға чиқмас-
лиғиңлар керәк еди. Шундақ қилған болсаңлар бу балаю-апәт вә зиян-зәхмәтләргә
учримиған болаттиңлар. 22 Лекин әнди силәрни ғәйрәтлик болушқа дәвәт қилимән.
Чүнки араңларда һеч қайсиңлар җенидин айрилғини йоқ, пәқәт кемидинла мәһрум
қалисиләр. 23 Чүнки мән тәвә болған вә ибадәт-хизмитини қилип кәлгән Худаниң бир
пәриштиси түнүгүн кечә йенимға келип 24 маңа: «Павлус, қорқма! Сән Қәйсәрниң алдиға
берип турушуң керәк; вә мана, Худа шапаәт қилип сән билән биллә сәпәр қилғанларниң
һәммисиниң җенини тилигиниңни саңа иҗабәт қилди!» деди. 25 Шуниң үчүн әй әпән-
диләр, ғәйрәтлик болуңлар; чүнки Худаға ишинимәнки, маңа қандақ ейтилған болса
шундақ әмәлгә ашурулиду. 26 Бирақ биз мәлум аралниң қирғиқиға урулуп кетишимиз
муқәррәр болиду.
27 Сәпиримизниң он төртинчи күни кечиси, кемә Адриатик деңизида ләйләп жүрүватқан
болуп, түнниспидә, кемичиләр қуруқлуққа йеқинлап қаптуқ, дәп ойлиди. 28 Улар
чоңқурлуқни өлчәш арғамчисини деңизға чүширип, суниң чоңқурлуғини өлчәп көргән
еди, жигирмә ғулач чиқти. Сәл алдиға меңип йәнә өлчивиди, он бәш ғулач чиқти. 29 Улар
кеминиң хада ташларға урулуп кетишидин қорқуп, кеминиң кәйнидин төрт ләңгәрни
ташливетип, таң етишни тәлмүрүп күтүп турди. 30 Лекин кемичиләр кемидин қачмақчи
болуп кеминиң бешидинму ләңгәрни елип ташливетәйли дәп банә көрситип, қолвақни
деңизға чүшәрди. 31 Павлус йүз беши вә ләшкәрләргә:
— Бу кемичиләр кемидә қалмиса, силәр қутулалмайсиләр! — деди.
32 Буниң билән ләшкәрләр кемидики қолвақниң арғамчилирини кесип, уни ләйлитип
қойди. 33 Таң атай дегәндә, Павлус һәммәйләнни бир аз ғизалинивелишқа дәвәт қил-
ди. У:
— Силәрниң дәккә-дүккә ичидә һеч немә йемәй турғиниңларға он төрт күн болди.
34 Әнди бир аз ғизалинишиңларни өтүнимән. Чүнки һаят қелишиңлар үчүн мошундақ

27:16-17 **«Клавда дегән кичик бир аралниң шамалға далда тәрипигә өтүвелип, қолвақни кемигә чиқиривелип, аранла уни сақлап қалалидуқ»** — адәттә қолвақ кеминиң кәйнидин сөритилип меңилатти. **«Андин кемичиләр кемини арғамчилар билән сиртидин орап бағливалди»** — бу арғамчилар кеминиң парчилинип кетишиниң алдини елиши үчүн кемини чиң тутуп туратти. **«Сиртис дәп аталған деңиз астидики таш-қум догилири»** — «Сиртис» дегән һазирқи Ливийәдики икки деңиз қолтуғиниң исмидур. Шу қолтуқларда көп тейиз жайлар вә деңиз астида дайим көчмә қум догилири болғачқа, кемиләр үчүн бәк хәтәрлик жайдур. **«кеминиң ... тормуз ләңгәрлири»** — болса йеникрәк ләңгәр болуп, деңиз тегигә тирилип кеминиң алдиға меңишини астилитатти. Башқа бирхил тәрҗимиси «йәлкәнләрни чүширип»; амма бизниңчә шундақ әшәддий буранда йәлкәнләр аллиқачан чүширилгән болатти.

27:18 **«... әтиси мални деңизға ташлашқа башлиди»** — мални ташлашниң мәхсити кеминиң парчилиниш мүмкинчилигини азайтиш үчүн уни йеникләтиштин ибарәт.

27:29 **«улар ... кеминиң кәйнидин төрт ләңгәрни ташливетип,..»** — бу төрт ләңгәрни (деңизға) ташлашниң мәхсити кемини тохтитиш, әлвәттә.

27:32 **«кемидики қолвақниң арғамчилирини кесип, уни ләйлитип қойди»** — яки «кемидики қолвақниң арғамчилирини кесип, уни деңизға ташливәтти».

Росул Павлусниң хуш хәвәрни җакарлиған 4-сәпири

қилишқа тоғра келиду; чүнки һеч қайсиңларниң бешидики бир тал мойму зиянға уч-
римайду! — деди.
35 Бу сөзни қилип болуп, у қолиға бир парчә нанни елип, көпчиликниң алдида Худаға
тәшәккүр ейтип уштуп йеди. 36 Шуниң билән һәммәйлән ғәйрәтлинип ғизалинишқа
башлиди 37 (кемидә биз җәмий икки йүз йәтмиш алтә киши едуқ). 38 Һәммәйлән қо-
сақлирини тоқлиғандин кейин, кемини йеникләтиш үчүн, кемидики буғдайларниму
деңизға ташливәтти.

Кеминиң ғәриқ болуши

39 Таң атқанда, кемичиләр қуруқлуқниң нә екәнлигини тонумиди. Лекин униңдики
бир қумлуқ қолтуқни байқап, кемини бир амал қилип шу йәрдә урулдуруп қуруқлуққа
чиқармақчи болди. 40 Улар алди билән ләңгәрләрни бошиветип, уларни деңизға
ташливәтти. Шуниң билән бир вақитта, кеминиң икки йөнилиш палиғиниң бағлирини
бошитип, уларни чүширивәтти. Андин кеминиң бешидики йәлкәнни шамалға чиқирип,
кемини қумлуқниң қирғиқиға қаритип маңдурди. 41 Әнди икки еқим бир-биригә уч-
рашқан йәргә кирип келип, улар кемини қираққа соқтурувалди; кеминиң беши деңиз
тегигә урулуп петип, мидирлимай қалди, лекин кеминиң арқа тәрипи долқунларниң

27:34 Мат. 10:30.
27:35 1Сам. 9:13; Юһ. 6:11; 1Тим. 4:3.
27:40 **«кеминиң икки йөнилиш палиғиниң бағлирини бошитип, уларни чүширивәтти»** — деңиз шундақ күчлүк долқунлиғанда, бу палақларни деңизға чүширишниң пайдиси болмайтти. Шуңа улар дәхли болмисун үчүн палақни бир-биригә четип кемигә деңиздин көтирипрақ бағлап қойған еди. Уни әң ахирқи қетим ишлитишкә болатти, әгәр қаттиқ долқунда бузулуп кәтсә амал йоқ болатти.

зәрбиси билән чувулуп кетишкә башлиди.
42 Ләшкәрләр мәһбусларниң суға сәкрәп қечип кетишиниң алдини елиш үчүн, һәмми-
сини өлтүрүвәтмәкчи болди. 43 Лекин йүз беши Павлусни қутқузушни халиған болуп,
ләшкәрләрниң бундақ қилишиға йол қоймиди. У алди билән су үзүшни билидиғанлар-
ниң суға чүшүп қирғаққа чиқишини, 44 қалғанларниң бәзилирини тахтайларға, бәзи-
лирини кеминиң чувулуп кәткән парчилириға есилип, қирғаққа чиқишини буйруди.
Шундақ болдики, һәммәйлән қутулуп сақ-саламәт қуруқлуққа чиқти.

Малта арилида

28 1 Биз қутулуп сақ-саламәт қирғаққа чиққандин кейин, у аралниң Малта дәп
атилидиғанлиғини билдуқ. 2 Йәрлик хәлиқ бизгә интайин меһриванлиқ билән
муамилә қилди; чүнки у чағда ямғур йеғип, һава соғ болғачқа, улар гүлхан йеқип бизни
күтүвалди. 3 Павлус бир бағлам отун терип келип отқа ташливиди, иссиқтин етилип
чиққан бир зәһәрлик илан униң қолини чишлигиничә чаплишивалди. 4 Шу йәрликләр
Павлусниң қолиға йепишип турған иланни көрүп, бир-биригә:
— Бу адәм чоқум бир қатил екән! Деңиздин қутулуп чиққан болсиму, «Адиллиқ» униң
тирик келишиға йол қоймиди, — дейишти.
5 Лекин Павлус иланни отниң ичигә силкип атти, өзи болса һеч қандақ зәхим йемиди.
6 Хәлиқ униңға бәдини ишшип кетиду яки у туюқсиз жиқилип өлиду дәп қарап туратти.
Лекин узун вақит қарап туруп, униңда һеч қандақ бинормал һаләтниң болмиғанлиғини
көрүп, ойлиғинидин йенип:
— Бу бир илаһ болса керәк! — дейишти.
7 У йәрниң әтрапидики жутта, арал башлиғи (Публиюс дәп аталған)ниң бир нәччә йәр-е-
тизлири бар еди. У бизни өйигә башлап, үч күн қизғин меһман қилип күтти. 8 У чағда
шундақ болдики, Публиюсниң атисиниң қизитмиси өрләп, толғақ болуп йетип қалған
екән. Павлус униң йениға кирип, дуа қилип үстигә қолини тәккүзүп, уни сақайтип
қойди. 9 Шуниңдин кейин аралдики қалған кесәлләрниң һәммиси униң алдиға келип,
сақайтилди. 10 Улар бизниң һөрмитимизгә нурғун соғатларни беғишлиған болуп, ахир-
да бу йәрдин йәнә йолға чиққан вақтимизда, бизни йолға лазимлиқ нәрсә-керәкләр
билән тәминлиди.

Малтадин Рим шәһиригә бериш

11 Малта арилида Искәндәрийәдин кәлгән, бешиға «Самавий Қош гезәк» илаһлириниң
нәқишлири оюлған бир кемә қишлиған еди. Аралда үч ай турғандин кейин, бу кемә
билән йолға чиқтуқ. 12 Сиракоза шәһиригә келип, у йәрдә үч күн турдуқ. 13 Андин айли-

---

27:41 **«Әнди икки еқим бир-биригә учрашқан йәргә кирип келип, улар кемини қирaққа соқтурувалди»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Кемә қирғаққа йәткичә деңиз астидики қум догисиға урулуп петип қалди».
27:41 2Кор. 11:25.
27:42 **«Ләшкәрләр мәһбусларниң суға сәкрәп қечип кетишиниң алдини елиш үчүн, һәммисини өлтүрүвәтмәкчи болди»** — римлиқ әскәрләр мәһбусларни қачуруп қойса өзлири өлүм җазасиға мәһкүм болатти.
28:2 **«йәрлик хәлиқ бизгә интайин меһриванлиқ билән муамилә қилди»** — «йәрлик хәлиқ» дегән ибарә грек тилида «сақаллиқлар» дейилиду. Бу сөз уларниң ят тиллиқ (демәк, ибраний, грек яки латин тиллиқ әмәс) екәнлигини көрситиду.
28:4 **«Деңиздин қутулуп чиққан болсиму, «Адиллиқ» униң тирик келишиға йол қоймиди»** — «Адиллиқ» дегән улар чоқунидиған бутлардин бири болған аял илаһ болса керәк.
28:5 Мар. 16:18; Луқа 10:19.
28:6 Рос. 14:11.
28:11 **«бешиға «Самавий Қош гезәк» илаһлириниң нәқишлири оюлған бир кемә»** — «Самавий Қош гезәк» болса римлиқларниң чоқунған илаһлири «Кастор билән Поллукс» (грек тилида «Диоскури») еди. Деңизчилар уларни

нип меңип, Италийәдики Региюм шәһиригә кәлдуқ. Әтиси шамал йөнилиши өзгирип
җәнуптин чиқиши билән, иккинчи күни Путеоли шәһиригә йетип кәлдуқ. [14] У йәрдә бир
нәччә қериндашларни таптуқ, уларниң өтүнүшлири билән биз уларда бир һәптә турдуқ.
Шундақ қилип биз Рим шәһиригә йетип кәлдуқ. [15] Келиватқанлиғимиздин хәвәр тапқан
шу йәрдики қериндашлар бизни қарши елиш үчүн шәһәрдин чиқип һәтта «Апиюс бази-
ри»ғичә, бәзилири «Үч Сарай»ғичә кәлгән еди. Павлус уларни көргәндә, Худаға рәхмәт
ейтип, ғәйрәтләнди.

Павлус Рим шәһиридә

[16] Рим шәһиригә киргинимиздә, йүз беши мәһбусларни орда қаравул бегигә тапшурди;
лекин Павлусниң бирла күзәткүчи ләшкәр билән бир өйдә айрим турушиға рухсәт қи-
линди. [17] Үч күндин кейин, у у йәрдики Йәһудийларниң каттивашлирини өзи билән
көрүшүшкә чақирди. Улар җәм болғанда, у мундақ деди:
— Қериндашлар! Мән хәлқимизгә яки ата-бовилиримиздин қалдурулған өрп-адәтләргә
қарши һеч қандақ иш қилмиған болсамму, Йерусалимда турғинимда тутқун қилинип
римлиқларниң қолиға тапшурулдум. [18] Римлиқлар мени сораққа тартип, мәндә өлүм
җазасиға мәһкүм қилғидәк бирәр җинайәт болмиғачқа, мени қоюветмәкчи болди. [19] Ле-
кин Йәһудийлар буниңға қаршилиқ билдүргәчкә, Қәйсәргә мураҗиәт қилишқа мәҗбур
болдум. Буларни дегиним билән, бу мениң өз хәлқим үстидин шикайитим бар дегәнли-
гим әмәс. [20] Шу сәвәптин мән силәр билән йүз көрүшүш вә бу һәқтә силәргә ейтиш үчүн
силәрни бу йәргә чақирдим. Чүнки бу зәнҗир билән бағлинишниң сәвәви дәл Исраил-
ниң күткән үмүтидур.
[21] Улар Павлусқа:
— Биз болсақ Йәһудийәдин сән тоғрилиқ хәт алмидуқ, яки у йәрдин кәлгән қерин-
дашларниң һеч қайсисиму сән тоғрилиқ бирәр яман хәвәр әкәлмиди яки яман гепиңни
қилмиди. [22] Лекин сениң пикирлириңни аңлиғумиз бар. Чүнки һәммә йәрдә кишиләр-
ниң сән тәвә болған бу мәзһәпкә қарши сөзләватқанлиғидин хәвиримиз бар! — дейишти.
[23] Шуниң билән улар Павлус билән көрүшүшкә бир күнни бекитти. У күни нурғун ки-
шиләр униң туралғусиға кәлгән еди; у таң атқандин кәчкичә уларға сөз-каламни
шәрһләп, Худаниң падишалиғи һәққидә толуқ гувалиқ берип, Тәврат һәм пәйғәмбәр-
ләрниң язмилиридин нәқил кәлтүрүп, уларни Әйса тоғрилиқ қайил қилишқа күчиди.
[24] Униң сөзлиригә бәзиләр ишәндүрүлди, бәзиләр ишинишни рәт қилди. [25] Улар Павлус-
ниң мундақ бир сөзни қилиши билән өз ара келишәлмәй қайтип кәтти. У мундақ деди:
— Муқәддәс Роһ Йәшая пәйғәмбәр арқилиқ ата-бовилиримизға муну сөзни дәл җайида
ейтқан:
[26] — «Барғин; мошу хәлиққә мундақ дәп ейтқин: —

деңиз сәпәрлирини оңушлуқ қилиду, дәп қарайтти.
28:15 **«шу йәрдики қериндашлар бизни қарши елиш үчүн шәһәрдин чиқип һәтта «Апиюс базири»ғичә, бәзилири «Үч Сарай»ғичә кәлгән еди»** — «Апиюс базири» Римдин 71 километр, «Үч Сарай» 55 километр жирақ еди.
28:16 **йүз беши мәһбусларни орда қаравул бегигә тапшурди»** — мошу сөзләр бәзи кона көчүрмиләрдә тепилмайду.
28:16 Рос. 24:23; 27:3.
28:17 Рос. 24:12; 25:8.
28:20 Рос. 23:6; 24:21.
28:23 **«у таң атқандин кәчкичә уларға сөз-каламни шәрһләп, Худаниң падишалиғи һәққидә толуқ гувалиқ берип, Тәврат һәм пәйғәмбәрләрниң язмилиридин нәқил кәлтүрүп, уларни Әйса тоғрилиқ қайил қилишқа күчиди»** — «Тәврат һәм пәйғәмбәрләрниң язмилири» тоғрилиқ 24:14 вә униңдики изаһатни көрүң. Мошу йәрдә «Тәврат» грек тилида «Мусаниң (Тәврат) қануни».
28:23 Яр. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Қан. 18:15; 2Сам. 7:12; Зәб. 131:11; Йәш. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Йәр. 23:5; 33:14; Әз. 34:23; 37:24; Дан. 9:24; Мик. 7:20.
28:24 Рос. 17:4.

«Силәр аңлашни аңлайсиләр, бирақ чүшәнмәйсиләр;
Көрүшни көрүсиләр, бирақ билип йәтмәйсиләр.
27 Чүнки мошу хәлиқниң жүригини май қаплап кәткән,
Улар аңлиғанда қулақлирини еғир қиливалған,
Улар көзлирини жумувалған;
Ундақ болмисиди, улар көзлири билән көрүп,
Қулиқи билән аңлап,
Көңли билән чүшинип,
Өз йолидин яндурулуши билән,
Мән уларни сақайтқан болаттим»».
28-29 Шуңа билишиңлар керәкки, Худаниң бу нижатлиғи ят әлликләргә әвәтиливатиду.
Улар болса униңға қулақ салмай қалмайду! — деди. У бу сөзләрни ейтқанда Йәһудийлар
өз ара қаттиқ талаш-тартиш қилишип кәтти.
30 Павлус өзи ижаригә алған өйдә толуқ икки жил турди вә бу йәрдә униң билән
көрүшүшкә кәлгән һәммә кишиләрни қобул қилип, 31 толиму жүрәклик билән һәм һеч
тосалғуға учримай, Худаниң падишалиғини жар қилип, Рәб Әйса Мәсиһкә даир һәқиқәт-
ләрни йәткүзүп тәлим бәрди.

28:26 **Йәш. 6:9; Әз. 12:2; Мат. 13:14; Мар. 4:12; Луқа 8:10; Юһ. 12:40; Рим. 11:8.**

28:27 **«Чүнки мошу хәлиқниң жүригини май қаплап кәткән, ... ундақ болмисиди, улар көзлири билән көрүп, қулиқи билән аңлап, көңли билән чүшинип, өз йолидин яндурулуши билән, мән уларни сақайтқан болаттим»** — «Йәш.» 6:9-10дин нәқил кәлтүрүлгән.

28:27 **Йәш. 6:9,10.**

28:28-29 **«У бу сөзләрни ейтқанда Йәһудийлар өз ара қаттиқ талаш-тартиш қилишип кәтти»** — мошу сөзләр бәзи кона көчүрмиләрдә тепилмайду.

Қошумчә сөз

Луқа язған тарихниң «чәкликлиги» тоғрилиқ

Ушбу китапта санақсиз савақлар вә етиқатни риғбәтләндүридиған ишлар тепилиду. Мошу йәрдә саһипә чәклимиси болғачқа, төвәндә төрт соал үстидила тохтилимиз. Биринчи вә иккинчиси Луқаниң тарихиниң чәклик даириси билән бағлиқ. У хуш хәвәрниң «кичик Асия» (Түркийә) вә Явропада қандақ тарқалғанлиғи, шундақла җамаәтләр өсүп кеңәйтилгәнлиги тоғрилиқ бизгә көп тәпсилатларни тәминләйду. Әнди немишкә у җамаәтниң Африқа яки Асияда болған илгириләшлири тоғрилиқ язмайду?Хелә рошәнки, Луқа җамаәтниң «толуқ тарих»ини йезишқа интилгән әмәс (әмәлийәттә бундақ бир тарихни йезиш һәргиз мүмкин әмәс — «Юһ.» 21:25ни көрүң). Луқаниң хатирилигини, йәни җамаәтниң Явропа тәрәпкә қарап илгирилишигә кәлсәк, ишинимизки, бу илгириләш йөлиниши әмәлийәттә әң көп тосалғу-қийинчилиққа учриған йөлиниш еди. Җамаәттики қедимки әнъәниләр вә башқа тарихлардин билимизки, җамаәтләрниң Асия вә Африқида көпийиши Явропадики көпийиштин техиму тез еди. Шуңа Луқа етиқадимизға әң күчлүк риғбәт-түрткә болсун дәп, бизгә җамаәтниң қаттиқ зиянкәшлик вә түрлүк қийинчилиқлар астида өсүши вә кеңийиши хатириләнгән бир тарихни тәминләйду.

Иккинчи мәсилә жуқуриқиға охшап кетиду — китапниң иккинчи йеримида расул Павлусниң Рим қанун түзүмидә сораққа тартилишлири вә учриған мәсилиләр, шундақла Павлусниң императорниң өзи үстидин һөкүм чиқириши үчүн Рим шәһиригә бериш сәпири тоғрилиқ немишкә шунчә көп тәпсилатлар тәсвирилиниду? Бунинда роһий билим-савақ барму?

Бу мәсилә тоғрилиқ «төрт баян»дики кириш сөзимиздә азрақ тохтилимиз: —

«Йәнә мүмкинчилиги барки, әйни вақитта Теофилус Рим җәмиийитидә жуқури тәбиқидики адвокат болуп, Павлусниң сорақ ишлириға тәйярлиқ қиливатқан болуши мүмкин. Шундақ болғанда, Луқаниң Әйсаниң тәрҗимиһали болған «Луқа»ни вә «Расулларниң паалийәтлири»ни йезиштики мәхсити Теофилусқа Павлусни («Рос.» 28-бапни көрүң), шундақла у җакалиған етиқатни Қәйсәр алдида ақлаш испати билән толуқрақ тәминләштин ибарәт болуши мүмкин, дәп қияс қилишқа болиду».

Шуңа «Луқа» билән «Расулларниң паалийәтлири»ни Мәсиһ етиқадини ақлап тәсвирләйдиған бир пүтүн баян дейишкә болиду. Пүтүн империйәниң бипаян зиминда, шималида Әнглийә вә Галлийәдин җәнупта Африқа вә Мисирғичә, ғәрипдә Испанийәдин шәриқтә «кичик Асия» (Түркийә), Сурийә вә Иорданийәгичә, һәр бир аддий пухра, шундақла барлиқ һөкүмдарлар өз ортақ тили (грек тили)да бу баянни оқуялайду. Болупму «Расулларниң паалийәтлири»дики әң ахирқи бапларда расул Павлусниң Римниң қанун-түзүмигә толуқ бойсунғанлиғини көримиз. Гәрчә Римдики нәзәрбәндтин қечишқа көп пурсәтләр чиққан болсиму, у қачмайду. У көп Римлиқ һөкүмдарлар алдида сораққа тартилиду. Уларниң сөз-һәрикәтлиридин уларниң чириклишип кәткәнлиги еник көрүнүп турсиму, Павлус уларға Рим һөкүмитиниң вәкилидәк һөрмәт билән сөзләйду. Униң пәйғәмбәрлик алдин көрәрлиги билән Римниң кемисидә олтарған 276 киши қутқузулиду (27-бап). Шуниң билән һәммә кишиниң көзигә көрүнидуки, Мәсиһгә

етиқат қилған адәмләр сәмимий бир һөкүмәткә һеч тәһдид йәткүзмәйду, әксичә аманлиқ вә қанунни этиварлайдиған бир җәмийәттә хелә иҗабий тәсир көрситип, шулар туруватқан һәр бир дөләткә пайда йәткүзгүчи амилдур. Мошундақ сүпәт егилири, пәқәт Рим империйәсигә әмәс, бәлки өз пухралириниң мәнпәәтини көзләйдиған һәр қандақ империйә яки падишалиққа өзини тәвсийә қилиду.

«Маттияс»ниң «он иккинчи расул» дәп таллиниши (1:15-26) тоғрилиқ — «он иккинчи расул» ким?

Бу соалниң өзи анчә муһим әмәс. Амма бу мәсилә интайин муһим бир принсипқа мунасивәтлик болғачқа, униң үстидә тохтилишниң пайдиси бар. Инҗилда «он икки расул»дин башқа «расул» дәп ениқ аталған аз дегәндиму йәнә он әр киши бар. Хелә рошәнки, булардин башқа йәнә бир нәччә намсиз расуллярму бар еди. «Коринтлиқларға (2)»дики «қошумчә сөз»имиздә «расуллар» тоғрилиқ изаһатлиримизни көрүң. Шу йәрдә ейтқинимиздәк, биз шу «он икки (расул)»ни (җамаәткә нисбәтән) «ул» яки «асас қилинған» дәп қараймиз. Демәк, уларниң Рәбдин тапшурувалған һоқуқи вә қобул қилған вәһийлири һәтта башқа расулларникидинму жуқури дәриҗидә еди. «Самавий Йерусалим»ниң он икки дәрвазисида «он икки расул»ниң исмилири йезиқлиқ («Вәһ.» 21:14). Рәб Әйсаму «**Силәр** (он икки расул) **он икки тәхттә олтирип, Исраилниң он икки қәбилисиниң үстидин һөкүм чиқирисиләр**» дегән («Мат.» 28:19). Шуңа бу «он икки»ниң Худаниң планида алаһидә орунға егә болғанлиғида қилчә гуман йоқ.

Жуқириқи айәтләрдә, расул Петрус Зәбурдин (69:25, 109:8) Мәсиһниң сатқунлуқ қилиниши вә униңға сатқунлуқ қилғучиниң орниниң башқа бирисигә тапшурулидиғанлиғини көрситидиған бешарәтләрни нәқил кәлтүриду. Петрусниң бу бешарәтләргә шәрһ бәргәнлигини тоғра дәп ишинимиз. Улар дәрвәқә, башқа бирисиниң Йәһуданиң орнини басидиғанлиғи, «он иккинчи расул» болидиғанлиғини алдин-ала көрситиду.

Һалбуки, қериндашларниң Йәһуданиң «орнини басқучи»ни таллиши тоғра чиқтиму? Рәб улардин айрилип асманға көтирилгәндә уларға пәқәт «**Йерусалимда туруп Муқәддәс Роһниң үстүңларға чүшүшини күтүңлар**» дегән бирла җиддий вә тәпсилий әмир қалдурған еди. Уларниң җиддий муһтаж болғини мана шу еди. Рәбниң Муқәддәс Роһ тоғрилиқ болған көп тәлимлиригә (болупму «Юһанна» 14-16-баплар) қариғанда, У Өзи улардин айрилип, уларниң йенида болмиғанда Муқәддәс Роһниң Униң орнини бесип уларға Тәлим Бәргүчи вә Йетәкчи болидиғанлиғи тоғрилиқ ениқ сөзлигәнлигини көримиз. Мәсилән, 16:13дә У: «У, йәни Һәқиқәтниң Роһи кәлгәндә силәрни барлиқ һәқиқәткә чөмдүрүп йетәкләйду» дәйду. Бундақ ениқ тапшуруқ болған екән, Петрус немишкә Әйса йенида болмиған, амма Муқәддәс Роһ техи кәлмигән әһвалда тәлим бәргүчи һәмдә йетәкчи ролини өз зиммисигә алиду?

Биз қериндашларниң «**икки кишини бекитти**», андин уларниң:

— «**Сән, и һәммә адәмниң қәлбини билгүчи Пәрвәрдигар! ... Бу иккиләндин қайсисини таллиғанлиғиңни көрсәткәйсән!**» дегән дуасини оқуғинимизда, улар Худаға анчә кәң таллаш даириси бәрмигән, дәп ойлимай қалмаймиз! Шуниңға охшаш, көп дуалар Худаниң ишлиримизни һәл қилидиған әҗайип карамитигә чәк бәлгүләп қойғандәк болуп қалиду. Мәсилән, «Аһ Худа, мениң оғлумниң кесилини сақайтиш үчүн

маңа уни дохтурханида ятқуздәк пул тәминлигәйсән!» дегәндәк дуаларни қилишиду. Әнди Худаниң башқа йоллири йоқму? У беваситә сақайталмамду? Яки башқа бир васитә билән сақайталмамду? Биз пулисз, дорисиз вә амалсиз қалғанда, уму амалсиз қалдиму? Қандақму биз уни өзимизниң чәклик ой-пикир даирисигә бағлалаймиз? (һалбуки, Худаға шүкри, у көп вақитларда дуайимизда ағзимиздин чиққан сөз-шәртләр бойичә әмәс, бәлки қәлбимиздики нида-пәрядимизға қарап җавап бериду).

Қериндашларниң чәк ташлишидинму әшу вақитта Муқәддәс Роһниң адәмниң роһ-қәлбидә беридиған йетәкчилиги, тәлими вә гувалиқ беришиниң уларда техи болмиғанлиғини көрәләймиз.

Биз жуқуриқи ишлардин төвәндики принсипниң рошән бир мисалини көрәләймиз, дәп ишинимиз. Мошу муһим принсипни тонуп йәтмигичә Худаниң Өзини һәқиқий тоналмаймиз (Худа Йәшая пәйғәмбәр арқилиқ дегән): —

«**Чүнки Мениң ойлиғанлирим силәрниң ойлиғанлириңлар әмәс,**
Мениң йоллирим болса силәрниң йоллириңлар әмәстур;
Чүнки асман йәрдин қанчә жуқури болса,
Мана Өз йоллирим силәрниң йоллириңлардин,
Мениң ойлиғанлирим силәрниң ойлиғанлириңлардин шунчә жуқуридур» («Йәш.» 55:8-9).

Петрусниң бирисиниң расул болуш үчүн қандақ салаһийәткә егә болуш керәклиги тоғрилиқ ойлиғини орунлуқ, асаси бардәк қилғини билән, униңда шүбһисизки, Худаниң қадирлиғи тоғрилиқ икки чоң хата қияс һәмдә бир чоң кәмчилик бар; шуңа, униң бу ойлириниң «Худаниң ойлиғанлири» әмәс, дәп ишинимиз. Әнди Петрусниң қияслири вә ойида болған кәмчилик болса: —

(1) Әйсаниң тәлими вә һаятиға толуқ гувачи болуши үчүн, он иккинчи расули болидиған адәм Әйса йәр йүзидә хизмәттә болған чеғида (Йәһия пәйғәмбәрниң чөмүлдүрүш жүргүзгән вақтидин тартип Әйсаниң асманға көтирилишигичә) җисманий җәһәттә Униң йенида болуши керәк еди.

(2) Әйсаниң өлүмдин тирилдүрүлгәнлигини «өз көзи билән көргән» гувачи болуши үчүн, Әйсаниң өлүмидин кейин асманға көтирилишигичә йәнила у җисманий җәһәттә башқа расуллар билән биллә болған болуши керәк еди.

(3) Петрус тилға алмиған, амма расулниң салаһийитидә болуши үчүн кам болса болмайдиған муһим амил болса Мәсиһниң адәмни чақиришидур. Барсабас яки Маттияста мундақ чақириқ барму? Улар буни ениқлашқа анчә интилмигән охшайду.

Бизгә Худа «он иккинчи расул»ниң орнини бесишқа, йәни бир «һул расул» болушқа һәқиқий бекиткән киши расул Павлустәк көрүниду (мундақ дегинимиз, Маттиясниң бирхил «расуллуқ хизмәт»и йоқ, дегәнлигимиз әмәс — 4:33, 5:12ни көрүң). Мәсиһ йәр йүзидә хизмәттә турғанда Павлус Униңға әгишиш бир якта турсун, билишимизчә, һәтта Уни көрүп баққанму әмәс. Лекин у Мәсиһниң тирилгәнлигигә гувачи болуп чиқти; чүнки Мәсиһ Өзини униңға алаһидә аян қилған («1Кор.» 9:1ни көрүң). Униңға йәнә Мәсиһниң йәр йүзидики жүрүш-турушлири тоғрилиқ көп тәпсилатлар вәһий арқилиқ

аян қилинған (мәсилән, Худа униңға Әйсани әсләйдиған «кәчлик тамақ», йәни «нан уштуш»ниң тәпсилатини вәһий билән аян қилған («1Кор.» 11:23-26 вә «Гал.» 1:10-12ни көрүң). Шундақ болупла қалмай, у башқа расуллар билән селиштурғанда, Мәсиһниң ички һаяти, өлүми вә тирилишиниң әһмийити тоғрилиқ жуқури дәрижидә вәһийләрни тапшурувалған еди. У өзиниң роһий туғулуши тоғрилиқ «вақитсиз туғулған бовақмән» дәйду («1Кор.» 15:8-9) — демәк, «роһий туғулушум нормал жәриян арқилиқ әмәс, бәлки наһайити қисқа вақит ичидә һамилә болуп туғулған едим». Униң бундақ дегини шүбһисизки, униң расуллуққа киришкәнлигини башқа расулларниңки билән селиштуруш еди. Улар болса Мәсиһкә үч йерим жил әгишип үгәнгән, амма Павлус болса адәмниң әқлий қабилийитидин ешип чүшидиған, туюқсиз вәһийләр билән бирақла расуллуқ хизмәткә чөктүзүлгән.

Рәбниң Павлусни чақирғанлиғи вә уни хизмәткә тайинлиғанлиги башқа расулларни чақириғанлиғи вә хизмәткә тайинлиғинидин рошән еди. Шуниң билән Петрус қойған шәртләргә қариғанда у «он иккинчи расул» болушқа толиму лаяқәтлик еди — бирақ у Мәсиһ йәр йүзидә хизмәттә болған вақтида у башқа расуллар билән биллә җисманий тәндә һазир болмиған еди! Петрус шуниңға диққәт қилмиғанки, Худа көп ишларда карамәтләрни көрсәткинидә бизниң (җисманий җәһәттә) нәқ мәйданда һазир болуш-болмаслиғимиз билән чәккә учримайду. У бәлким ойлиғинимиздин сирт башқа бир йол билән иш көрүши мүмкин. Униң сөз-каламиға қариғанда У шундақ қилишқа амрақтур.

Биз оқурмәнләрдин, жуқурида ейтқинимизни бу мәсилә тоғрилиқ бирәр талаш-тартишқа асас қилмаслиғини өтүнимиз. Расул Павлус өзиниң салаһийити тоғрилиқ һәргиз мундақ муназириләшмәйтти. Өзи тоғрилиқ у пәқәтла: — «**Мән расуллар арисидики әң төвинимән, расул дәп атилишқа лайиқ әмәсмән; чүнки мән Худаниң җамаитигә зиянкәшлик қилғанмән**» дәйду («1Кор.» 15:9).

Биз башқа он бир расул Худаниң толуқ планини мәлум җәһәттә чүшәнмигән болса, Униң Павлусқа тапшурған вәһийлириниму қобул қилип чүшинишкә толуқ тәйярлиғи болмаслиғиму мүмкин еди, дәп ойлаймиз.

Муса пәйғәмбәрниң бешарити тоғрилиқ (3:22-23) «Маңа охшаш болған бир пәйғәмбәр» ким?

«**Муса дәрвәқә мундақ дегән еди: — «Пәрвәрдигар Худайиңлар өз қериндашлириңлар арисидин маңа охшаш бир пәйғәмбәр турғузиду. Униң силәргә ейтқан барлиқ сөзлирини аңлап, униңға толуқ итаәт қилишиңлар керәк! Чүнки бу пәйғәмбәрниң сөзини аңлимайдиғанларниң һәр бири хәлиқ қатаридин үзүп ташлиниду»**».

Рошәнки, Петрус бу сөзләр Мәсиһни көрситиду, дәйду. «Юһ.» 6:14, 7:40диму шундақ. Мусаниң өмридики көп ишлар Мәсиһни көрситиған «бешарәтлик мисал» еди. «Ибранийларға»дики қошумчә сөзимизни көрүң. Амма қайси йолда яки қайси җәһәттә Мәсиһ бу бешарәтни әмәлгә ашурған?

Муса болса «һул пәйғәмбәр» еди — демәк, Исраил үчүн у Тәврат қанунида асасий һәқиқәтләр, җүмлидин қурбанлиқ, каһинлиқ вә ибадәт чедириғә бағлиқ бәлгүлимиләрни

қобул қилған. Униңдин кейинки пәйғәмбәрләр әлвәттә бу ишларни өзгәрткини йоқ, бәлки бу қанун-һәқиқәтләрни асас қилип башқа бешарәтләрни бәргән. Лекин Мәсиһ кәлгәндә қурбанлиқ, каһинлиқ вә ибадәтхана түгәйду — чүнки У Өзи «әң ахирқи қурбанлиқ» вә шундақла Худа тайинлиған, әрштә олтарған, Худаниң барлиқ хәлқигә болған улуқ баш каһин болди. Шуниң билән Униңда Худаға йеқинлишидиған пүтүнләй йеңи түзүм барлиққа кәлтүрүлгән. У шу йолда Мусаға охшаш «һул пәйғәмбәр»; лекин У елип кәлгән йеңи әһдә-түзүм Мусаниң әһдә-түзүмидин чоңқур вә узун муддәтлик (мәңгүлүк!) еди. Әслидә Исраил хәлқи Мусаға қулақ салмиса бәхитисизликкә учриған йәрдә, һазир «Мусаға охшаш йеңи пәйғәмбәр» кәлгәндин кейин техиму шундақки: —

«**Униң силәргә ейтқан барлиқ сөзлирини аңлап, униңға толуқ итаәт қилишиңлар керәк! Чүнки бу пәйғәмбәрниң сөзини аңлимайдиғанларниң һәр бири хәлиқ қатаридин үзүп ташлиниду**».

Әнди Мәсиһ қандақ йол билән «Мусаға охшайдиған пәйғәмбәр» болиду?

(1) Муса башқа пәйғәмбәрләргә селиштурғанда Худани техиму зич мунасивәттә тонуған. «Қан.» 34:10-12ни көрүң — у Худа билән «**йүз туранә**» көрүшкән.

Рәб Әйса Мәсиһниң Худаатиси билән болған мунасивити Мусаниңкидин зор дәрижидә техиму зич еди: — «**Оғулни Атидин башқа һеч ким тонумайду, вә Атиниму Оғул вә Оғул ашкарилашни лайиқ көргән кишиләрдин башқа һеч ким тонумайду**» («Мат.» 11:27)

«**Худани һеч ким көрүп баққан әмәс. Бирақ Униң қойнида турғучи йеганә Оғли болса** (шундақла Өзи Худа болған) **Уни билдүрди**» («Юһ.» 1:18). (Ахирқи айәткә қариғанда, Муса көргән Худаниң сияқи әмәлийәттә униң вәкили болған Мәсиһ еди).

(2) Муса Исраилға қутқазғучи еди. У «қоза қурбанлиғи» арқилиқ уларни җисманий қуллуқтин қутқузуп, уларниң йәр йүзидики бир әлниң «туғулуш»иға васитә еди («1Кор.» 10:1-2, «Мис.» 12:1, «Әз.» 16:3-7). Шундақла у уларға пәқәт пәйғәмбәр вә йетәкчила әмәс, бәлки уларға «падиша»дәк болған еди («Қан.» 33:5).

Мәсиһ болса Исраилғиму, ят әлликләргиму Қутқазғучи болиду, Өзи «қоза қурбанлиғи» болуп уларни роһий қуллуқтин, йәни гунаниң илкидин вә Шәйтанниң илкидин қутқузиду, шундақла уларниң роһий, самави бир хәлиқниң «туғулуш»иға васитә болиду; у әлвәттә уларға пәйғәмбәр, йетәкчи, падиша вә уларниң Рәбби болди.

(3) Муса пәйғәмбәр «кона әһдә»ни қобул қилип униң уаситичиси болди. Шу кона әһдә Худаниң «йәр йүзидики» хәлқи болған Исраилниң мәвҗудатлиғиниң асаси еди.

Мәсиһ «йеңи әһдә»ниң уаситичисидур; йеңи әһдә Худаниң әрштики хәлқи болған җамаәтниң мәңгүлүк һаятиниң асасидур.

15:36-41: Немишкә Павлус билән Барнабас айрилип кәтти? Кимниң тоғра?

«**Лекин йәнә бир нәччә күнләрдин кейин Павлус Барнабасқа:— Биз бурун Рәбниң сөз-каламини йәткүзгән һәммә шәһәр-йезиларға берип, қериндашларниң йениға берип, уларниң һалини сорап келәйли, — деди.**

Барнабас болса Юһанна (Маркусму дейилиду)ни биллә елип бармақчи болған еди.

Бирақ Павлус алдинқи қетим Памфилийә өлкисидә улардин айрилип кәткән, Рәбниң хизмитидә улар билән биллә давамлиқ сәпәр қилмиған Маркусни йәнә елип беришни ақиланилик әмәс дәп қариди. Шуниң билән иккилән оттурисида бәк кәскин ихтилап болуп, ахир берип улар бир-биридин айрилип кетишти. Барнабас Маркусни елип, кемигә олтирип Сипрус арилиға кәтти. Павлус болса Силасни таллиди; қериндашларниң иккиләнни Худаниң шапаитигә аманәт қилиши билән у иккиси йолға чиқти. У әнди Сурийә вә Киликийә өлкилирини арилап өтүп, һәр қайси жайларда жамаәтләрни қувәтләндүрди»

Павлус Барнабас билән бир-биридин айрилиш тоғрилиқ җәзмән бир пикирдә болуши бәлким мүмкин әмәс. Биз пәқәт төвәндики байқиғинимизни оттуриға қойимиз, шундақла Павлусниң қарари бәлким тоғра еди, дегән пикиргә қайилмиз.

(1) Көңли иш тартмайдиған адәм әмәлийәттә хизмәткә ярдәм әмәс, бәлки тосалғу болиду («Пәнд.» 25:13, 10:26). Худаниң хизмити бәрибир қериндашларниң һессиятлиридин муһимдур.

(2) Маркус Юһанна билән Барнабас нәврә туққан еди («Кол.» 4:10). Шуңа Барнабас туққанчилиқ қилип Маркусқа ян бесиши мүмкин.

(3) Павлус тапшурувалған вәһийләр шүбһисизки, Барнабасниңкидин көп еди. Шуңа Барнабасниң бу ишта Павлусқа бойсунишиға бәлким тоғра келәтти.

(4) Қериндашлар дуа қилип Худаға аманәт қилған киши Барнабас әмәс, бәлким Павлус еди. Шуңа улар Павлусниңкини тоғра дәп қариған охшайду.

(5) Бир нәччә жилдин кейин Павлус Маркусни хизмитигә ярдәмчи сүпитидә қайтидин қобул қилиду вә уни башқиларға тәвсийә қилиду. Маркус Павлусниң униңға бәргән савақ-дәрсини қобул қилған болса керәк.

(21:18-26) Павлусниң қәсәм ичиш вә қурбанлиқ қилиши тоғрилиқ

Павлусниң хәтлирини оқуған кишиләр үчүн униң ибадәтханида һайван союп мундақ бир қурбанлиқни қилиши вә қәсәм ичишиму ғәлитә вә налайиқ паалийәт болуп көрүниду. У хәтлиридә, Мәсиһниң қурбанлиғи әң ахирқи, шундақла барлиқ башқа қурбанлиқниң орнини басқан дәп ениқ тәлим бәргән әмәсму? Бундақ қурбанлиқ қилиш әгәр Худаниң Мәсиһдә болған улуқ ғәлибисигә асийлиқ қилиш болмиғандиму, һеч болмиса «арқиға чекиниш» болмамду?

Бу соалға җававән, байқинимизни, шундақла төвәндики соалларниму оттуриға қойимиз. Оқурмәнләр булардин өзи хуласә чиқиривалалайду: —

(1) 20-айәттә расул Яқуп Павлусқа Йәһудийлар арисида нурғун «**Тәврат қануниға әмәл қилишқа интайин қизғин**» етиқатчи бар дәп уқтуриду. Бундақ «қизғинлиқ» ибадәтханидики һайван қурбанлиқлири вә қаидә-рәсимләрдә давамлишишни өз ичигә алиду, дәп қараймиз. Ундақ болмиғанда Павлусниң бу паалийәтләргә қатнишиши уларни қандақму «у бизгә охшаш» дәп хатирҗәм қилалисун?

(2) 21-айәттә Яқуп Павлусқа бу йеңи Йәһудий етиқатчиларниң «Павлус Рим империйәси бойичә Йәһудий хәлқигә Тәврат қануниға яки Тәвраттин чиққан қаидә-йосунларға бойсунушни әмәс, бәлки уларни ташлашни үгитиду» дегәндәк ойда

болғанлиғини уқтуриду. Бу мәсилә Йәһудий әмәсләрниң Тәврат қануниға яки қанунининң мәлум қисмини тутуши керәкму-йоқ дегән мәсилигә пүтүнләй охшимайду («Расулларниң паалийәтлири» 16-бапта мошу мәсилә бир тәрәп қилинған еди).

(3) Мошу йәрдә бир нәччә соални қойимиз: — Йерусалимдики җамаәттә йәткүзүлгән тәлим (Яқупниң вә башқа ақсақалларниң тәлими)ниң мәзмуни немә еди? Немишкә бу «йеңи етиқатчилар» шундақ «**Тәврат қануниға әмәл қилишқа интайин қизғин**»? Чүнки Худаниң планида Тәврат қануниң биринчи мәхсити өзимизниң гунаға чөмгәнлигимиз, Худаниң қанунини әмәлгә ашурулмайдиғанлиғимиз, шундақла Қутқазғучи-Мәсиһгә зор муһтаҗлиғимизни көрситиштин ибарәт еди («Рим.» 3:19-28, 7:4-13, 8:3, «Гал.» 2:11-21ни көрүң). Немишкә бу кишиләргә башқа барлиқ қурбанлиқниң орнини басқан улуқ вә ахирқи бир қурбанлиқ бар дәп үгитилмигән?

(4) Бу кишиләр немишкә Павлус Йәһудийларға Тәврат қанунини ташлаш керәк дәп үгитиду, дәп ойлайду? Ким уларниң мошундақ ойлишиға йол қойди? Йерусалимдики җамаәттә Павлус үчүн һәқиқий әһвални аян қилғидәк җүръәтлик адәм йоқмиди?

(5) Әмәлийәттә, Павлус бундақ тәлимни һеч бәргән әмәс. Униң бу тема тоғрилиқ болған тәлимини өзиниң муну сөзи билән жиғинчақлашқа болиду: —

«Һәммә етиқатчи әркиндур». Демәк, һәм Йәһудий әмәсләр һәм Йәһудийлар Тәвратта бәлгүләнкән рәсим-қаидиләрниң һәр қандақ бир қисмиға (мәсилән, шабат (шәнбә) күнидә дәм елиш дегәндәк) риайә қилишни халисила, у шундақ қилишқа әркиндур; амма охшашла ундақ қилишни халимисиму, уму уларниң әркинлигидур. Павлус йә буни яки уни қилишқа дәвәт қилмайду («Римлиқларға» 14-бапни көрүң). Амма қурбанлиқ мәсилисидә болса униң: — «Әйса Мәсиһниң гуналарни жуюш үчүн Өзини қурбанлиқ қилиши билән барлиқ башқа қурбанлиқлар инавәттин қалдурулған» дегән тәлими бәк рошәндур.

(6) Павлус йәнә «һәммәйлән әркиндур» дәп тәлим бәргини билән у йәнә муһәббәт йолида башқиларниң етиқадиға яки етиқатни қобул қилишқа тосалғу болмаслиқ яки виҗданиға зиян йәткүзмәслик үчүн башқиларниң хата ой-пикрилиригә көңүл бөлүшимизгә тоғра келиду, дәп үгитиду. Бизниң әркинлигимиздин мәлум ишаларда бәһримән болушимиз түпәйлидин улар муқәддәс етиқадимизға сәл қариса, ундақта уларниң хата ой-пикрилиригә вақитлиқ маслишишимизға тоғра келиду. Мәсилән, етиқатчилар һәр қандақ гөшни йесә болиду. Лекин башқиларни өйимиздә азатә һес қилдуруш үчүн чошқа гөшини өйгә киргүзмәслигимиз даналиқ иш болиду.

Шуңа бу йәрдә Павлусниң һайван қурбанлиқлириға қатнишиши бу қурбанлиқни инавәтлик дәп етирап қилишиға баравәр болмисиму (әмәлийәттә бу хил қурбанлиқ әсли гунани жуйидиған әмәс, бәлки «тәшәккүр қурбанлиғи» яки «қәсәм ичиш қурбанлиғи» болса керәк еди), лекин Йерусалимдики мошу аҗиз етиқатлиқ қериндашлирини дәп у «**инақ-хатирҗәмликниң риштиси билән, Роһта болған бирликни тутуш**»қа интилиду. Буниңда әхлақ җәһәттин һеч қандақ чекиниш болмайду, пәқәт Йәһудий қериндашларниң етиқадида кәмлик болиду, халас. Шүбһисизки, Павлус кейинчә уларниң ишәши вә көңүл бөлүшигә еришсәм, уларға ишларни тоғрирақ чүшәндүримән, дегән үмүттә болған. Лекин һазир болса у бу төрт кишиниң йениға берип паалийитигә қатнишипла қалмай, бәлки уларниң қурбанлиқлириниң чиқимини

өз үстигә алиду. У бундақ қийин әһвалға әслидә һәргиз чүширилмәслиги керәк еди, лекин у шапаәт билән униңға сәвир қилиду вә шундақла өзи дайим тәвсийә қилидиған меһир-муһәббәтниң йәнә бир үлгисини көрситип бериду: —

«Муһәббәт сәвир-тақәтлик, меһриванлиқтур:
Муһәббәт һәсәтхорлуқ қилмайду:
Муһәббәт өзини махтимайду,
Тәкәббурлуқ қилмайду,
Номуссизлиқ қилмайду,
Өз мәнпәәтини көзләп жүрмәйду,
Териктүрүлмәйду,
Көңлидә өчмәнлик сақлимайду;
Һәққанийсизлиқтин хошал болмайду,
Бәлки әмәлийәттин, һәқиқәттин хошал болиду;
Һәммә ишта қосиғи кәңлик қилиду, һәммигә йүзлинип Худаға ишиниду, һәммә ишқа үмүт бағлайду, һәммигә чидайду.
Меһир-муһәббәт һәргиз түгимәйду».(«1Кор.» 13-баптин).